

De ‘war on terrorism’ en het conflict in Noord-Oeganda: larema ono lamone?

Een studie naar de invloed van de ‘war on terrorism’ op het conflict in Noord-Oeganda

Scriptie neergelegd tot het behalen van
Licentiaat in de politieke wetenschappen
door

Evert Saver

Stamnummer: 20013495

Optie: internationale politiek,
Studie van de Derde Wereld

Promotor: prof. dr. K. Vlassenroot

Commissarissen: prof. dr. A. Walraet
prof. dr. R. Doom

De 'war on terrorism' en het conflict in Noord-Oeganda: larema ono lamone¹?

Een studie naar de invloed van de 'war on terrorism' op het conflict in Noord-Oeganda

Illustratie op cover: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/flags/ug-flag.html>

¹ 'Larema ono lamone' betekent 'vriend of vijand' in het Luo, de taal die de meeste mensen in Noord-Oeganda spreken.

“Terrorism is a very irresponsible way for expressing one’s dissatisfaction.

It uses indiscriminate violence.

It doesn’t discriminate between combatants and non-combatants.

That’s why we oppose terrorism.”²

Yoweri Kaguto Museveni

² Oegandese president Museveni in zijn speech tijdens een ontmoeting met de Amerikaanse president George W. Bush in het White House Office (New York) op 10 juni 2003.

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	5
Lijst van afkortingen.....	10
Voorwoord.....	11
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	12
1. Motivatie.....	12
2. Probleemstelling en doel.....	13
3. Operationalisering.....	15
4. Status quaestionis.....	17

Deel I Het conflict in Noord-Oeganda

Hoofdstuk 2 Politieke geschiedenis van Oeganda.....	20
Hoofdstuk 3 Ontstaan van het conflict in Noord-Oeganda.....	24
1. Sociaal-economische tegenstellingen tussen Noord- en Zuid-Oeganda.....	25
2. Militarisering van de Oegandese politiek.....	26
3. Deïstitutionalisering van de Oegandese politiek.....	27
4. Situationele factoren.....	28
Hoofdstuk 4 Protagonisten van het conflict in Noord-Oeganda.....	29
1. Regering van Oeganda o.l.v. Yoweri Museveni.....	29
2. Het Oegandese regeringsleger.....	30
3. Uganda People's Democratic Movement/Army (UPDM/A)	31
4. Holy Spirit Movement o.l.v. Alice 'Lakwena' Auma.....	32
5. Lord's Resistance Army o.l.v. Joseph Kony.....	36
6. Regering van Soedan.....	40

Deel II The war on terrorism

Hoofdstuk 5	Inleiding: algemene begrippen over internationaal terrorisme..	44
1.	Definitie van internationaal terrorisme.....	44
1.1.	Belang van perceptie en media.....	44
1.2.	Wat is internationaal terrorisme?	46
2.	Geschiedenis van internationaal terrorisme.....	48
Hoofdstuk 6	Reactie van de internationale gemeenschap op internationaal terrorisme sinds 11 september 2001.....	51
1.	Inleiding.....	51
2.	Reactie van de internationale gemeenschap.....	51
2.1.	Verenigde Staten.....	51
2.1.1.	Einde van het isolationisme.....	52
2.1.2.	Patriot Act.....	52
2.1.3.	Guantanamo Bay.....	53
2.2.	Europese Unie.....	54
2.2.1.	EU-coördinator voor terrorismebestrijding.....	54
2.2.2.	Groot-Brittannië en het Blunkett-voorstel.....	55
2.2.3.	Conclusie.....	56
2.3.	Verenigde Naties.....	56
2.3.1.	Resoluties van de Verenigde Naties.....	57
2.3.2.	Counter Terrorism Committee.....	58
2.4.	Afrikaanse Unie.....	58
2.4.1.	Officiële verklaringen van de Algemene Vergadering en de Uitvoerende Raad.....	58
2.4.2.	Verdragen en protocols van de Afrikaanse Unie.....	59
Hoofdstuk 7	Invloed van de ‘war on terrorism’ op lokale conflicten.....	61
1.	Ontbreken van onderzoek.....	61

1.1. Veranderend discours sinds 11 september 2001.....	62
1.1.1. Tsjetsjenië in Rusland.....	63
1.1.2. Baskenland in Spanje.....	63
1.2. Amerikaanse anti-terreur-steun.....	64

Deel III De impact van de war on terrorism op het conflict in Noord-Oeganda

Hoofdstuk 8 Buitenlandse actoren.....	68
1. Verenigde Staten.....	68
1.1. Verenigde Staten voor 11 september 2001.....	68
1.2. Verenigde Staten na 11 september 2001.....	68
1.2.1. Amerikaanse lijsten van terroristische organisaties.....	69
1.2.1.1. Foreign Terrorist Organisation list.....	69
1.2.1.2. Terrorist Exclusion List.....	70
1.2.1.3. State Sponsors of Terrorism.....	70
1.2.1.4. Executive Order 13224.....	70
1.2.2. Amerikaanse financiële steun.....	71
1.2.2.1. International Military Education Training (IMET)	71
1.2.2.2. East African Counter Terrorism Initiative (EACTI)	71
1.2.3. Ontmoetingen tussen de Amerikaanse en Oegandese overheid.....	73
1.2.3.1. Mei 2002.....	73
1.2.3.2. Juni 2003.....	73
1.2.3.3. Juli 2003.....	74
1.3. Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda.....	74
2. Soedan.....	78
2.1. Soedan voor 11 september 2001.....	78
2.2. Soedan na 11 september 2001.....	79
2.3. Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda.....	80

Hoofdstuk 9	Oegandese wetgeving.....	82
1.	Amnesty Act (2000)	82
2.	Suppression of Terrorism Act (2002)	84
3.	Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda.....	86
Hoofdstuk 10	Vredesonderhandelingen tussen de Oegandese overheid en de rebellen.....	91
1.	Vredesinitiatieven voor 11 september 2001.....	91
1.1.	Onderhandelingen tussen de Oegandese overheid en het UPDM/A (1986-1990)	91
1.2.	Onderhandelingen tussen de Oegandese overheid en het LRA (1993-1994)	92
1.3.	Eerste internationale betrokkenheid in de onderhandelingen (1996-1998).....	93
1.4.	Onderhandelingen tussen de Oegandese en Soedanese overheid (1999).....	94
1.5.	District Peace Teams.....	95
2.	Vredesinitiatieven na 11 september 2001.....	96
2.1.	Presidential Peace Team.....	96
2.2.	Recente ontwikkelingen.....	96
3.	Vergelijking tussen de twee periodes.....	97
Hoofdstuk 11	Militaire operaties van de Oegandese overheid tegen de rebellen.....	100
1.	Militair budget van Oeganda.....	100
2.	Militaire operaties voor 11 september 2001.....	101
2.1.	Operation North (1991-1992)	101
3.	Militaire operaties na 11 september 2001.....	102
3.1.	Operation Iron Fist (2002-2004)	102
3.2.	Local Defence Units.....	104
4.	Vergelijking van de twee periodes.....	104
Hoofdstuk 12	Conclusie.....	107

Bijlage 1.....	111
Bijlage 2.....	112
Bijlage 3.....	113
Bibliografie.....	114

Lijst van afkortingen

ARLPI	Acholi Religious Leaders Peace Initiative
FRONASA	Front For National Salvation
HSM	Holy Spirit Movement
HSMF	Holy Spirit Mobile Forces
LRA/M	Lord's Resistance Army/Movement
NIF	National Islamic Front
NRA/M	National Resistance Movement/Army
PRA	Popular Resistance Army
SPLA/M	Sudan People's Liberation Army/Movevent
UNLA	Uganda National Liberation Army
UPDA/M	Uganda People's Democratic Army/Movement
UPDF	Uganda People's Defence Force
UPC	Uganda People's Congress

Voorwoord

Vooraleer te beginnen met mijn thesis, wil ik een aantal mensen bedanken.

Eerst en vooral dank ik mijn promotor, prof. dr. Koen Vlassenroot, voor de uitleg, goede raad en het bronnenmateriaal dat hij mij gegeven heeft.

Vervolgens richt ik een dankwoord tot mijn familie en vrienden die me gesteund hebben bij het schrijven van deze thesis. Speciale attentie gaat naar mijn vader die mijn thesis controleerde op taal en stijl.

Tenslotte gaat mijn oprechte dank uit naar de personen die geantwoord hebben op mijn vragenlijst. Zij hebben mijn thesis meer kleur gegeven en hebben me meer bijgebracht over het conflict in Noord-Oeganda: Uwe Bergmeier, Frank Nyakairu, Erin Baines, Rebecca Otengo, Betty Akwero, Princeton Lyman en Hendrik Vos.

Evert Saver, 11 mei 2005

Hoofdstuk 1 Inleiding

1. Motivatie

Het onderwerp van mijn thesis is ‘de impact van de war on terrorism op het conflict in Noord-Oeganda’. Een aantal zaken hebben me overtuigd dit onderwerp te kiezen.

Ten eerste wil ik de aandacht vestigen op de actuele wereldsituatie. De ‘war on terrorism’ beheerst de dagelijkse berichtgeving in de pers. Sommige politici en (Westerse) media zijn er zelfs obsessieel mee bezig. De omvang van de huidige wereldwijde strijd tegen de terreur en de bijhorende maatregelen en financiële middelen zijn ongezien in onze geschiedenis. Daar kan ik niet om heen. Ik kies dan ook een onderwerp dat mee is met zijn tijd. Maar tegelijkertijd wil ik de andere kant van het verhaal niet uit het oog verliezen. Het feit dat er tegenwoordig enorm veel tijd, geld en media-aandacht naar de ‘war on terrorism’ gaat, betekent dat dit ten koste gaat van andere, minder gekende conflicten op afgelegen plaatsen. Zo komt het dat het conflict in Noord-Oeganda een ‘vergeten’ oorlog is. Veel mensen weten niet dat er dagelijks gevochten wordt in Oeganda. Voor kranten, radio en televisie zijn berichten over moslimstrijders uit Irak of Pakistan of beelden van bloedige aanslagen veel winstgevender en sensationeler dan vluchtelingenstromen van honderdduizenden Afrikanen. Toch eisen de Afrikaanse oorlogen meer mensenlevens dan waar ook ter wereld. Zoiets kan volgens mij helemaal niet onopgemerkt voorbijgaan. Met deze thesis wil ik dus een combinatie maken van een brandend actueel thema (de ‘war on terrorism’) en een voor de grote massa ongekend conflict.

Ten tweede heb ik een Afrikaans land gekozen omwille van de historische verbondenheid die veel Europese landen met dat continent hebben. Zoals België voet aan grond had in Congo, had Groot-Brittannië Oeganda als kolonie.

Toen de Afrikaanse landen onafhankelijk werden, stonden democratie en wederopbouw hoog aangeschreven; maar daar is helaas weinig van terechtgekomen, mede omdat Europa binnen de eigen grenzen grote moeilijkheden kende (Tweede Wereldoorlog, Balkanoorlogen,...). Talrijke

burgeroorlogen teisterden het Afrikaanse continent met genocide als gevolg; onlangs herdacht Rwanda de tiende verjaardag van de genocide na de moord op president Habiyarimana. Europese én Afrikaanse regeringen veroordelen zo'n geweld maar ondertussen slagen ze er niet in een oplossing te vinden en gaan de moordpartijen ongestoord verder, zo ook in Noord-Oeganda. Daarom wil ik er de aandacht op vestigen.

Bovendien staat Afrika gekend als een 'verloren continent'; men laat het maar al te vaak aan zijn lot over omdat men denkt dat er toch niets meer aan de situatie te veranderen is. Ik wil mij hier niet zomaar bij neerleggen. Ik wil mij in een Afrikaans land (nl. Oeganda) verdiepen om zo de specifieke Afrikaanse mentaliteit en denkwijze beter te leren begrijpen.

Ten derde gaat mijn thesis over Oeganda omdat ik dankzij mijn vader het werk van Els De Temmerman heb leren kennen. Zij werkt in Noord-Oeganda waar ze ex-kindsoldaten van het Lord's Resistance Army probeert te herintegreren in de maatschappij; een keiharde en gevaarlijke maar broodnodige taak. Mijn bewondering voor haar inzet heeft me aangezet om het conflict in Oeganda van naderbij te bekijken.

2. Probleemstelling en doel

Na de Tweede Wereldoorlog heeft een decennialange wereldordening van Oost tegen West voor een vorm van stabiliteit gezorgd. Maar de laatste vijftien jaar verkeert de internationale gemeenschap in een heel onduidelijke situatie. Met het wegvallen van de Berlijnse Muur en de Sovjet-Unie, verdwijnt ook het baken van zekerheid voor miljarden mensen. Een periode van grote onzekerheid breekt aan. Wie zal voor een sterke wereldorde zorgen? Wat met de ideologische strijd tussen kapitalisten en communisten? Wie zal instaan voor de internationale veiligheid nu de rivaliteit tussen Oost en West er niet meer is? Hoe zullen de internationale betrekkingen verlopen nu de Sovjet-Unie als grootmacht weggevallen is? Al deze vragen krijgen in de loop van de jaren negentig en in het begin van het nieuwe millennium een antwoord, de ene al wat vager dan de andere.

Aanvankelijk bekijken de internationale gemeenschap en de publieke opinie de nieuwe post-Koude Oorlog-periode zeer optimistisch. Een nieuwe wereldorde gebaseerd op internationaal recht zou het nieuwe politieke mantra worden. Dit euforisch denkbeeld is gestoeld op de overtuiging dat een wereld zonder oorlog en met welvaart voor iedereen mogelijk is. Maar midden jaren negentig komt de ontnuchtering. Op veel plaatsen in de wereld (o.a. Somalië, Joegoeslavië, Rwanda,...) breken burgeroorlogen uit. Militaire macht speelt dus wel nog een rol. Bovendien overheerst economische onzekerheid in de wereld. De kloof tussen Noord en Zuid wordt niet kleiner, maar groter. De Thaise beurs crasht en sleurt heel Zuid-Oost-Azië in haar val mee; ook de dotcom-zeepbel barst uiteen. De 'dark side of globalisation' doemt op en is verantwoordelijk voor veel economische verliezers en een algemeen gevoel van desillusie.

In deze context heeft de nieuwe wereldorde zijn weg gezocht. Met de aanslagen van 11 september 2001 lijkt ze uiteindelijk in de plooi gevallen. De 'war on terrorism' wordt geboren en wordt het nieuwe 'Leitmotiv' in de internationale politiek, net zoals de strijd tegen het fascisme en de strijd tegen het communisme dat vroeger waren.

Naast deze gebeurtenissen op mondiaal en geopolitiek vlak, is ook de situatie op een lagere dimensie tijdens deze overgangsfase geëvolueerd. Lokale en regionale conflicten zijn blijven bestaan; andere zijn uitgedoofd; nog andere zijn pas uitgebroken. Deze conflicten zijn brandend actueel in hun eigen land of regio, maar meestal halen ze de wereldpers niet. Het is weinig waarschijnlijk dat dergelijke regio's van onrust een impact hebben op het verloop van de nieuwe wereldorde. Het omgekeerde is echter meer denkbaar: de gevolgde strategieën van de actoren in de internationale betrekkingen, zoals de 'war on terrorism' tegenwoordig, kan wel degelijk een invloed hebben op de ontwikkeling van lokale conflicten. Staten meten zich in het kader van de huidige 'war on terrorism' nieuwe rechten en bevoegdheden aan in hun strijd tegen rebelligroepen of opstandelingen. Zo is elke Tsjetsjeense vrijheidsstrijder in de ogen van de Russische president Poetin een terrorist en kan er volgens hem onder geen enkele voorwaarde onderhandeld worden met terroristen.

De doelstelling die ik voorop gesteld heb bij het schrijven van deze thesis omvat een aantal zaken. Ten eerste wil ik nagaan of de 'war on terrorism' lokale conflicten tussen statelijke en

niet-statelijke actoren beïnvloedt. Ten tweede kijk ik op welke manier dit zich uit. Ten derde zal ik mij bij mijn onderzoek naar het conflict in Noord-Oeganda beperken tot de invloed die de ‘war on terrorism’ heeft op de statelijke actor, in dit geval de Oegandese overheid. Een diepere analyse van de niet-statelijke actor (hier: het Lord’s Resistance Army) is voor mij onmogelijk daar ik geen veldwerk doe in Oeganda zelf. Ik denk niet dat er overigens voldoende en betrouwbare informatie te vinden is over het LRA, een rebellengroep die zich vooral schuilhoudt in de jungle, zonder zelf ter plaatse onderzoek te doen. Ik ben er daarentegen van overtuigd dat ik voldoende bronnen zal kunnen raadplegen over het beleid van de Oegandese overheid zonder dat ik naar Oeganda zelf ga.

Meer specifiek is het de bedoeling een antwoord te vinden op volgende vragen. Is er een invloed van de ‘war on terrorism’ op het conflict in Noord-Oeganda? Zo ja, hoe uit zich dat in het beleid van de regering en van president Museveni?

3. Operationalisering

Om het vooropgestelde doel te bereiken, ga ik als volgt te werk.

In een eerste deel geef ik een beschrijving van het conflict in Noord-Oeganda. Eerst kijk ik naar de politieke geschiedenis van Oeganda met aandacht voor een aantal belangrijke maatschappelijke breuklijnen in het land; die hebben een niet te onderschatten invloed gehad op het uitbreken van het conflict. Daarna ga ik dieper in op de eigenlijke redenen en oorzaken voor het uitbreken van de oorlog in Noord-Oeganda. Ik sluit dit deel af met een blik op de protagonisten sinds het uitbreken van het conflict in 1986.

Het tweede deel gaat over de ‘war on terrorism’. Bedoeling is om op een beschrijvende manier de reacties van de internationale gemeenschap van naderbij te bekijken: welke maatregelen hebben bepaalde landen of internationale organisaties ondernomen als reactie op de aanslagen van 11 september? In een afsluitend hoofdstuk wordt een antwoord gezocht op de vraag of de ‘war on terrorism’ een invloed heeft op lokale conflicten.

Het derde deel vormt een integratie van de vorige delen. Het behandelt de impact van de ‘war on terrorism’ op het conflict in Noord-Oeganda. Dit stuk is dus het eigenlijke onderzoek van mijn thesis. Concreet wil ik het gedrag van de statelijke actor (in dit geval de Oegandese overheid) sinds de ‘war on terrorism’ analyseren. Aan de hand van een aantal parameters wordt er dieper ingegaan op de gekozen strategieën en methodes van de Oegandese overheid bij de aanpak van het conflict in het noorden.

Ten eerste wil ik de invloed van buitenlandse actoren sinds 11 september 2001 nagaan. Meer specifiek gaat het om de Verenigde Staten en Soedan. Ik kies de Verenigde Staten omdat dit land voortrekker is in de globale ‘war on terrorism’. Sinds enkele jaren staat het Lord’s Resistance Army op de Amerikaanse lijst van terreurorganisaties. De Bush-administratie geeft financiële middelen aan regeringen die zich inzetten in de ‘war on terrorism’ en actief terroristen bestrijden. Zijn daar voorwaarden aan verbonden of krijgt de Oegandese overheid carte blanche in de aanpak van de Noord-Oegandese rebellen? Van Soedan is algemeen geweten dat het een niet te onderschatten rol speelt in het voortbestaan van Kony’s bende. Khartoum voorziet het Lord’s Resistance Army zelfs van wapens. Heeft de ‘war on terrorism’ hier verandering in gebracht? En hoe verloopt de diplomatieke relatie tussen Soedan en Oeganda sinds 11 september?

Vervolgens wordt er gekeken naar de Oegandese wetgeving sinds 11 september. Zijn er wetten goedgekeurd die kaderen in de wereldwijde campagne tegen het terrorisme? Zo ja, welke extra bevoegdheden geven deze wetten de Oegandese overheid in hun strijd tegen het Lord’s Resistance Army?

Ten derde komen de vredesonderhandelingen aan bod. De Oegandese overheid heeft sinds het uitbreken van het conflict geprobeerd een diplomatieke oplossing te vinden. Heeft de ‘war on terrorism’ hier voor een trendbreuk gezorgd? Worden er meer of minder pogingen ondernomen om met de rebellen te praten? Stelt de regering zich sinds 11 september harder of gewilliger op tijdens vredesgesprekken met de noordelijke opstandelingen?

Een vierde parameter zijn de militaire operaties. De Oegandese overheid is in het conflict een actieve militaire actor en heeft al een aantal grootschalige militaire operaties uitgevoerd. Grijpt de regering sinds het uitbreken van de ‘war on terrorism’ sneller naar de wapens? Beschermt het Oegandese leger de plaatselijke bevolking wel voldoende? Welke operaties zijn succesvol en welke niet? Zijn de budgetten voor het leger gestegen of gekrompen in het kader van de ‘war on terrorism’ en wat zijn daar de gevolgen van?

4. Status quaestionis

Veel onderzoek naar de impact van de ‘war on terrorism’ op het conflict in Noord-Oeganda is er nog niet gedaan. Tijdens de research voor mijn scriptie, ben ik slechts sporadisch op een paper over de oorlog in het noorden van Oeganda gestoten die de globale strijd tegen het terrorisme (of de invloed daarvan) vermeldt. Zo betreft het LIU Institute for Global Issues uit Canada vooral dat ontvoerde kindsoldaten nu terroristen genoemd worden: *“The report has also shown that this narrow ethnic orientation of the war also obscured other fundamental factors in the conflict, which have increasingly taken the form of regional and international dimensions of what is currently called “the war against terrorism”. The abducted children of Uganda are now targeted as “terrorists” and “killers” when they have been turned into “killers” because the Uganda government failed in its duty to protect them from abduction.”*³

Als we het studiedomein wat uitbreiden en kijken naar de impact van de ‘war on terrorism’ op lokale conflicten, merken we dat ook hier heel weinig studies over gepubliceerd zijn. Dat blijkt ook uit hoofdstuk 7. Als organisaties er dan toch over schrijven, spreken ze elkaar soms tegen. Het tijdschrift *Conflict Trends* (uitgegeven door The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes) beweert in 2004 dat het onduidelijk is of de ‘war on terrorism’ een impact heeft op lokale conflicten.⁴ Het Zweedse onderzoekscentrum Stockholm International Peace Research Institute verklaart net het tegenovergestelde: volgens hen heeft de wereldwijde oorlog tegen het terrorisme wel degelijk een invloed op het verloop van lokale conflicten.⁵

We kunnen besluiten dat er nog heel wat onderzoek moet gebeuren vooraleer we zullen weten wat de precieze gevolgen zijn van de ‘war on terrorism’. Ondanks het recente karakter van dit fenomeen, doen we er goed aan zijn impact op lokale conflicten zo vroeg mogelijk te bestuderen; al was het maar om de effecten op korte termijn te achterhalen.

³ X1 (2003), blz. 157

⁴ zie: <http://www.accord.org.za/ct/2004-3.htm>

⁵ zie: <http://www.sipri.org/>

DEEL I

Het conflict in

Noord –Oeganda

Om de huidige situatie in Oeganda beter te begrijpen, is het noodzakelijk aandacht te hebben voor een aantal maatschappelijke breuklijnen in het land. Oeganda kent een grote diversiteit op vele vlakken, o.a. economie, etniciteit, taal en religie. De verdeeldheid langs deze domeinen heeft een zeer grote invloed op het dagelijks leven in Oeganda en op het ontstaan van het conflict in Noord-Oeganda.

Bij de analyse van een Afrikaans land moet men er rekening mee houden dat de Afrikaanse en Europese manier van samenleven en van politiek voeren totaal verschillend is. Het Afrikaanse systeem gelijkstellen met het Europese, is een grote denkfout.

Als men in Europa over politiek spreekt, verwijst men onmiddellijk naar het begrip 'onafhankelijke soevereine staat'. Dit is een onpersoonlijke instantie met een eigen territorium, een eigen bureaucratie en een eigen wetgeving, die bovendien over een geweldmonopolie beschikt. Maar dikwijls vergeet men dat dit proces van staatsvorming gradueel werd ingevoerd over honderden jaren heen. De Vrede van Westfalen (1648), getekend na vele Europese oorlogen, werd de formele geboorteakte van ons huidige politiek stelsel.⁶

Westerlingen zijn te zeer geneigd om specifieke kenmerken van staatsvorming over het hoofd te zien en hun Westerse waarden te transponeren op het Afrikaanse bestel. Afrika heeft een heel andere geschiedenis en cultuur dan Europa. Maar daar hadden de Europeanen zich bij hun aankomst op het Afrikaanse continent geen boodschap aan. De artificiële verdeling van Afrika op de Conferentie van Berlijn (1884) leidde tot absurde situaties: volkeren werden uit elkaar gerukt of rivaliserende etnische groepen werden gedwongen met elkaar samen te leven. Zo was een sterke band tussen staat en civil society (als voorwaarde voor een vlot draaiende samenleving) in de Afrikaanse samenlevingen zo goed als onmogelijk. Bovendien bereidden de Europese landen hun kolonies niet goed voor op hun onafhankelijkheid: de staat werd er van de ene op de andere dag ingevoerd.

Men kan dus niet verwachten dat Afrika na ongeveer 50 jaar onafhankelijkheid volwaardige, goed werkende democratieën gevormd heeft. Men vergeet gemakshalve dat dit een proces is dat Europa honderden jaren tijd kostte.

⁶ VAN DEN BOSSCHE G. (2002), blz. vii-xii

Hoofdstuk 2 Politieke geschiedenis van Oeganda

Omdat de wortels van het conflict in Noord-Oeganda gedeeltelijk in de geschiedenis van het land liggen, geven we eerst een kort historisch overzicht.

Eind negentiende eeuw wordt Oeganda een *protectoraat*⁷ van Groot-Brittannië. Op dat moment bestaat het land Oeganda nog niet. Het zuiden is een verzameling van een aantal koninkrijken met elk hun eigen structuur, wetgeving en gebruiken. De bekendste zijn Buganda, Bunyoro, Ankole en Toro. De overheersing lokt protest uit van de lokale bevolking en van de *kabaka*⁸, maar de Britten maken handig gebruik van de rivaliteit onder de vorstendommen om hun wil door te drukken. Het noorden van het land is een lappendeken van kleine gemeenschappen zonder politieke of religieuze binding. Traditionele chiefs (of 'rwots') zijn in deze regio de hoogste gezagsdragers en verantwoordelijk voor de organisatie van het dagelijks leven. In Noord-Oeganda wonen o.a. de Acholi. Hierbij moeten we aanstippen dat de Britten de benaming 'Acholi' ingevoerd hebben; het vermeende samenhorigheidsgevoel tussen de Acholi van vandaag is dus een creatie van het Britse koloniale systeem.

De Britten installeren een bestuur dat hun economische belangen behartigt en zo goed mogelijk inspeelt op de maatschappelijke tegenstellingen in het land. Het zuiden van Oeganda wordt op verschillende manieren sterk bevoordeeld, terwijl de noordelijke inwoners (o.a. Acholi) ingezet worden als goedkope arbeiders of soldaten.⁹ De speciale positie van Buganda wordt in 1900 bevestigd in het *Uganda Agreement*.¹⁰

⁷ Een *protectoraat* verschilt van een kolonie in die zin dat de blanke gemeenschap in Oeganda redelijk klein bleef in vergelijking met andere Britse kolonies zoals Kenia of Tanzania. In 1914 hadden slechts honderdveertig kolonisten zich in Oeganda gevestigd, terwijl zich in buurland Kenia op dat moment al bijna twintigduizend kolonisten bevonden.

⁸ De *kabaka* is de koning van Buganda.

⁹ BROERE M. (1994), blz. 6-12

¹⁰ De ondertekening van het *Uganda Agreement* in 1900, dat formeel alleen betrekking heeft op Buganda, bepaalt voor 55 jaar de politieke verhouding tussen de Baganda (inwoners van Buganda) en het Brits imperium. Het garandeert de Baganda een verregaande autonomie als 'een semi-autonoom Afrikaans koninkrijk onder Britse bescherming'.

Op dat moment bevindt zich een tamelijk grote groep Aziaten – vooral Indiërs en Pakistani – in het land. De Britten stellen hen te werk als arbeiders voor de aanleg van de spoorweg tussen Mombassa en Kampala. Voor een verdere uitbouw van het bestuur importeren de Britten Aziatische ambtenaren en vaklui, omdat de ongeletterde Oegandezen daar niet toe in staat zijn. De Aziaten bekleeden een maatschappelijke positie tussen de Europeanen en de Afrikanen waardoor ze een aanzienlijke sociale status genieten, tot grote afgunst van de plaatselijke bevolking. Raciale spanningen zijn het onvermijdelijke gevolg.¹¹

Op 9 oktober 1962 wordt Oeganda onafhankelijk. Milton Obote wordt premier en kabaka Mutesa II (ceremoniële) president. Het leger wordt gedomineerd door Acholi die zichzelf als de militaire ruggengraat van het land beschouwen. Vier jaar later roept Obote zichzelf uit als president en kondigt een nieuwe grondwet af waarin de autonomie van de koninkrijken en het gezag van de ‘rwots’ aan banden worden gelegd. Oeganda wordt een eenheidsstaat met een sterk gecentraliseerd gezag onder leiding van een president met veel bevoegdheden. Obote wil de Acholi uit het leger weren en zijn eigen mensen aan de top van het leger benoemen. Idi Amin Dada wordt bevelhebber van het leger. Ondertussen schuift Obote in ideologische zin steeds meer op naar links. Deze ‘move to the left’ kondigt een herverdeling van de welvaart aan door middel van nationalisaties.

In januari 1971 pleegt generaal Idi Amin een succesvolle staatsgreep tegen Obote. Amin groeit uit tot een wrede dictator. Hij stuurt het parlement naar huis, verbiedt alle politieke activiteiten en zuivert het leger nogmaals van Langi en Acholi. Amin zoekt toenadering tot de Libische leider Kadhafi en onder diens invloed, zet hij in 1972 alle Aziaten het land uit. Dit blijkt echter een misrekening aangezien deze groep de motor is van de Oegandese economie. Later zal president Museveni de Aziaten opnieuw uitnodigen zich in Oeganda te vestigen. Op het einde van de jaren zeventig beseft de internationale gemeenschap dat Amin een groot probleem vormt. In 1979 valt het Tanzaniaanse leger, samen met het *Uganda National Liberation Army* (UNLA)¹², Oeganda binnen en verdrijft Idi Amin van de macht.

¹¹ MITTELMAN J. (1975), blz. 63-65

¹² Het *Uganda National Liberation Army* bestond uit aanhangers van Obote, Acholi- en Langi-ballingen die op de vlucht waren voor Amin en het Front for National Salvation (FRONASA) o.l.v. Yoweri Museveni. Het FRONASA

Na enkele tijdelijke compromisregeringen, komt Obote opnieuw aan de macht. Zijn presidentschap brengt geen stabiliteit; Amins erfenis van corruptie en terreur blijkt moeilijker te verslaan dan de dictator zelf. Van Obote's 'move to the left' blijft niets meer over. Hij ontpopt zich als een trouwe bondgenoot van het Westen en slaagt erin veel buitenlandse hulp te verzamelen. Ondertussen heeft Obote af te rekenen met een aantal verzetsbewegingen, o.a. de National Resistance Movement/ Army (NRM/A) van Museveni die vanuit de *Lowero-driehoek*¹³ opereert. Vanaf 1985 verslechtert de economische situatie. Bovendien barst er een conflict uit tussen Acholi- en Langi-soldaten in het leger. De Acholi-groep verdrijft Obote in juli 1985 van de macht en Tito Okello wordt de nieuwe Oegandese president. Zo vallen voor het eerst de politieke én militaire macht in handen van de Acholi.

Het bewind van Okello houdt echter slechts enkele maanden stand. Museveni controleert immers een groot deel van Zuid-Oeganda en rukt op naar de hoofdstad Kampala. Begin 1986 legt Museveni de presidentiële eed af. Zijn aantreden betekent het einde van de sinds 1962 onafgebroken heerschappij van noordelijke politici. Tegelijkertijd verliezen de Acholi hun dominante rol in het leger. Museveni stelt een programma voor dat het belang van een gemengde economie, strijd tegen de corruptie en nationale eenheid benadrukt.¹⁴ Op politiek vlak houdt hij de touwtjes stevig in handen door het invoeren van een systeem van *Local Resistance Councils*¹⁵. Vanaf 1995 propageert Museveni zijn 'geenpartijendemocratie' waarbij alleen activiteiten van zijn National Resistance Movement toegelaten worden. Museveni is van mening dat traditionele politieke partijen voornamelijk een etnische en religieuze achterban hebben en meerpartijensels omtoveren tot een boksring om etnische tegenstellingen uit te vechten. Museveni zorgt voor een politieke en economische stabiliteit in Oeganda, wat hem (financiële) steun van het Westen, het IMF en de Wereldbank oplevert. Toch heeft hij, vooral in het noorden

wordt later omgevormd tot National Resistance Movement (NRM) met het National Resistance Army (NRA) als gewapende tak.

¹³ De *Lowero-driehoek* is een gebied in het centrum van het land, gesitueerd tussen het Victoria-, Albert- en Kyoga-meer. Het Uganda National Liberation Army (d.i. het toenmalige regeringsleger dat vooral uit Acholi bestond) ging er midden jaren tachtig vreselijk tekeer in hun poging het National Resistance Army te verslaan. Duizenden mensen werden er afgeslacht. Nu nog worden de Acholi verantwoordelijk gesteld voor die misdaden en worden ze door de rest van Oeganda beschouwd als publieke vijand nummer één.

¹⁴ HEIRMAN M. (1997), blz. 41

¹⁵ De *Local Resistance Councils* staan in voor de orde en veiligheid op lokaal niveau. Daarnaast kunnen ze de bevolking mobiliseren voor ontwikkelingsprogramma's en zelfhulpprojecten en fungeren ze als laagste juridisch niveau.

van het land, te kampen met een aantal verzetsbewegingen, o.a. Uganda's People Democratic Army, Holy Spirit Movement en het Lord's Resistance Army.¹⁶

¹⁶ BROERE M. (1994), blz. 14-30

Hoofdstuk 3 Ontstaan van het conflict in Noord-Oeganda

Vooraleer dieper in te gaan op de eigenlijke ontstaansredenen van het conflict in Noord-Oeganda, is het van belang de etnische landkaart even van naderbij te bekijken. Er zijn immers meer dan veertig verschillende volkeren aanwezig in het land, met de daarmee gepaard gaande etnische conflicten. (Het begrip ‘stammen’ wordt niet meer gebruikt; dat is een koloniale creatie)

17

De inheemse bevolkingsgroepen kunnen we indelen in vier taalgroepen, die elk in een ander deel van het land gesitueerd zijn: de Bantu, de Niloten, de Nilo-Hamieten en de Soedanezen.¹⁸ (*zie kaart in bijlage 1*)

De opdeling tussen de Bantu en de Niloten speelt een niet te onderschatten rol in het ontstaan van etnische conflicten. De Bantu-sprekende volkeren in het zuiden kennen een hiërarchische politieke structuur en zijn economisch meer ontwikkeld. De noordelijke Nilotische volkeren zijn minder politiek gecentraliseerd; het politieke leven speelt zich overwegend af op het niveau van de gesegmenteerde clans. Bovendien hebben ze een minder gedifferentieerde economie. Het probleem met deze ‘Bantu-Nilotic cleavage’ is dat de Oegandezers niet weten hoe ermee om te gaan. Om de etnische verdeeldheid in Oeganda beter te begrijpen, is het belangrijk de historisch gegroeide superieure positie van de *Baganda*¹⁹ te vatten.²⁰ (*zie hoofdstuk 2*)

Het conflict in Noord-Oeganda heeft een aantal ontstaansredenen. Omdat er uiteenlopende meningen zijn over hoe de oorlog ontstaan is, kunnen de verschillende partijen moeilijk een consensus bereiken over de manier waarop men de oorlog kan beëindigen. Toch zijn er een viertal belangrijke verklaringen voor de onstabiliteit in de regio: de sociaal-economische tegenstelling tussen Noord-en Zuid-Oeganda, de militarisering en de deinstitutionalisering van de Oegandese politiek en een aantal situationele factoren.

1. Sociaal-economische tegenstelling tussen Noord-en Zuid-Oeganda

¹⁷ THOMSON A. (2000), blz. 58-62

¹⁸ BROERE M. (1994), blz. 31-36

¹⁹ De *Baganda* zijn Oeganda's grootste, welvarendste en best opgeleide Bantu-groep.

²⁰ MITTELMAN J. (1975), blz. 56-60

Sociaal-economische tegenstellingen zijn een eerste grote breuklijn in de Oegandese maatschappij en vormen meteen één van de belangrijkste oorzaken voor het ontstaan van het conflict in Noord-Oeganda.

Wanneer Oeganda in 1962 onafhankelijk wordt, zijn de economische vooruitzichten niet slecht, hoewel er geen economische middenklasse is. Vanaf het aantreden van Idi Amin in de jaren zeventig begint echter het verval. Hij verdrijft alle in Oeganda wonende Aziaten (*zie hoofdstuk 2*) en nationaliseert de Britse koloniale bedrijven. De know-how van ettelijke ondernemers gaat zo verloren. In de jaren tachtig probeert premier Obote de economie weer aan te zwengelen, maar het is Museveni die daar midden jaren tachtig in slaagt. Hij sluit overeenkomsten met het IMF en de Wereldbank en pleit voor een inschakeling van zijn land in de wereldeconomie en voor meer liberalisering.²¹

De Oegandese economie haalt vandaag weer behoorlijke groeicijfers en draait op de uitvoer van een aantal landbouwgewassen, o.a. koffie, katoen, thee en tabak. Toerisme vormt een andere bron van inkomsten. Vaak blijven de toeristen echter weg van de natuurparken (bijvoorbeeld het Ruwenzori-park in het westen van Oeganda) vanwege de aanwezigheid van rebellen.

Deze tamelijk goede economische resultaten lijken een succesverhaal. Toch mag men niet vergeten dat Oeganda sterke economische tegenstellingen kent. Het verschil tussen het noorden en het zuiden op dit vlak is opmerkelijk.

De landbouwgrond in Zuid-Oeganda is veel vruchtbaarder dan die in het noorden wegens het betere klimaat. De teelt van handelsgewassen concentreert zich ten zuiden van de Nijl. Ook de industrie bevindt zich grotendeels in Zuid-Oeganda. In het drogere noorden houdt men zich meer bezig met (minder lucratieve) veeteelt. Bijgevolg ligt het economische zwaartepunt bijna volledig in het zuiden.

Het armere noorden wordt als 'laggard of the nation' gezien en heeft minder gunstige economische vooruitzichten, wat resulteert in afgunst tegenover het zuiden. Mensen die zich economisch gemarginaliseerd voelen, zijn sneller geneigd geweld te gebruiken om hun eisen af te dwingen. De Noord-Oegandezen leggen de schuld van deze ongelijke situatie bij de

²¹ BROERE M. (1994), blz. 49-53

machthebbers van het land en komen in opstand tegen de Oegandese regering die in Kampala (Zuid-Oeganda) gevestigd is.²²

Het Brits koloniaal bestuur heeft deze noord-zuid-tegenstelling ten tijde van de kolonisatie nooit proberen te dichten. Integendeel, het voerde een verdeel-en-heers-bewind waarbij vooral het zuiden bevoordeeld werd (*zie hoofdstuk 2*). Via dergelijk beleid ondermijnden de Britten niet alleen de legitimiteit van de latere Oegandese staat, ze wakkerden ook etnische, religieuze en economische verdeeldheid aan wat zou resulteren in politieke onstabieleit en geweld. De meeste Oegandese politici bleken na de onafhankelijkheid niet capabel om deze ongelijke situatie recht te zetten.²³

Deze historisch gegroeide sociaal-economische breuklijn hypothekeert de nationale eenheid. Regeringen vóór Museveni, zoals die van Obote en Amin, concentreerden de macht en economische welvaart in handen van een specifieke groep, in plaats van aan herverdeling te doen. Een beleid dat etnische criteria hanteert om groepen economisch te favoriseren, is frustrerend voor diegenen die niet van de welvaart kunnen genieten. De perceptie van politieke dominantie door een bepaalde etnische groep is dus een belangrijke katalysator voor het conflict in Noord-Oeganda.²⁴

2. Militarisering van de Oegandese politiek

Een tweede oorzaak van het conflict is het militaire karakter van de Oegandese politiek. In een moderne staat zijn de militairen politiek neutraal en ondergeschikt aan een burgerlijke regering. Maar sinds de onafhankelijkheid van Oeganda vormt het leger het vergeldingsmiddel van de heersende elite tegen politieke outsiders. Een staat die de veiligheid van zijn burgers niet

²² KASOZI A. (1994), blz. 31-48

²³ LUCIMA O. (2002), blz. 11-13

²⁴ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 10

kan of wil garanderen²⁵, maar liever het leger gebruikt om zijn politieke agenda uit te voeren, dwingt (etnische) minderheden om zelf hun belangen te verdedigen, desnoods met geweld.²⁶

Bovendien kent Oeganda een traditie van geweld sinds zijn onafhankelijkheid. Dictators zoals Amin en Obote begingen tal van schendingen van de mensenrechten. Gezien hun numerieke meerderheid in Obote's leger, werden de Acholi geassocieerd met de wreedheden van dat regime en als de schuldigen gebrandmerkt. Dit leidde tot een Acholi-bewustzijn dat zich richtte tegen de regering-Museveni en de Oegandese staat in het algemeen. Ook rebellengroepen begaan dagelijks wreedheden tegen de eigen bevolking maar worden daar veelal niet voor gestraft.

Een cultuur van straffeloosheid en onverantwoordelijkheid leidt ertoe dat het gebruik van geweld als een normale methode aanvaard wordt om eisen in te willigen. De post-koloniale geschiedenis van militaire coups, rebellies en gewelddadige machtsverwerving in Oeganda heeft als gevolg dat de inwoners van Noord-Oeganda de gewapende opstand tegen het NRM-regime als een legitieme politieke daad zien.²⁷

3. Deïstitutionalisering van de Oegandese politiek

Een derde oorzaak ligt in de deïstitutionalisering van de Oegandese politiek. Na de onafhankelijkheid mislukken pogingen om sociale veranderingen en nieuwe politieke structuren door te voeren. Adequate kanalen om klachten te uiten, ontbreken waardoor de bevolking niet aan het politiek proces kan deelnemen. Bij afwezigheid van een volwaardig politiek debat, implodeert de samenleving. De staat werkt niet langer op basis van politieke beslissingen en consensus, maar op basis van intimidatie en provocatie.

Museveni wil dit politieke immobilisme aanpakken en streeft naar een meer democratische staatsvorm. Daartoe schafte hij in de jaren tachtig alle politieke activiteiten af; alleen in de context van het NRM kan men aan politiek doen. Zijn opzet is om een nationale eenheid te

²⁵ Het Oegandese leger verandert frequent van (etnische) samenstelling en bestaat vooral uit laaggeschoolde soldaten. Het resultaat is een 'lompemilitariaat': een klasse van slecht opgeleide officieren die niet in staat is het land onder controle te houden.

²⁶ VAN ACKER F. (2004), blz. 335-342

²⁷ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 7-8

creëren door politieke oppositiegroepen te integreren binnen het strakke NRM-kader en gewapende verzetsbewegingen op te nemen in het NRA. Maar hierbij ziet hij twee belangrijke punten over het hoofd. Ex-UNLA-soldaten (vooral Acholi) die de overstap naar het NRA wagen, worden op een vijandige manier behandeld. Ze voelen zich verraden door Museveni. Bovendien is er geen echte politieke Acholi-beweging om in het NRM te integreren. Na het wegvallen van Tito Okello (midden jaren tachtig) ontstond er namelijk een politiek en militair machtsvacuüm in Noord-Oeganda (wat aan individuen als Alice Lakwena en Joseph Kony de mogelijkheid gaf zich te profileren).

4. Situationele factoren

Situationele factoren vormen een laatste oorzaak voor het ontstaan van het conflict in Noord-Oeganda.

Ten eerste grenst Noord-Oeganda aan Zuid-Soedan, een regio die al jaren geteisterd wordt door een opstand van het Sudan People's Liberation Army (SPLA) tegen de islamitische regering van hun land. Met de financiële en logistieke steun van de regering-Bashir coördineren de Oegandese rebellen hun acties vanuit een aantal 'safe havens' in Zuid-Soedan. (*zie hoofdstuk 4*)

Ten tweede kunnen rebellen zelf makkelijk aan wapens komen. De bloedige burgeroorlogen in Centraal-Afrika van de afgelopen jaren hebben een zwarte markt van illegale wapens gecreëerd, ook in Oeganda.

Daarnaast kan de Acholi-rebellie rekenen op de financiële en politieke steun van de Acholi-gemeenschap die in het buitenland verblijft en die Museveni vijandig gezind is. Toen Museveni in 1986 aan de macht kwam, namen sommigen de wapens op (*zie hoofdstuk 4*); anderen vluchtten om vanuit het buitenland de rebellen te steunen.

Tenslotte wonen er veel ex-UNLA-soldaten in Noord-Oeganda waar serieuze toekomstperspectieven ontbreken. Deze mannen hebben weinig te verliezen en nemen daarom hun toevlucht tot wapens. Ze vormen een ideale rekruteerbasis voor de rebellenbewegingen zoals het Lord's Resistance Army.²⁸

²⁸ VAN ACKER F. (2004), blz. 343-349

Hoofdstuk 4 Protagonisten van het conflict in Noord-Oeganda

Zoals aangetoond in de vorige hoofdstukken, is de opkomst van rebelligroeperingen in Noord-Oeganda geen onverklaarbaar fenomeen maar wel het resultaat van een lang politiek en maatschappelijk proces waarin de harde machtsstrijd en het gebruik van geweld geïnstitutionaliseerd raakten. Hieronder geven we een beschrijving van de protagonisten van het conflict in Noord-Oeganda, namelijk de regering van Oeganda, het Oegandese regeringsleger, het Uganda People's Democratic Army, de Holy Spirit Movement, het Lord's Resistance Army en de regering van Soedan.

1. Regering van Oeganda o.l.v. Yoweri Museveni

Een eerste belangrijke actor in het conflict in Noord-Oeganda is de Oegandese regering o.l.v. president Yoweri Museveni. Hij is tevens opperbevelhebber van het Oegandese leger en voorzitter van zijn partij National Resistance Movement (NRM).

Museveni, afkomstig uit het zuidwesten van het land, raakt tijdens zijn studies in de ban van het pan-Afrikaans radicalisme. Na Amins staatsgreep vlucht hij naar Tanzania waar hij het Front For National Salvation (FRONASA) opricht. In 1979 verdrijft het FRONASA, samen met andere oppositiegroepen en het Tanzaniaanse leger, Amin van de macht. Het FRONASA gaat op in het nieuwe nationale leger van Oeganda, het Uganda National Liberation Army (UNLA). In 1980 beschuldigt Museveni Obote van verkiezingsfraude waarop hij met het Popular Resistance Army (PRA) een guerillacampagne tegen de regering-Obote II start. In 1981 gaat het PRA op in de National Resistance Movement (NRM) met het National Resistance Army (NRA) als gewapende tak. Op ideologisch vlak leunt het NRM in de beginjaren met een marxistisch tienpunten-programma aan bij het socialisme. Mettertijd vervaagt dit links gedachtegoed. Het NRA verslaat midden jaren tachtig het militair regime van Okello en in 1986 wordt Museveni president.

Het NRM-regime van Museveni is half-democratisch en half-autoritair. Ondanks enkele vooruitstrevende initiatieven, zoals de positie van de vrouw, houdt Museveni de touwtjes stevig in handen. Om zijn 'Movement' aan de macht te houden, heeft hij een ingenieus controlesysteem op poten gezet; gaande van talrijke wetten (zoals de grondwet (1995), Movement Bill (1997), Referendum Bill (1999), Political Parties and Organisations Bill (2002))²⁹ tot de lokale, vertegenwoordigende organen en het gekende *geenpartijensysteem*.³⁰

Uiteraard lokt dit systeem protest uit. Men verwijt Museveni te pragmatisch en te dictatoriaal te zijn. Voor bijna elk politiek probleem kiest hij een militaire oplossing, zo ook voor het huidige conflict in Noord-Oeganda. Dit stamt uit zijn onvoorwaardelijke geloof in zijn eigen politieke organisatie en zijn afkeer voor elke politieke oppositie.³¹ Verder ligt Museveni's bewind onder vuur omdat hij het noorden systematisch zou benadelen, vooral ontwikkelingsprogramma's zijn er niet geïnstitutionaliseerd: "... *that several capacity-building projects were designed and implemented as autonomous entities without linkages with similar or related activities in other sectors. Capacity-building projects and programs tended to be designed and implemented in isolation without being guided by either a common national plan or strategy. In short, they remained uncoordinated and unintegrated at different levels...*"³²

2. Het Oegandese regeringsleger

Een tweede actor die met het conflict in Noord-Oeganda te maken heeft, is het Oegandese regeringsleger.

Op het moment dat Museveni president wordt, stelt hij zijn eigen troepen (National Resistance Army) aan als regeringsleger. De grondwetswijziging van 1995 verandert die naam in

²⁹ MARI TRIPP A. (2004), blz. 17-19

³⁰ Onder het *geenpartijensysteem* mogen politieke partijen bestaan maar geen activiteiten uitoefenen, tot groot ongenoegen van de oppositiepartijen. Museveni beschouwt het NRM overigens niet als een partij, wel als een massabeweging waarvan in theorie iedere Oegandees vanaf de geboorte lid is. Critici wijzen erop dat Oeganda in feite een ondemocratische eenpartijstaat is. Maar volgens Museveni is er wel degelijk een verschil met zijn geenpartijensysteem. Bij een eenpartijstelsel kunnen alleen partijleden meedoen aan verkiezingen; in Oeganda kan iedereen dat, weliswaar op persoonlijke titel en niet in naam van een partij

³¹ OLOKA-ONYANGO J. (2004), blz. 34-36

³² GBLA O. and RUGUMAMU S. (2003), blz. 31

Uganda People's Defence Force (UPDF) en bepaalt hun doel: *“to preserve and defend the sovereignty and territorial integrity of Uganda; to co-operate with the civilian authority in emergency situations and in cases of natural disasters; to foster harmony and understanding between the Defence Forces and civilians; and to engage in productive activities for the development of Uganda.”*³³

Ondanks dit nobele streefdoel, slaagt het UPDF er niet in de rebellie in het noorden onder controle te krijgen. De soldaten weten geen raad met de guerilla-technieken van de rebellen en gaan zich soms te buiten aan wreedheden tegen de lokale bevolking. De interne problemen van het UPDF zijn geen geheim: corrupte commandanten, te laat uitbetaalde salarissen, dronken soldaten,... Toen Museveni zich in 2002 persoonlijk van de situatie op het terrein ging vergewissen, klaagde hij over gebrek aan discipline bij zijn manschappen. Het is duidelijk dat dergelijke toestanden niet bijdragen tot het vertrouwen van de lokale bevolking in de capaciteiten van het regeringsleger.³⁴

De Uganda Peoples' Defence Forces Bill die vanaf maart 2005 van kracht is, moet het leger herorganiseren en herstructureren om wantoestanden (zoals hierboven beschreven) te vermijden. Deze wet bepaalt dat het leger uit alle districten moet rekruteren en stelt duidelijke regels op in verband met discipline en promotie. Verder krijgt de president de bevoegdheid toegewezen de UPDF in het buitenland in te zetten als peace keeping- of peace enforcement-macht.³⁵

3. Uganda People's Democratic Movement / Army (UPDM/A)

De derde protagonist is het Uganda People's Democratic Army (UPDA). Het is de eerste Noord-Oegandese verzetsbeweging tegen Museveni en het NRM/A.

In 1986 verslaat Museveni het UNLA en het militair regime van Okello. Een deel van de UNLA-soldaten vlucht daarop naar de jungle in het noorden van Oeganda uit vrees voor wraakacties van het NRA. Niet onterecht zo blijkt later. De NRM-regering roept hen op zich aan

³³ The Constitution of the republic of Uganda, 1995, Chapter 12: Defence and national security, article 209
<http://www.parliament.go.ug/chapt12.htm>

³⁴ VAN ACKER F. (2004), blz. 359

³⁵ Parliament of Uganda, *Parliament passes UPDF Bill*, 24 maart 2005
<http://www.parliament.go.ug/details.php?newsId=639>

te melden en hun wapens in te leveren. Maar de meeste ex-soldaten groeperen zich in het Uganda People's Democratic Army (UPDA) en vallen op 20 augustus 1986 Gulu aan. Dit betekent het formele begin van het conflict in Noord-Oeganda.

Het UPDA, gecommandeerd door Odong Latek, is in feite een coalitie van groeperingen die zich tegen Museveni's bewind verzetten. Op het hoogtepunt van hun opstand, in 1987-1988, genieten ze een enorme steun onder de lokale bevolking. De voornaamste redenen voor de rebellie van het UPDA zijn: de schending van het Nairobi Vredesakkoord van 1985³⁶, het niet respecteren van de mensenrechten door het NRA in Acholiland en de communistische NRM-dictatuur.

De politieke vleugel van het UPDA, het Uganda People's Democratic Movement (UPDM), opereert voornamelijk vanuit Kenya en het Verenigd Koninkrijk. In tegenstelling tot het UPDA, wordt het UPDM gekenmerkt door factionalisme en politieke intriges. Het slaagt niet in zijn belofte het UPDA van wapens en bevoorrading te voorzien. De invloed van het UPDM op het UPDA is eerder gering.

Het UPDA behaalt aanvankelijk een aantal militaire successen tegen het NRA. Maar na een verpletterende nederlaag in Corner Kilak in 1987 moet het UPDA zijn meerdere erkennen in Museveni's troepen.³⁷ Op het einde van de jaren tachtig tekent het UPDA (zonder het UPDM) een vredesovereenkomst met het NRM/A (*zie hoofdstuk 10*); meteen het einde van het UPDA als verzetsbeweging. De fundamentele eisen van het UPDA worden niet ingewilligd. De meeste UPDA-strijders worden in het NRA opgenomen, maar de harde kern verwerpt het vredesakkoord en loopt over naar andere rebellenbewegingen.³⁸

4. Holy Spirit Movement o.l.v. Alice 'Lakwena' Auma

De Holy Spirit Movement (HSM) is een volgende hoofdrolspeler in het conflict in Noord-Oeganda. Om het ontstaan en het succes van de Holy Spirit Movement (en ook van het Lord's

³⁶ Na maanden van geweld wordt op 17 december 1985 een vredesakkoord getekend in Nairobi (Kenya) tussen het NRM/A van Museveni en de Military Council van de toenmalige Oegandese president Okello. Beide partijen spreken af het pad te effenen voor de heropbouw van een nationaal leger. Tot dan zou een militaire raad het land besturen. Daar bovenop komt een staakt-het-vuren.

³⁷ DOOM R. and VLASSENROOT K. (1999), blz. 15

³⁸ LUCIMA O. (2002), blz. 21-22

Resistance Army) te begrijpen, moet men eerst het *animisme*³⁹ in Noord-Oeganda van naderbij bekijken. Deze alternatieve religie hanteert een aantal cruciale concepten. Cruciaal hierbij is de term ‘jok’ (letterlijk: geest) die kan voorkomen in mensen, dieren en dingen. Deze ‘jogi’ (meervoud van jok) bepalen grotendeels het dagelijks leven van de mensen die dit traditioneel geloof beoefenen. Ze kunnen zowel een goed als slecht karakter hebben. Wanneer een jok een mens bezit, wordt de persoon in kwestie het medium (ajwaka) van de jok. Hij vertelt wat de jok precies wil van de bevolking.

Vanaf de jaren zeventig merkt men de opkomst van ‘tipu maleng’ (Holy Spirit) in delen van Midden-Afrika, waaronder Noord-Oeganda. Deze christelijke geesten vereisen een andere werkwijze van hun medium (de ‘nebi’) dan gewone jogi. Wanneer een ‘tipu maleng’ zich in een nebi vestigt, ziet men dit als een teken van God. De nebi willen de maatschappij zuiveren van tovenarij en hekserij.

Een ander belangrijk concept zijn de *cen*⁴⁰. Die wakkeren de morele angst onder de bevolking aan wat in Noord-Oeganda tot een ineenstorting van de Acholi-maatschappij leidt. Een aantal ongeziene catastrofes zijn het gevolg, nl. burgeroorlog, AIDS, stijgend wantrouwen tussen mensen, implosie van de staat,... Daar komt nog bij dat het verzet van het UPDA/M niet zo succesvol is: de moderniteit, namelijk een klassiek leger en een politieke partij, kan de Acholi blijkbaar niet redden. Ook de traditionele cultuur van de rwots brengt geen soelaas omdat die door Obote buiten spel gezet zijn. Dus moet de traditionele cultuur heruitgevonden worden: alleen een charismatische en sterke persoonlijkheid kan zin geven aan de schijnbaar uitzichtloze situatie van de bevolking in Noord-Oeganda. In deze context moet men de opkomst van Alice Auma en de Holy Spirit Movement zien.⁴¹

De legende vertelt dat de geest Lakwena in 1985 Alice Auma in bezit neemt. De geest beveelt haar een oorlog te voeren tegen het Kwaad in Oeganda. Alice rekruteert soldaten van het UPDA en het ontbonden UNLA; later komen daar landbouwers, vrouwen, kinderen, leraars,

³⁹ Het *animisme* is het geloof in het bestaan van geesten; animisten zijn ervan overtuigd dat alle dingen een ziel hebben. Voor de komst van de Arabieren en de Europeanen in Oeganda was het proportioneel aandeel van het animisme een stuk groter dan tegenwoordig. Vanaf midden 19de eeuw bekeerden vele Oegandezen zich immers tot de islam of het christendom, door toedoen van de Arabische handelaars en de Europese missionarissen.

⁴⁰ De *cen* zijn geesten die gekrenkt zijn in hun prestige en status. Het zijn de geesten van personen die met geweld gedood zijn en geen behoorlijke begrafenis gekregen hebben. Daarom zijn ze uit op wraak op hun familieleden.

⁴¹ BEHREND H. (1999), blz. 100-127

studenten en zelfs zakenlui bij. Zo slaagt ze erin de Holy Spirit Movement op te richten met de Holy Spirit Mobile Forces als gewapende tak.

HSM-leden geloven dat de organisatie van de beweging bepaald wordt door een aantal geesten, o.a. Lakwena, Wrong Element, Franko en Ching Poh. Deze geesten geven instructies aan de leden van de HSM via hun medium Alice Auma.⁴² De HSM kent in de jaren tachtig behoorlijk veel succes onder de plaatselijke bevolking. De beweging vormt een soort alternatieve subcultuur tegen het politieke establishment. De voedingsbodem waarop de HSM teert om deze strijd te voeren, is de volgende. Eerst en vooral is het duidelijk dat Kampala de controle over Noord-Oeganda kwijt is. De oorlog van de HSM kan bijgevolg gezien worden als een poging om de centrale macht te herstellen. Ten tweede blijkt de dreiging van het NRA om de Acholi uit te moorden, bewaarheid te worden als Acholi-soldaten die zich in 1986 overgeven, gefolterd en vermoord worden. Ten derde is er de uitzichtloze situatie van een groep soldaten die na de nederlaag in 1986 door hun eigen bevolking en familie uitgemaakt worden voor ‘losers’ en ‘cowards’. Ze worden als ‘impure internal strangers’ verantwoordelijk gesteld voor het ongeluk dat de Acholi treft. Tenslotte is er de alomtegenwoordige terreur in Acholi-land, veroorzaakt door interne conflicten (o.a. generatiekloof, inkomensongelijkheid, gendertegenstellingen, hekserij). Deze golf van paniek speelt in de kaart van de HSM.⁴³

Aan het hoofd van de Holy Spirit Mobile Forces (HSMF) staat een verkozen ‘Commander of the Forces’ die de instructies van de geest Lakwena uitvoert. De HSMF bevatten een A, B en C-compagnie die aangevoerd worden door het medium van respectievelijk Wrong Element, Ching Poh en Franco. Daarnaast is er nog een compagnie die het hoofdkwartier en een aantal departementen (bijv. Armoury Office, Medical Office, Intelligence Office) overspant.

De HSMF willen het noorden van Oeganda redden.⁴⁴ Ze hopen een einde te maken aan het willekeurig geweld van het UPDA en UNLA, maar vergrijpen zich zelf aan excessen tegen de burgerbevolking (wat ze nodig achtten om de samenleving te zuiveren). Ze voeren een oorlog in naam van de Holy Spirit Lakwena voor wie geweld een noodzakelijk kwaad is om een betere

⁴² BEHREND H. (1999), blz. 131-137

⁴³ BEHREND H. and LUIG U. (1999), blz. 24-25

⁴⁴ De HSMF wilden in feite alleen die Acholi redden die ‘zuiver’ waren. Het zuiveringsritueel van Alice Lakwena bestond in het besprenkelen van de mensen met heilig water. De link met het christelijk doopsel is snel gelegd.

maatschappij te realiseren. Dit verklaart waarom het doel van hun opstand niet het veroveren van zo veel mogelijk territorium is, maar wel het verspreiden van het Woord van God.

Alice Lakwena beveelt de manschappen van de HSMF de ‘Holy Spirit Safety Precautions’ na te leven. Dit zijn twintig regels die morele en sociale orde scheppen in de chaos van Noord-Oeganda. HSMF-soldaten krijgen het verbod te roken, te stelen, te doden (!), alcohol te drinken, ruzie te maken, seksuele betrekkingen te hebben of dekking te zoeken tijdens een vuurgevecht. Overtreding van deze regels wordt bestraft. Op deze manier slaagt Alice Auma erin de HSM te vrijwaren van ‘onzuivere’ soldaten, tovenarij en hekserij.⁴⁵

Aanvankelijk boeken de HSMF een paar onverwachte overwinningen op het NRA. Verblind door dit succes, rukken ze in oktober 1987 op naar het zuiden van het land. In de buurt van *Jinja*⁴⁶ worden ze weliswaar verpletterend verslagen waarna een deel van de HSMF opnieuw naar het noorden vlucht. Daar vormen ze onder Alices vader, Severino Lukoya, het Lord’s Army. Lukoya neemt de meeste van Alices geesten over en ook nieuwe geesten maken zich van hem meester. Terwijl Alice de Holy Spirits monopoliseert, is Severino’s beweging meer egalitair van karakter. Iedereen kan in de ban raken van een christelijke geest. Dit betekent dat men uitgekozen is om te vechten. In tegenstelling tot het exorcisme van de HSM, ziet men in Lukoya’s beweging dus adorcisme, m.a.w. de proliferatie van geesten.⁴⁷

In het volgende punt wordt het Lord’s Resistance Army (LRA) besproken, maar het is van belang eerst enkele essentiële kenmerken van Alice Lakwena’s beweging te bekijken die een invloed hebben gehad op het ontstaan van het LRA.

Ten eerste is de HSM een poging om de morele ordening te herstellen op basis van een alternatieve theorie van sociale en machtsrelaties. Oorlog voeren wordt gezien als een noodzakelijk instrument in het proces van genezen en zuiveren. Terreur wordt als dwangmiddel gebruikt tegen diegenen die weigeren de zuiveringsrituelen te ondergaan en zich bij de HSM aan te sluiten. De dood op het slagveld is de prijs die men betaalt als men niet ‘maleng’ (zuiver) blijft. Ook bij het LRA ziet men dergelijke praktijken.

Ten tweede vertoont de HSM, net als het LRA, kenmerken van zowel een militaire organisatie als een sekte. Enerzijds hebben de HSMF een duidelijke militaire structuur bestaande

⁴⁵ BEHREND H. (1999), blz. 46-57

⁴⁶ *Jinja* is Oeganda’s tweede stad en ligt op zo’n 120 kilometer van de hoofdstad Kampala.

⁴⁷ BEHREND H. and LUIG U. (1999), blz. 26-29

uit verschillende compagnieën, een opperbevelhebber, officieren en onderofficieren. Tegelijkertijd handelen deze militaire figuren niet autonoom, maar wel in naam van geesten (*zie hoger*). Andere sektarische aanwijzingen zijn bijvoorbeeld de bouw van een tempel in Opit, het opleggen van Holy Spirit Safety Precautions en het vervolgen van tovenaars en heksen. Ook bij het LRA zien we dergelijke structuur.⁴⁸

5. Lord's Resistance Army o.l.v. Joseph Kony

De meeste gekende actor die actief is in het conflict in Noord-Oeganda, is het Lord's Resistance Army (LRA) o.l.v. Joseph Kony.

Na het verslaan van het UPDM/A en de HSM, krijgt Museveni te maken met een derde rebellengroep in Noord-Oeganda. Het Lord's Resistance Army maakt er sinds eind jaren tachtig de streek onveilig.

Net zoals zijn nicht Alice Auma beschouwt Joseph Kony zich als een medium van bovennatuurlijke krachten en de personificatie van de Holy Spirit. Hij vervoegt het UPDA als een 'spiritual mobiliser' in 1987. Amper een jaar later begint hij onafhankelijk te opereren met een aantal volgelingen. Later komen daar HSMF-soldaten en UPDA-rebellen bij die ontevreden zijn over het vredesakkoord van hun beweging met het NRM/A. Ze noemen zichzelf eerst de Holy Spirit Movement II, daarna het United Holy Salvation Army en veranderen dit enkele jaren later in United Democratic Christian Army. Kony en zijn mannen zijn gekant tegen Museveni's National Resistance Council-systeem en zijn economisch beleid. Ze verwijten het NRM geen democratische verkiezingen te houden. Bovendien is het noorden van Oeganda volgens hen te weinig vertegenwoordigd in de regering. In augustus 1992 wordt Kony's beweging omgevormd tot het Lord's Resistance Army (LRA). LRA-strijders geloven dat hun opstand tegen de NRM-regering de wil van God is en dat Kony zijn profeet is. Gezien Kony's uiterst geïsoleerde situatie, weet niemand precies wat zijn specifieke doelstellingen of motivaties zijn. Deze waas van geheimhouding, maakt het bijna onmogelijk hem te stoppen.

⁴⁸ VAN ACKER F. (2004), blz. 350-351

De politieke vleugel van het LRA heet de Lord's Resistance Movement (LRM) en bestaat hoofdzakelijk uit Acholi die in ballingschap wonen in Kenya of het Verenigd Koninkrijk. De LRM heeft weinig of geen invloed op de LRA-strijders waardoor het slechts een secundaire rol in het conflict speelt. Het LRM slaagt er niet in politieke druk uit te oefenen op Museveni. De rebellen kunnen dus hun eisen niet op een conventionele en democratische manier kenbaar maken. Wel dient het gezegd dat het wegens het geenpartijstelsel in Oeganda geen sinecure is om politieke eisen tot op de hoogste echelons van de macht te laten doordringen.

Het LRA bestaat uit een kern van ongeveer 200 strijders. Nu is dat gegroeid tot een leger van 150 à 200 commandanten en duizenden kindsoldaten. Het LRA is georganiseerd zoals een regulier leger. Er zijn vijf brigades: Stocree, Sinia, Gilva, Shila en Control Altar. De 'Spirit' geeft de bevelen door aan de profeet Kony die ze op zijn beurt aan de opperbevelhebber van het LRA bekend maakt.⁴⁹ Het LRA hanteert guerrillatechnieken om hun doelwitten, meestal onbeschermd dorpjes, aan te vallen. Ze voeren in kleine groepen van 10 à 15 lichtgewapende rebellen verrassingsaanvallen uit. Ook andere tactieken geven de goed gecoördineerde militaire planning weer. Zo worden, als een helikopter van het UPDF overvliegt, de ontvoerde kinderen gedwongen de uniformen van hun commandanten aan te trekken zodat de kinderen neergeschoten worden. Voor het LRA zijn ze toch vervangbaar. Voor de regering echter heeft het doden van kinderen drastischere gevolgen.⁵⁰

Wat de precieze drijfveren van Kony zijn, is niet helemaal duidelijk. Wel kunnen we een tweetal belangrijke zaken onderscheiden in de oorlogsvoering van het LRA.

Ten eerste is er de spirituele dimensie van het LRA die een mengeling vormt van christelijke en islamitische elementen.⁵¹ Zoals reeds gezegd ziet Kony zich als een boodschapper van de geest Lakwena. Niet gehoorzamen aan zijn bevelen betekent dan ook het negeren van God. Kony hanteert een tiental leefregels die doen denken aan de Holy Spirit Safety Precautions van Alice Auma. Ze lijken sterk op de bijbelse Tien Geboden en vormen een verwijzing naar de traditie van Acholi-wijzen om met sociale regels een verstoorde maatschappij te 'genezen'.

⁴⁹ LUCIMA O. (2002), blz. 17-19

⁵⁰ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 21-22

⁵¹ Men kan stellen dat de witte kazuifel die men draagt tijdens de inwijdingsrituelen van het LRA, verwijst naar de islamitische *hadj* in Mekka.

Andere regels, afkomstig van de verschillende geesten, zijn behoorlijk flexibel en opportunistisch. Zo is het verbod op het eten van varkensvlees een toegeving aan de islamitische LRA-leden, terwijl het verbod voor Acholi om naast een weg te wonen eerder strategisch is.⁵²

De oorsprong van deze visie van Kony ligt in de maatschappelijke crisis en het traditionele culturele geloof in Noord-Oeganda. Tegenspoed die Afrikaanse gemeenschappen treft, wordt gezien als straf vanwege de goden voor wat de mensen verkeerd doen. Om de slechte geesten te verdrijven, is er boetedoening en genezing nodig. Kony speelt hier handig op in. Hij gelooft dat er kwade krachten aan het werk zijn in Acholi-land en dat hij dit Kwaad kan weerstaan met spirituele genezing. Hij is ervan overtuigd dat hij de bevolking weer op het rechte pad kan zetten als ze de aanbevelingen van de geesten maar opvolgen.

Ten tweede is het onduidelijk of Kony al dan niet een politieke agenda heeft. Hij heeft al verscheidene malen zijn ongenoegen geuit over de huidige politieke orde onder het NRM en Museveni. Hij beweert op te komen voor de rechten van de inwoners van Noord-Oeganda. Men kan zich afvragen waarom hij zijn eigen bevolking dan massaal ontvoert, verkracht en vermoordt. Het feit dat er geen duidelijk politiek LRA-programma zichtbaar is, betekent niet dat het Kony's beweging aan politieke inhoud zou ontbreken of dat Kony geen politieke grieven zou hebben. Toch is het, gezien zijn lage scholingsniveau, weinig plausibel dat Kony voldoende kennis heeft van het politieke proces om zijn ongenoegen tegenover de regering op een conventionele manier te uiten. De zwakke positie van het LRM en Kony's afwijzing van de voorstellen van Noord-Oegandese politici om een politiek plan op te stellen, illustreren dit.⁵³

Grosso modo kunnen we twee periodes onderscheiden in de rebellie van het LRA. De eerste situeert zich tussen 1987 en 1994; de tweede bestrijkt de periode na 1994 en begint na het mislukken van het Bigombe-vredesproces.

Tijdens de eerste periode kan Kony gezien worden als een radicale opvolger van Alice Lakwena. Hij is de drager van de apocalyptische visie die stelt dat alleen een gezuiverd Acholi-volk een nakende genocide kan voorkomen door Museveni's leger te verslaan. Kony kan gedefinieerd worden als een *manti*⁵⁴. In deze fase zijn Kony's eisen politiek getint, hoewel het

⁵² VAN ACKER F. (2004), blz. 352-353

⁵³ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 14-17

⁵⁴ Een *manti* verwijst naar een verzameling van genezers, zieners, profeten en waarzeggers die een brede waaier van discours hanteren met een duidelijke anti-establishment boodschap.

niet duidelijk is of hij het regime in Kampala wil doen vallen of hij zijn acties tot het noorden wil beperken. De militaire operaties van het LRA zijn weinig succesvol omdat de steun van de lokale bevolking beduidend minder is dan die voor het UPDA of de HSM. In deze periode lanceert de Oegandese regering Operation North (*zie hoofdstuk 11*); een grootschalige militaire aanval op het LRA die bijna het einde van Kony's opstand betekent.⁵⁵

De tweede periode start met het debacle van het Bigombe-vredesinitiatief in 1994 (*zie hoofdstuk 10*). Vanaf dan verliest Kony zijn laatste restje vertrouwen in de regering en beschuldigt de Acholi ervan mee te heulen met Museveni d.m.v. de *bow-and-arrow-units*⁵⁶. Nu valt hij naast NRA-stellingen, zoals in de eerste fase, ook burgerdoelwitten aan als vergelding voor het niet steunen van zijn rebellie. Kony begint een campagne van massale terreur tegen zijn eigen volk. Het principe 'wie niet met ons is, is tegen ons' beschouwt hij als een goddelijke taak. Sommigen omschrijven deze nieuwe tactiek als blinde terreur, maar achter dit willekeurig geweld schuilt een doelbewuste strategie. Hij wil de bevolking zodanig bang maken dat ze zijn machtspositie niet in vraag stelt. Zo is verkrachting niet alleen vernederend voor de vrouw in kwestie, het ondermijnt ook de cohesie van een hele familie. Het lijkt erop dat Kony niet langer het conflict wil winnen maar enkel het geweld en de instabiliteit in de regio in stand wil houden.⁵⁷ Kony hanteert naast terreur nog een tweede middel om zijn 'culture of violence' in stand te houden, nl. ontvoeringen. Duizenden kinderen worden ontvoerd om te dienen in het LRA: jongetjes als soldaten en meisjes als seksslavinnen van de LRA-commandanten. Kinderen maken een belangrijk deel uit van de structuur en de organisatie van het LRA. Ten eerste worden ze bij hun aankomst geïndoctrineerd en overtuigd van de goede bedoelingen van het LRA. Na een mislukte ontsnappingspoging van hun medesoldaten, worden ze gedwongen hen dood te slaan om te verhinderen dat ze zelf zouden ontsnappen. Als ze weigeren te doden, worden ze zelf vermoord. Hierdoor durven ze niet ingaan tegen de eisen en bevelen van hun commandanten. Ten tweede worden kinderen ingezet als dragers van (geplunderd) materiaal wat de mobiliteit van het LRA aanzienlijk verhoogt.

⁵⁵ DOOM R. and VLASSENROOT K. (1999), blz. 19-21

⁵⁶ De *bow-and-arrow-units* zijn een soort burgerwachten die in de loop van de jaren negentig de volmacht van de Oegandese overheid kregen om hun lokale gemeenschap gewapenderhand te beschermen tegen het LRA.

⁵⁷ DOOM R. and VLASSENROOT K. (1999), blz. 23-25

De kindsoldaten zitten op een 'point of no return'. Waarom zouden ze terugkeren naar hun dorp als ze daar voor moordenaars uitgescholden zullen worden? Hoe kunnen ze ontsnappen uit een kamp dat op honderden kilometers van hun geboortestreek ligt?⁵⁸

De plaatselijke bevolking zit gevangen tussen twee vuren. Enerzijds willen de mensen dat de vicieuze cirkel van nutteloos geweld stopt. Ze willen het verlamdend effect van psychologische oorlogsvoering zo snel mogelijk doorbreken. Maar wie zou de plunderende rebellen weigeren eten te geven als je weet dat je eigen, hongerige kind tot het LRA behoort? Anderzijds zijn de Noord-Oegandezers verplicht Museveni te vertrouwen als hun enige beschermheer tegen de rebellen, hoewel hij zeker niet hun eerste (politieke) keuze is. Deze passieve aanvaarding van het NRM-regime kent zijn grenzen: elke aanval van het LRA ondermijnt de positie van de president. Met zijn acties probeert Kony de mensen ervan te overtuigen dat de regering en het UPDF hen niet beschermen. Op den duur weten de inwoners van Noord-Oeganda niet meer wie of wat ze moeten geloven.⁵⁹

6. De regering van Soedan

De regering van Soedan is een laatste, niet te onderschatten kracht die op het conflict in Noord-Oeganda inwerkt.

De relaties tussen Oeganda en Soedan zijn een belangrijke factor voor de veiligheid en de stabiliteit in de grensstreek. De Acholi leven namelijk aan weerszijden van de grens. Oegandese en Soedanese vluchtelingen verblijven op elkaars grondgebied. Een duidelijk onderscheid tussen de binnen- en buitenlandse zaken van beide landen deemstert weg en de staatsgrenzen zijn zeer flexibel geworden. Dit bewijst de regionale dimensie van het probleem.⁶⁰

Soedan is al decennia lang het decor van interne spanningen en burgeroorlogen. Het Sudan People's Liberation Army (SPLA), o.l.v. John Garang, vecht in Zuid-Soedan tegen de onderdrukkingspolitiek van president al-Bashir en zijn radicale *National Islamic Front* ⁶¹.

⁵⁸ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 20-21

⁵⁹ DOOM R. and VLASSENROOT K. (1999), blz. 25

⁶⁰ *Ibidem*, blz. 25-27

⁶¹ Het *National Islamic Front* kwam in 1989 na een staatsgreep van al-Bashir aan de macht in Soedan.

Museveni steunt zijn oude vriend Garang in zijn bevrijdingsstrijd. Daarom beslist de Soedanese regering midden jaren negentig het LRA materieel en logistiek te steunen. Beide regeringen beschuldigen de andere ervan de opstanden in hun land te steunen.

Toch moeten we wijzen op de vreemde coalitie tussen het LRA dat de christelijke Tien Geboden verkondigt en de Soedanese staat die gebaseerd is op islamitische principes. Dit toont aan dat het strategische aspect in deze oorlog doorslaggevender is dan het ideologische of religieuze en dat Khartoum uitgaat van het principe 'de vijanden van mijn vijanden zijn mijn vrienden'.

Op het eind van de jaren negentig veranderen Oeganda en Soedan hun strategie van confrontatie in één van engagement. In december 1999 ondertekenen ze het Nairobi Akkoord (*zie hoofdstuk 10*), maar de uitvoering van deze overeenkomst ondervindt problemen.⁶²

⁶² LUCIMA O. (2002), blz. 23

DEEL II

The war on terrorism

Op elf september 2001 boren twee vliegtuigen zich in de torens van het World Trade Center in New York. Een derde stort zich te pletter op het Pentagon in Washington DC. Een laatste vliegtuig crasht ten zuiden van Pittsburgh in Pennsylvania. Bijna 3000 mensen komen om het leven. De terreurgroep al-Qaeda van Osama bin Laden eist de aanslagen op.

De reactie van het getroffen land, de Verenigde Staten, laat niet lang op zich wachten: de 'war on terrorism' is geboren. Kort na de aanslagen vallen de Amerikanen en hun bondgenoten Afghanistan binnen om het Taliban-regime omver te werpen. De Taliban, onder leiding van mullah Omar wordt verweten onderdak te verlenen aan moslimextremisten. In maart 2003 vallen de Verenigde Staten, zonder goedkeuring van de Verenigde Naties, Irak binnen. Ze verdrijven het regime van dictator Saddam Hussein en willen in het land de democratie installeren.

In dit deel volgt een beschrijving van de huidige 'war on terrorism'. Ik beschouw de 'war on terrorism' hier als het geheel van anti-terrorisme-maatregelen die de internationale gemeenschap genomen heeft als reactie op de aanslagen van 11 september. Het is hierbij van belang het begrip 'war on terrorism' duidelijk af te bakenen. Tegenwoordig worden vooral extremistische moslimgroepen geïnterpreteerd in het kader van de strijd tegen het wereldwijde terrorisme. Maar volgens mij moet men ook voldoende aandacht schenken aan andere terreurbendes die niet religieus geïnspireerd zijn. Zo heeft het FARC in Columbia politieke motieven en wordt het vooral gedreven door het halen van winst uit cocaïnehandel en ontvoeringen.

Eerst worden een aantal algemene begrippen geschetst in verband met terrorisme. Het volgende hoofdstuk gaat over de huidige war on terrorism en de reactie van de internationale gemeenschap op internationaal terrorisme sinds 11 september. Daarna komt de impact van de oorlog tegen het terrorisme op lokale conflicten aan bod.

Hoofdstuk 5 Inleiding: algemene begrippen over internationaal terrorisme

1. Definitie van internationaal terrorisme

1.1. Belang van perceptie en media

Terrorisme is niet alleen een van de meest besproken, maar ook een van de minst begrepen onderwerpen van deze tijd. Vooraleer we proberen een definitie te geven van internationaal terrorisme, is het belangrijk na te gaan hoe terrorisme bekeken en geanalyseerd wordt. De perceptie van feiten is in deze tijden van globalisering en snel evoluerende communicatie heel doorslaggevend en bepaalt grotendeels de reacties op die feiten. *“Opinies over feiten zijn dikwijls belangrijker dan de feiten zelf, want op opinies baseren mensen hun gedrag en geven zij vorm aan de wereld,”*⁶³ relativeerde Nobelprijswinnaar Norman Angell al in 1951.

Jacques Derrida⁶⁴ haalt aan dat de media een niet te onderschatten rol spelen in de perceptie van terreur: *“Terrorist acts try to produce psychic effects (conscious or unconscious) and symbolic or symptomatic reactions that might take numerous detours, an incalculable number of them, in truth. The quality or intensity of the emotions provoked (whether conscious or unconscious) is not always proportionate to the number of victims or the amount of damage. In situations and cultures where the media do not spectacularize the event, the killing of thousands of people in a very short period of time might provoke fewer psychic and political effects than the assassination of a single individual in another country, culture, or nation-state with highly developed media resources.”*⁶⁵

⁶³ COOLSAET R. (2004), blz. 97

⁶⁴ De Franse filosoof Jacques Derrida (°1930) is de grondlegger van de deconstructie-theorie die gebruikt wordt in de literatuur, taalkunde, filosofie, recht en architectuur.

⁶⁵ BORRADOI G. (2003), blz. 107-108

Dit is wat Mark Elchardus⁶⁶ ook beweert: “*Gebeurtenissen worden doorgaans overroepen. Ze zijn veel minder belangrijk dan we denken. (...) De publieke kijk op en beleving van de [Dutroux]crisis zijn overwegend ‘evenementieel’: geobsedeerd door gebeurtenissen. Dat is immers de wijze waarop de pers de wereld benadert (...) en de inwoners van dit land hebben de crisis, haar oorzaken, omvang, morele betekenis en gevolgen nu eenmaal nagenoeg uitsluitend via de pers en de media gevolgd.*”⁶⁷

Als we zouden nagaan hoe vaak en op welke manier de media tegenwoordig over terrorisme berichten, dan zouden we tot heel uiteenlopende resultaten komen. Zo is het geen geheim dat het Amerikaanse tv-station Fox News er een uitgesproken pro-Bush en republikeinse mening op nahoudt. Een diepere analyse van de berichtgeving van de internationale media is hier evenwel niet aan de orde.

Mythe en realiteit raken hierdoor (te) gemakkelijk verward. Walter Laqueur⁶⁸ stelt dat feiten en perceptie vaak in een dubieuze verhouding tot elkaar staan: “*(Historians) will note that presidents and other leaders frequently referred to terrorism as one of the greatest dangers facing mankind. For days and weeks on end, television networks devoted most of their prime-time news to covering terrorist operations. Publicists referred to terrorism as the cancer of the world, growing inexorably until it poisoned and engulfed the society on which it fed. (...) In countless articles and books, our historians will read about the constantly rising number of terrorist attacks. Being a conscientious researcher he will analyse the statistics, which are bound to increase his confusion, for he will find that more American civilians were killed in 1974 (22) than in 1984 (16).*”⁶⁹

Het is dan ook niet verwonderlijk dat een aantal mythes over internationaal terrorisme de ronde doen. Zo zou terrorisme vandaag de belangrijkste bedreiging voor de mensheid zijn.⁷⁰ In werkelijkheid is er een systematische daling van het aantal terreurdaden (*zie onder*).

⁶⁶ Mark Elchardus is professor sociologie aan de Vrije Universiteit Brussel.

⁶⁷ ELCHARDUS M. (2002), blz. 15

⁶⁸ Walter Laqueur is co-directeur van het International Research Council in het Center for Strategic and International Studies in Jakarta en auteur van een aantal vooraanstaande werken over terrorisme.

⁶⁹ LAQUEUR W. (1986), blz. 86-87

⁷⁰ LAQUEUR W. (1978), blz. 10

Tegenwoordig wordt bij veel aanslagen onmiddellijk een link gelegd met al-Qaeda; het netwerk van bin Laden wordt vaak beschouwd als een terroristische internationale. In realiteit is het merendeel van de al-Qaeda-top na 11 september gearresteerd en lijkt al-Qaeda op sterven na dood. Tenslotte waart het idee in de wereld rond dat terroristen massaal gebruik zullen maken van massavernietigingswapens. Maar de eerste bewijzen daarvoor moeten nog gevonden worden. Bovendien hanteren terroristen liever technieken en instrumenten waarvan de uitkomst gekend is en dat is bij kernwapens niet het geval.

Om een correcter beeld van de recente golf aanslagen te bekomen, kunnen we een beroep doen op de gegevens van *Patterns of Global Terrorism*⁷¹ en de *RAND Corporation*⁷². (zie figuren in bijlage 2) Hoewel deze onderzoekscentra een andere definitie over terrorisme hanteren, geven beide een zelfde dalend aantal terroristische aanslagen weer in de periode 1977-2003. Op het eerste gezicht is er wel sprake van een toenemend aantal dodelijke slachtoffers bij dergelijke aanslagen. Deze zijn het gevolg van een aantal spectaculaire aanslagen met een groot aantal slachtoffers, zoals 11 september 2001. Hierdoor leeft onder de publieke opinie en de pers het gevoel dat we geconfronteerd worden met een historisch hoog dodental. Maar terroristische aanslagen zoals die van 11 september zijn echter een ‘low probability, high consequence event’. Over het algemeen kunnen we dus stellen dat in tegenstelling tot de wijdverspreide perceptie het internationaal terrorisme als politiek middel aan belang lijkt in te boeten.⁷³

1.2. Wat is internationaal terrorisme?

Om tot een goede analyse van de ‘war on terrorism’ te komen, is het van groot belang een duidelijke definitie van terrorisme te hanteren. Maar precies hierin ligt een groot probleem. Pogingen om terrorisme te definiëren, hebben in het verleden tot hoog oplopende discussies geleid. Wie voor de één een terrorist is, is voor de ander een vrijheidsstrijder. Denken we maar

⁷¹ Het *Patterns of Global Terrorism-rapport*, gepubliceerd door het Amerikaanse State Department, biedt een gedetailleerd overzicht van allerlei relevante informatie over internationaal terrorisme, waaronder statistische gegevens over het aantal aanslagen.

<http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt>

⁷² De *RAND-databanken* zijn gebaseerd op ruim 30 jaar onderzoek en bestaan uit drie verschillende datasets, waaronder de MIPT Knowledge Database.

<http://db.mipt.org>

⁷³ COOLSAET R. (2004), blz. 96-100

aan Yassir Arafat: voor de Israëli's was hij een topcrimineel, voor de Palestijnen een volksheld. Omwille van het politiek geladen karakter van terrorisme is het dus heel moeilijk om tot een universele omschrijving te komen. Hieronder komen een aantal visies over terrorisme aan bod, die een paar gedeelde kenmerken van terrorisme opleveren.

Een interessante invalshoek vinden we in de filosofie. Jürgen Habermas⁷⁴ geeft het terrorisme van na 11 september als volgt weer: “(...), *the global terror that culminated in the September 11 attack bears the anarchistic traits of an impotent revolt directed against an enemy that cannot be defeated in any pragmatic sense. The only possible effect it can have is to shock and alarm the government and population. (...) Global terrorism is extreme both in its lack of realistic goals and in its cynical exploitation of the vulnerability of complex systems.*”⁷⁵

De RAND Corporation geeft een eerder technische omschrijving: “(...) *Terrorism is violence, or the threat of violence, calculated to create an atmosphere of fear and alarm. These acts are designed to coerce others into actions they would not otherwise undertake, or refrain from actions they desired to take. All terrorist acts are crimes. Many would also be violation of the rules of war if a state of war existed. This violence or threat of violence is generally directed against civilian targets. The motives of all terrorists are political, and terrorist actions are generally carried out in a way that will achieve maximum publicity. Unlike other criminal acts, terrorists often claim credit for their acts. Finally, terrorist acts are intended to produce effects beyond the immediate physical damage of the cause, having long-term psychological repercussions on a particular target audience. (...)*”⁷⁶

Terrorisme is een term waarvan iedereen wel min of meer weet wat het inhoudt, maar die niet zo makkelijk te definiëren is. Doorgaans houdt men het bij een reeks kenmerken die in één of andere vorm voorkomen bij de talloze bestaande definities.

Ten eerste gaat het om niet-statelijke groepen die politiek doelstellingen nastreven via niet-conventionele methodes. Het doel is niet om de tegenstander fysiek uit te schakelen, maar de

⁷⁴ De Duitse filosoof Jürgen Habermas wordt beschouwd als de belangrijkste erfgenaam van de Frankfurter Schule.

⁷⁵ BORRADOI G. (2003), blz. 34

⁷⁶ MIPT Terrorism Knowledge Base, definitions
<http://db.mipt.org/RandSummary.jsp>

bevolking angst aan te jagen door middel van terreurdaden. Ten tweede hebben terreurgroepen een internationaal karakter. Het gevoel bestaat dat ze gelijktijdig aanslagen kunnen plegen in verschillende landen. Ten derde legitimeert terrorisme zichzelf aan de hand van een revolutionaire filosofie die lokale bekommernissen overstijgt. Ten vierde jaagt terrorisme een schokgolf door de internationale gemeenschap die zich geconfronteerd voelt met een alomtegenwoordige vijand. Dit vertaalt zich dan in een verregaande internationale samenwerking.⁷⁷

Er kunnen een aantal grondoorzaken gegeven worden die aan de basis liggen van het gebruik van terreur. Bepaalde groepen vinden dat er met hen geen rekening gehouden wordt in een zich snel wijzigende wereld of toenemende mondialisering. Onder hen bestaat een solidariteitsgevoel. Extremistische splintergroepen roepen zichzelf vervolgens uit tot een voorhoede en zullen proberen de revolutionaire vonk te doen overslaan op de grote gemarginaliseerde massa.

2. Geschiedenis van het internationaal terrorisme

Hoewel terrorisme zo oud is als de mensheid, zijn de angst voor het terrorisme en de obsessie voor veiligheid er niet altijd geweest: er is sprake van een golfbeweging. Juist omdat tussen twee golven meestal veel tijd verloopt, ontstaat bij elke nieuwe reeks terroristische aanslagen het gevoel dat men te maken heeft met een compleet nieuw fenomeen. Telkens wordt het vervolgens uitgeroepen tot de ultieme nachtmerrie van de mensheid.

In de afgelopen honderd jaar zijn er drie duidelijke golven van internationaal terrorisme merkbaar: het anarchistische terrorisme aan het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, het extreemrechtse panfascistische terrorisme van de jaren twintig en dertig en tenslotte, het islamitische terrorisme aan het einde van de 20ste en het begin van de 21ste eeuw. Deze drie golven beantwoorden aan eenzelfde maatschappelijke context.

⁷⁷ COOLSAET (2004), blz. 100-101

De eerste twee golven bespreken we hier niet omdat ze niet relevant zijn voor mijn thesisonderwerp. De recente derde golf wordt wel van naderbij bekeken omdat de ‘war on terrorism’ hiertegen gericht is.

Net zoals de twee vorige golven hebben we ook ditmaal te maken met dezelfde ingrediënten: ten eerste, gelijktijdige aanslagen in verschillende landen; ten tweede, de overtuiging dat die het werk zijn van een bijna ongreepbare vijand (al-Qaeda) die gedreven wordt door een revolutionaire filosofie; ten derde, de behoefte aan internationale samenwerking en ten vierde, een zelfde context van marginalisering. Osama bin Laden ziet al-Qaeda als een kleine voorhoede die slechts over beperkte middelen beschikt, maar die de massa door spectaculaire acties in beweging hoopt te brengen. Door de islamitische revolutie in Iran in 1979 en de overwinning van de ‘mudjaheddin’ op de Sovjetunie in Afghanistan begon bin Laden te geloven dat de militante islam de wind in de zeilen heeft. Hij wil een op de ‘sharia’ gebaseerd islamitisch rijk tot stand brengen van de Filippijnen tot Marokko. Hij trekt ten strijde tegen pro-Westerse regimes in het Midden-Oosten en de Verenigde Staten omdat die de almacht van het Westen incarneren.

In vergelijking met haar historische voorlopers is de internationale reactie op de huidige terrorismegolf tamelijk succesvol. De Verenigde Naties, Europa en de Verenigde Staten reageerden onmiddellijk op de nieuwe vloedgolf aanslagen (*zie hoofdstuk 6*). Hoewel dit niet altijd blijkt uit de Westerse media, heeft de Organisatie van de Islamitische Conferentie zich in naam van de meeste islamitische landen solidair verklaard met de strijd tegen al-Qaeda. De organisatie beweert ook dat bin Laden onmogelijk kan spreken in naam van de meer dan één miljard moslims in de wereld. Nooit eerder was het aantal staten dat het terrorisme steunt, zo klein. Op die manier is men erin geslaagd vele al-Qaeda-cellen uit te schakelen. Maar is dit voldoende om definitief af te rekenen met de huidige golf aanslagen?

Om een antwoord te vinden op deze vraag, moeten we rekening houden met de specifieke context. Moslims voelen zich tegenwoordig met elkaar verbonden door een gedeeld gevoel van crisis en bedreiging. In vele Arabische en moslimlanden vinden we een spiegelbeeld van de angst in het Westen voor de islam. Terwijl wij de islam vrezen, heerst in de moslimwereld de idee dat het Westen tegen hen is. Vandaar ook de overtuiging dat ze zich tegen het Westen moeten verdedigen en dat de Westerse oorlog tegen het terrorisme in werkelijkheid een oorlog

tegen de islam is. Lokale fanatici misbruiken dit gevoel van marginalisering om jonge, boze moslims te overtuigen zelfmoordaanslagen te plegen. Dit vormt, net zoals de twee vorige terrorismegolven, de kweekgrond waarop het terrorisme vandaag gedijt. Ook de Amerikaanse journalist Thomas Friedman wijst erop dat vernedering van een bevolkingsgroep mensen tot wanhopige daden aanzet: *“The single most underappreciated force in international relations is humiliation.”*⁷⁸

Hieruit kunnen we besluiten dat 11 september en de ‘war on terrorism’ niet veel te maken hebben met de islam. Het huidige succes van moslimextremisten vindt eerder zijn wortels in de impasse van veel moslimsamenlevingen. Vele daarvan verkeren al meer dan twintig jaar in een maatschappelijke crisis: groeiende werkloosheid, dictaturen, geweld in allerlei vormen, verpaupering,... De bevolking eist oplossingen zonder precies te weten welke. De economische, politieke en sociale systemen komen niet meer tegemoet aan de noden van de mensen en laten geen enkele vorm van participatie toe. In deze context komt de bedoeling van al-Qaeda en consorten tot uiting: het anti-Amerikanisme als streefdoel aanbieden aan extremistische groepen die tot dan toe een lokale agenda volgden. Dergelijke groeperingen rekruteren in eerder bemiddelde klassen die vertrouwd zijn met de Westerse cultuur, maar die zich uitgesloten voelen in de eigen samenleving.

Tenslotte moeten we nog een belangrijke opmerking maken over de derde golf van terrorisme. De Westerse media willen de publieke opinie graag doen geloven dat het internationale terrorisme een einde wil maken aan de Westerse beschaving. Het zijn echter meestal niet Amerikanen of Europeanen, maar vooral moslims die slachtoffer zijn van terreurdaden. De aanslagen in Istanbul, Riyad en Irak vormen hiervan de tragische bevestiging.⁷⁹

⁷⁸ FRIEDMAN T. (2003), blz. 11

⁷⁹ COOLSAET R. (2004), blz. 107-112

Hoofdstuk 6 Reactie van de internationale gemeenschap op het internationaal terrorisme sinds 11 september 2001

1. Inleiding

De aanslagen van 11 september in de Verenigde Staten hebben een schokgolf veroorzaakt in de hele wereld. Die datum wordt soms de climax genoemd van een nieuwe terrorismegolf die sinds midden jaren negentig zijn opgang maakte. Kan deze beweging gestopt worden? Aan alle terrorismegolven komt vroeg of laat een eind, hetzij door preventie en repressie, hetzij door het opdrogen van de omstandigheden waarmee terroristen aanhang verwerven.

Hieronder komen de houdingen van een aantal landen en internationale organisaties in verband met terrorisme aan bod. Elk van hen reageert anders op de nieuwe terrorismegolf en vult de ‘war on terrorism’ naar eigen vermogen in. (*zie onder*) Ten eerste de Verenigde Staten omdat ze de voortrekkers zijn van de ‘war on terrorism’ en omdat ze tegenwoordig een unieke machtspositie in de wereld bekleden. Ten tweede de Europese Unie gezien hun historische band met Oeganda en met Afrika in het algemeen. Ten derde komen de Verenigde Naties als belangrijkste internationale en multilaterale organisatie aan bod. Tenslotte gaat het over de reactie van de Afrikaanse Unie op de aanslagen van 11 september. Toch hebben ze allen hetzelfde doel: de ‘war on terrorism’ winnen. Of ze daarin zullen slagen, valt af te wachten.

2. Reactie van de internationale gemeenschap

2.1. Verenigde Staten

11 september 2001 wordt in de Verenigde Staten een ‘defining moment in history’ genoemd. Het patriottische discours van de Bush-administratie lijkt op het eerste zicht vergezocht maar valt

beter te begrijpen als men beseft welke psychologische impact de aanslagen op de Amerikaanse publieke opinie gehad hebben. Veel mensen rechtvaardigen in dit opzicht de keiharde houding van de huidige Amerikaanse regering en de bijhorende ideologie van een aantal adviseurs van president Bush, zoals Rumsfeld, Wolfowitz en Cheney. G. W. Bush laat er dan ook geen gras over groeien: *“We zullen niet weifelen, we zullen niet versagen. We zullen niet wankelen en we zullen niet falen.”*⁸⁰

Hier volgen een drietal opmerkelijke initiatieven die het standpunt van de Verenigde Staten inzake de ‘war on terrorism’ illustreren.

2.1.1. Einde van het isolationisme

Er is een duidelijk zichtbare breuk sinds 11 september 2001 in de manier waarop de Verenigde Staten zich tegenover het buitenland gedragen. Bij het begin van de eerste ambtstermijn van president Bush staat zijn administratie voor een dilemma inzake het buitenlands beleid. De ene groep is isolationistisch ingesteld en is weinig geïnteresseerd in internationale politiek. Ze willen dat de Verenigde Staten op zichzelf terugplooiën en een bescheiden buitenlands beleid voeren omdat er geen grote bedreigingen meer zouden zijn voor hun land. De andere groep hangt een internationalistische ideologie aan en wil zich wel in de wereldpolitiek engageren. De catastrofe van 11 september 2001 heeft hierin voor een totale ommekeer gezorgd. Vanaf dat moment is het voor iedereen duidelijk dat isolationisme geen echte optie is. Om hun eigen veiligheid te garanderen, kunnen de Verenigde Staten zich niet langer schuil houden achter de oceanen, maar moeten ze zich actief in de wereld laten gelden. Het ruimteschild tegen vijandige raketten, de ‘pre-emptive strike’ tegen Irak en de veroordeling van enkele landen tot voorposten van de tirannie, zijn voorbeelden van deze overtuiging.⁸¹

2.1.2. Patriot Act

In oktober 2001 wordt in de Amerikaanse senaat de Patriot Act (letterlijk: Provide Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism) bijna unaniem goedgekeurd.

⁸⁰ VAN DAELE I. (2001)

⁸¹ COOLSAET R. (2004), blz. 118-119

Alleen *Russel Feingold*⁸² onthoudt zich. Ook in het Huis van Volksvertegenwoordigers wordt het wetsvoorstel met een ruime meerderheid aangenomen. Met de Patriot Act krijgen de overheidsdiensten in de Verenigde Staten verregaande bevoegdheden bij het opsporen van personen die verdacht worden van terrorisme. Zo krijgen ze de toestemming telefoongesprekken af te luisteren en gegevensverkeer op het internet, zoals e-mailberichten, te onderscheppen.

Mensenrechtenorganisaties beweren dat de Patriot Act de rechten en vrijheden van burgers aan banden legt. *"The trouble with the bill is that it's very sweeping and it can apply not just to suspected terrorists but people and organizations that may be engaged in lawful actions,"*⁸³ zegt Jerry Berman, directeur van het Center for Democracy and Technology in Washington DC.

In februari 2005 dringt Bush er bij het Congres op aan om de maatregelen inzake de Patriot Act uit te breiden en te verstrengen. Hij zegt dat dit nodig is om de 'war on terrorism' op een nog efficiëntere manier te voeren.⁸⁴

2.1.3. Guantanamo Bay

Camp Delta in Guantanamo Bay is een Amerikaanse legerbasis op Cuba. Sinds 11 september 2001 worden terrorismeverdachten er vastgehouden zolang de 'war on terrorism' duurt. Tegenwoordig zitten er ongeveer zeshonderd mensen van verschillende nationaliteiten opgesloten. De meesten van hen werden gevangen genomen tijdens de oorlog in Afghanistan van 2001. Ze worden ervan beschuldigd lid te zijn van al-Qaeda.

De Verenigde Staten krijgen heel wat kritiek op het gevangenenkamp in Guantanamo omdat de mensenrechten er met de voeten getreden worden. Amnesty International klaagt aan dat de gevangenen in onmenselijke omstandigheden moeten leven, dat hen het recht ontzegd wordt om familie of advocaat te ontvangen en dat ze zelfs gefolterd worden. Ook het niet openbaar maken van de bewijslast is een doorn in het oog van veel mensenrechtenactivisten: ze vrezen dat de gevangenen geen eerlijk proces zullen krijgen.⁸⁵

⁸² De democratische senator *Russel Feingold* vroeg bij de stemming om een bezonnen houding en waarschuwde voor de schending van de vrijheden van Amerikaanse burgers bij de achtervolging van terroristen. Ook wees hij op het gevaar van discriminatie van Arabieren, Zuid-Aziaten en moslims die in de Verenigde Staten leven.

⁸³ OLSEN S., *Patriot Act draws privacy concerns*, 26 oktober 2001
<http://news.com.com/2100-1023-275026.html>

⁸⁴ LICHTBLAU E. (2005)

⁸⁵ Amnesty International, *Guantánamo Bay - a human rights scandal*
<http://web.amnesty.org/pages/guantanamobay-index-eng>

Niet iedereen is het hier mee eens. Sommigen beweren dat het kamp in Guantanamo een essentieel onderdeel is van de ‘war on terrorism’. *“Commitment to the ‘supremacy of human rights’ always sounds glorious. It is not, however, always the best way to achieve justice, never mind security. Often it merely enables lawyers to bask in the warm glow of their own moral integrity. That is wonderful for them. It is not so wonderful if you happen to be one of those killed by the next al-Qaeda bomb,”*⁸⁶ schrijft Alasdair Palmer in The Telegraph.

2.2. Europese Unie

Al sinds het Verdrag van Maastricht probeert de Europese Unie een gezamenlijk anti-terreursebeleid uit te werken, maar zonder echt resultaat. De Top van Tampere in 1999 herhaalt deze ambitie, weerom zonder concrete initiatieven. De aanslagen van 11 september 2001 in New York en 11 maart 2003 in Madrid hebben de Europese Unie enigszins wakker geschud. Eind september 2001 wordt er in Brussel een speciale Europese Top georganiseerd waarop de Europese staats- en regeringsleiders bespreken wat er precies moet gebeuren in de strijd tegen het internationaal terrorisme. Toch lijkt het niet zo gemakkelijk om de Europese maatregelen tegen terrorisme in de praktijk om te zetten.

Hieronder volgen een aantal initiatieven die de Europese Unie ondernomen heeft in het kader van de ‘war on terrorism’.

2.2.1. EU-coördinator voor terrorismebestrijding

Sinds 24 maart 2004 is de Nederlander Gijs de Vries EU-coördinator voor terrorismebestrijding. Het aanstellen van deze eerste ‘mister terror’ past in de Europese strijd tegen het internationaal terrorisme. De Vries’ functie bestaat erin alle informatie van de verschillende nationale veiligheidsdiensten van Europa te bundelen om op die manier tot een coherenter Europees anti-terreursebeleid te komen.

⁸⁶ PALMER A. (2003)

Vreemd genoeg ondervindt de Vries vaak hinder bij het uitoefenen van zijn taak. *“Regeringen en nationale parlementen in Europa zijn te traag bij de uitvoering van anti-terreurmaatregelen, waartoe in Brussel is besloten. Daardoor lopen de bestrijders van terrorisme in Europa onnodig achterstand op. (...) De Europese Commissie en de regeringsleiders hebben de afgelopen maanden tal van maatregelen genomen, die niet worden uitgevoerd omdat ambtelijke apparaten en parlementen in de Europese landen op de rem staan,”*⁸⁷ stelt hij. De Vries probeert de Europese politici te overtuigen van een betere Europese samenwerking, maar meestal willen de lidstaten de soevereiniteit over hun inlichtingen- en veiligheidsdiensten behouden.

2.2.2. Groot-Brittannië en het Blunkett-voorstel

Groot-Brittannië is een van de weinige Europese landen die van in het begin actief meegewerkt hebben aan de ‘war on terrorism’. Dat blijkt uit het wetsvoorstel over ‘suspected international terrorists’ van voormalig minister van Binnenlandse Zaken David Blunkett na de aanslagen van 11 september 2001.

Blunketts plan bestaat erin buitenlanders, die van terrorisme verdacht worden, zonder vorm van proces op te sluiten. Blunkett is voorstander van gesloten rechtszittingen zonder jury en met door de Britse staat aangeduide rechters. Bovendien wil hij dat de openbare aanklager de bewijzen geheim houdt. Bedoeling is om personen tegen wie voordien niet genoeg bewijsmateriaal was, alsnog voor de rechtbank te dagen.⁸⁸

Eind 2004 veroordeelt het Britse hooggerechtshof het strenge anti-terreurbeleid van de regering-Blair, waartoe ook de Blunkett-voorstellen horen. Volgens de ‘law lords’ meet de Britse regering met twee maten en twee gewichten door buitenlanders geen eerlijk proces te geven en Britten wel. Dit is in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.⁸⁹

⁸⁷ de WAARD M. en SCHOOFEN R. (2004), blz. 4

⁸⁸ The Telegraph, *Blunkett plans secret trials for terrorism suspects*, 2 februari 2004
http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml;sessionid=UAIBNVUHWFFD5QFIQMGC54AVCBQUJVC?xml=/news/2004/02/02/nterr202.xml&secureRefresh=true&_requestid=19965

⁸⁹ de VRIES B. (2004)

2.2.3. Conclusie

Uit de vorige twee paragrafen blijkt dat een coherent Europees anti-terrorismebeleid nog ver weg is. Dat vindt ook Hendrik Vos⁹⁰: *“Internationaal terrorisme kan je maar echt aanpakken als je de wortels ervan aanpakt en dat vergt een veel omvattender beleid. De Europese Unie probeert dit wel wat te ontwikkelen, maar al te vaak spreekt men toch met gespleten tong (bijv. handelsbeleid, ontwikkelingsbeleid, landbouwbeleid,...). Als het dan gaat om de strijd tegen het terrorisme als dusdanig: zolang inlichtingendiensten en bankgeheimen etc. afzonderlijk blijven bestaan, ben je natuurlijk nooit super-efficiënt bezig.”*⁹¹

Vooraf de verschillende inlichtingen- en politiediensten in de Europese lidstaten moeten beter gaan samenwerken om internationale terreurnetwerken aan banden te leggen. Cees Wiebes⁹² meent dat de inlichtingendiensten bij uitstek het nationale belang dienen. Zo is het onlangs tot een hevige ruzie gekomen tussen de Britse en Franse instanties in het onderzoek naar de aanslagen in Madrid van 2004.⁹³ Toch beweert Paul Abels van de Nederlandse Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst dat de bevoegde Europese diensten voldoende contact hebben met elkaar.⁹⁴

2.3. Verenigde Naties

Sinds 11 september 2001 hebben de Verenigde Naties in verschillende resoluties het terrorisme veroordeeld. Maar ook daarvoor al stond het terrorisme hoog op de agenda van de internationale organisatie. Zo was er al in 1937 een Internationaal Verdrag over Terrorisme in de maak, maar deze poging strandde omdat een eenduidige definitie over terrorisme ontbrak.

Eerst en vooral dient opgemerkt dat de rol van de Verenigde Naties in de wereldpolitiek enigszins veranderd is in vergelijking met de oprichting ervan in 1945. De problemen die de VN vandaag willen aanpakken verschillen heel wat van de problemen van zestig jaar geleden.

⁹⁰ Hendrik Vos is professor Europese politiek aan de Universiteit Gent.

⁹¹ Interview met Hendrik Vos via e-mail, 24 februari 2005

⁹² Cees Wiebes is universitair docent bij de afdeling Politicologie van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Amsterdamse Universiteit en is deskundige op het gebied van de geschiedenis en huidige activiteiten van (inter)nationale inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

⁹³ BROWN C. (2004)

⁹⁴ de WAARD M. en SCHOOF R. (2004), blz. 10

Vroeger waren er vooral oorlogen tussen staten, nu zijn er veel meer interstatelijke conflicten en burgeroorlogen. Bovendien worden we nu geconfronteerd met problemen zonder paspoort, zoals opwarming van de aarde, AIDS en honger. De focus is met andere woorden geëvolueerd van een staatscentrische naar een meer humane invulling, hoewel sommige landen dit liever niet zien gebeuren. In deze context heeft het High-Level Panel van de VN een rapport gepubliceerd over de positie van de VN in de actuele wereldpolitiek. Kofi Anan heeft het over 'a fork in the road' over hoe de collectieve veiligheid (en dus ook de terreurbestrijding) tegenwoordig ingevuld moet worden.

De VN hebben de laatste jaren, gezien hun taak als beschermer van de internationale veiligheid, een aantal initiatieven ondernomen in de strijd tegen het terrorisme. Hier komen er een tweetal aan bod. Ten eerste een aantal resoluties die de VN uitgevaardigd hebben. Ten tweede het Counter Terrorism Committee.

2.3.1. Resoluties van de Verenigde Naties

De VN-Veiligheidsraad heeft sinds 11 september 2001 al meer dan vijftien resoluties goedgekeurd tegen het terrorisme. Resolutie 1368 veroordeelt op 12 september 2001 de aanslagen in de Verenigde Staten, roept de internationale gemeenschap op om de strijd tegen het terrorisme op te voeren en *resolutie 1269*⁹⁵ strikter uit te voeren.⁹⁶ Kort daarna volgt resolutie 1373 die alle lidstaten aanmaant sancties te ondernemen tegen alle terroristen ter wereld en die voorziet in de oprichting van een Counter Terrorism Committee.⁹⁷ (zie onder)

Niet alleen de Veiligheidsraad vaardigt resoluties uit in verband met terrorisme. Ook andere organen van de VN, zoals de Economische en Sociale Raad, het secretariaat-generaal en het United Nations Office on Drugs and Crimes kondigen maatregelen af om het terrorisme aan banden te leggen.

⁹⁵ *Resolutie 1269* (oktober 1999) geeft maatregelen aan de VN-lidstaten om het internationaal terrorisme aan te pakken.

⁹⁶ United Nations, Security Council, resolution 1368, 12 september 2001
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>

⁹⁷ United Nations, Security Council, resolution 1371, 28 september 2004
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>

Over het algemeen willen de VN in het kader van het anti-terreursebeleid een eenduidige definitie ontwerpen, de mensenrechten laten respecteren en de financiële middelen van terroristen blokkeren.

2.3.2. Counter Terrorism Committee

Sinds resolutie 1373 (28 september 2001) is het Counter Terrorism Committee (CTC) actief. Het CTC bestaat uit vijftien leden van de Veiligheidsraad, controleert de implementatie van resolutie 1373 en probeert de slagkracht van de lidstaten in de strijd tegen het terrorisme te vergroten. Het comité beschikt wel niet over een sanctiemechanisme. Onafhankelijke experts werken met de lidstaten samen in verschillende subdomeinen, zoals immigratie, financiën, politiediensten,... Resolutie 1566 (8 oktober 2004) benadrukt de noodzaak om de bevoegdheden van het CTC uit te breiden.⁹⁸

2.4. Afrikaanse Unie

De Afrikaanse leiders hebben, net als de rest van de internationale gemeenschap, hun medeleven geuit aan de Verenigde Staten na de aanslagen van 11 september 2001. Toch is hun reactie tamelijk onuitgesproken (zeker wanneer de USA verklaren de Taliban aan te vallen) omdat velen van hen te kampen hebben met anti-Amerikaanse gevoelens onder de bevolking.⁹⁹

Hieronder enkele initiatieven van de Afrikaanse Unie, wat volledig los staat van de verklaringen van individuele Afrikaanse staatshoofden.

2.4.1. Officiële verklaringen van de Algemene Vergadering en de Uitvoerende Raad

Sinds 11 september 2001 hebben de Algemene Vergadering en de Uitvoerende Raad van de Afrikaanse Unie een aantal gelijklopende verklaringen afgelegd in verband met internationaal terrorisme.

⁹⁸ Counter Terrorism Committee website
<http://www.un.org/Docs/sc/committees/1373/>

⁹⁹ GLICKMAN H. (2004), blz. 166-167

Ten eerste wordt op de Top van Maputo in Mozambique (2003) besloten een internationale conferentie te organiseren om een ‘Code of Conduct on Counter Terrorism’ aan te nemen. Dit voorstel komt van de Tunesische president Ben Ali. Men wil ook een ‘African Centre for Study and Research on Terrorism’ oprichten in Algerije.

Ten tweede keuren de Algemene en de Uitvoerende Vergadering op de Top van Addis Abeba in Ethiopië (2004) het protocol over preventie en bestrijding van terrorisme goed. (zie onder) Men roept ook op tot een algemene implementatie van het ‘Algiers Action Plan on Prevention and Combating of Terrorism in Africa’, goedgekeurd in 1999.¹⁰⁰

2.4.2. Verdragen en protocols van de Afrikaanse Unie

De Afrikaanse Unie stelt in 1999 in Algiers de ‘Convention on the Prevention and Combating of Terrorism’ op. Het verdrag begint met een veroordeling en een definitie van terrorisme en maakt een onderscheid tussen terrorisme en verzet tegen onderdrukking of vrijheidsstrijd. Er wordt besloten om samen te werken op verschillende domeinen; gaande van grenscontroles tot informatie-uitwisseling. Daarnaast komen er juridische afspraken en wordt een regeling opgesteld in verband met het uitleveren van terroristen en het oprichten van onderzoekscommissies. Tot nu toe hebben 35 van de 53 lidstaten het verdrag geratificeerd.¹⁰¹

Vijf jaar later wordt in Ethiopië een protocol aan dit verdrag toegevoegd. Doel is concrete maatregelen op te stellen om het verdrag beter te kunnen implementeren. Naast algemene bepalingen over massavernietigingswapens en financiering van terrorisme, worden ook een aantal bevoegdheden verdeeld. De Peace and Security Council staat in voor de coördinatie tussen de lidstaten, de Commissie is verantwoordelijk voor follow-up meetings als die nodig zijn en het Hof van Justitie van de Afrikaanse Unie is bevoegd om geschillen over de uitvoering van het verdrag op te lossen. Tot nu toe heeft alleen Tunesië dit bijkomend protocol ondertekend.¹⁰²

¹⁰⁰ African Union, Assembly of the African Union, third ordinary session, 6-8 July 2004, Addis Ababa, Ethiopia
<http://www.africa-union.org/home/Welcome.htm>

¹⁰¹ African Union Convention on the Preventing and Combating of Terrorism, 14 July 1999, Algiers, Algerije
<http://www.africa-union.org/home/Welcome.htm>

¹⁰² Protocol to the African Union Convention on the Preventing and Combating of Terrorism, 8 July 2004, Addis Ababa, Ethiopia
<http://www.africa-union.org/home/Welcome.htm>

In september 2002 beslist de Afrikaanse Unie om een African Centre for Study and Research on Terrorism op te richten in Algiers dat gesponsord zal worden door de Afrikaanse Unie, de Europese Unie, de Verenigde Naties en de Verenigde Staten. De bedoeling is dat het centrum *“shall serve to centralise information, studies and analyses on terrorism and terrorist groups and develop training programmes by organising, with the assistance of international partners, training schedules, meetings and symposia.”*¹⁰³

¹⁰³ BOTHA P. (2004), blz. 9

Hoofdstuk 7 Invloed van de ‘war on terrorism’ op lokale conflicten

1. Ontbreken van onderzoek

Het is heel moeilijk om rapporten te vinden over de invloed van de ‘war on terrorism’ op lokale conflicten. Slechts weinig onderzoekscentra of universiteiten onderzoeken of de ‘war on terrorism’ gevolgen heeft voor het verloop van plaatselijke conflicten die reeds voor 11 september 2001 aan de gang zijn. Dit is zo omdat dit fenomeen redelijk recent is in de geschiedenis van de wereldpolitiek. Daarom is het zeer gevaarlijk algemene conclusies te trekken aangaande dit onderwerp. Sommige regeringen zullen de huidige wereldwijde jacht op terroristen wel degelijk misbruiken om zich meer bevoegdheden aan te meten in het beslechten van burgeroorlogen in eigen land. Maar een wetenschappelijk patroon ontbreekt tot nu toe.

Toch zijn er tegenwoordig een aantal indicaties die kunnen wijzen op een veranderende houding van de internationale gemeenschap in verband met lokale conflicten sinds 11 september 2001. Of dit de link tussen de ‘war on terrorism’ en lokale conflicten volledig bewijst, is een andere vraag. Het Stockholm International Peace and Research Institute (SIPRI) geeft dit ook aan. Volgens hen zijn er drie trends merkbaar die wijzen op een impact van de oorlog tegen terrorisme op het verloop van interstatelijke conflicten. Ten eerste stelt het onderzoekscentrum dat het onderscheid tussen vrijheidsstrijders en terroristen vervaagt. Een aantal overheden maken hiervan misbruik: ze brandmerken alle opstandelingen in conflicten op hun grondgebied als terroristen. Hierdoor versterken regeringen hun positie in het interne conflict. Vechten tegen terroristen geeft hen meer krediet bij de publieke opinie dan vechten tegen vrijheidsstrijders. De tweede trend is het gevolg van de eerste classificatie. Als staten naar de buitenwereld laten uitschijnen dat ze te maken hebben met terroristen, dan zullen ze meer internationale steun krijgen om het conflict militair op te lossen. De internationale gemeenschap is sneller geneigd actieve steun te verlenen aan anti-terroristische maatregelen van een staat. Bij een strijd tegen rebellen die legitieme politieke eisen hebben, is dit veel minder het geval. Ook bij het financieel droogleggen van terroristische organisaties kan een staat een beroep doen op de steun van de

internationale gemeenschap. De gewapende oppositie lijkt dus geen kans meer te maken eens ze beschouwd worden als terroristen. Toch wijst een derde trend in de omgekeerde richting. In sommige gevallen kan het superieure militaire potentieel van de staat over een rebellenbeweging leiden tot een impasse. In een soort tegenreactie gaan rebellen meer guerrilla-technieken gebruiken en zich zelfs tegen de burgerbevolking keren. Bovendien dreigt het gevaar dat ze hun toevlucht zoeken tot bestaande internationale terreurgroepen om een bredere machtsbasis en een grotere mobilisatie te bereiken.¹⁰⁴

De volgende twee punten zijn voorbeelden van het verband tussen de ‘war on terrorism’ en lokale conflicten. Ten eerste de aanpak door bepaalde regeringen van aanslepende conflicten op hun grondgebied. Ten tweede de Amerikaanse steun voor anti-terreur initiatieven over heel de wereld.

1.1. Veranderend discours sinds 11 september 2001

De impact van de strijd tegen het terrorisme wordt duidelijk als we kijken naar het beleid van landen en internationale organisaties sinds 11 september 2001. De Verenigde Naties keurden een aantal belangrijke resoluties goed, de Afrikaanse gemeenschap hield een conferentie tegen het terrorisme en veel landen verstrengden hun anti-terreurwetten (*zie hoofdstuk 6*).

Het is opvallend hoe een aantal overheden, verspreid over de hele wereld, steeds meer proberen lokale conflicten te plaatsen in het kader van de ‘war on terrorism’. Vooral als daar moslims bij betrokken zijn, komt het woord ‘terrorist’ zeer frequent voor in officiële overheidsverklaringen. Historische oorzaken van een lokaal conflict, politieke eisen van de opstandelingen of een logisch opgebouwd debat lijken te moeten wijken voor één doel: de terroristen zo vlug mogelijk verslaan. Bovendien worden bijna alle vrijheidsstrijders gelijk gesteld met terroristen en met terroristen wordt niet onderhandeld. Princeton Lyman¹⁰⁵ zegt dat misbruik van de ‘war on terrorism’ waarschijnlijk wel bestaat. Voorbeelden zijn er genoeg: denken we maar aan de aanval van de Zimbabwische president Mugabe tegen zijn opponenten,

¹⁰⁴ DWAN R. en GUSTAVSSON M. (2004), blz. 121-123

¹⁰⁵ Princeton Lyman is Director of Africa Policy Studies in de Council on Foreign Relations (Washington DC).

de Israëlische regering tegen de Palestijnen of de Tsjetsjeense rebellen in Rusland.¹⁰⁶ Hieronder bespreken we kort Tsjetsjenië en Baskenland.

1.1.1. Tsjetsjenië in Rusland

Sinds het einde van de jaren negentig woedt er een onafhankelijkheidsstrijd in de Russische deelrepubliek Tsjetsjenië. Tijdens zijn ambtstermijn als Russisch president krijgt Jeltsin de opstand in Tsjetsjenië niet onder controle. Ook zijn opvolger Poetin ondervindt grote moeilijkheden om de regio te stabiliseren. De wereldwijde strijd tegen het terrorisme heeft het officiële standpunt van de Russische regering duidelijk beïnvloed.

In 1999 wordt de hoofdstad Grozny bestookt door helikopters, bommenwerpers en zware artillerie, in wat officieel een 'antiterroristische campagne' heet. Journalisten komen Tsjetsjenië niet in; alleen bij spectaculaire gijzelingsacties en aanslagen vermeldt men het land in het nieuws. Het gevolg is dat iedereen denkt dat elke Tsjetsjeen een terrorist is.¹⁰⁷ De intussen vermoorde Tsjetsjeense president Maschadov en diens gezant Achmed Zakajev hebben verschillende aanslagen van extremistische rebellen in de Russische deelrepubliek (zoals de gijzeling in Beslan) veroordeeld. Toch scheert Moskou Maschadov en Zakajev over dezelfde kam als topterrorist Sjamil Basajev.¹⁰⁸

1.1.2. Baskenland in Spanje

Ook dichterbij huis merken we een impact van de 'war on terrorism' op lokale conflicten. In Spanje streven Baskische vrijheidsstrijders al meer dan veertig jaar naar meer autonomie voor hun provincie. Bomaanslagen zijn er schering en inslag. Sinds 11 september 2001 is de Spaanse overheid overgeschakeld op het gebruik van een strenger discours inzake de Baskische terroristen: ex-premier Aznar heeft de ETA vaak met al-Qaeda vergeleken. Het hoogtepunt komt er in maart 2003 wanneer het Spaanse gerecht Batasuna, de politieke vleugel van de gewapende ETA, buiten de wet stelt. Het steunt daarvoor op een wet uit 2002 die politieke partijen laat opdoeken als die weigeren het terrorisme te veroordelen. Daarnaast wordt Egunkaria, de enige

¹⁰⁶ Interview met Princeton Lyman via e-mail, 7 maart 2005

¹⁰⁷ BREMS P. (2005)

¹⁰⁸ DE COCK J. (2005)

krant die alleen in de Baskische taal publiceert, verboden. De krant wordt ervan verdacht de ideeën van ETA en Batasuna te verspreiden.¹⁰⁹

1.2. Amerikaanse anti-terreur-steun

Sinds de aanslagen in de Verenigde Staten in 2001 heeft de Amerikaanse overheid een strenge aanpak van terrorisme ingezet. De Bush-administratie wil dat ook andere landen een dergelijke werkwijze hanteren en probeert dit op allerlei manieren aan de internationale gemeenschap duidelijk te maken. Het recente bezoek van president Bush aan Brussel ging onder meer over de samenwerking tussen de Verenigde Staten en de Europese Unie in verband met terrorismebestrijding. De Verenigde Staten steunen overal ter wereld, vooral op financieel vlak, anti-terreurinitiatieven van overheden. Eerste voorbeeld is het East African Counter Terrorism Initiative in Afrika (*zie hoofdstuk 8*). Tweede voorbeeld is Indonesië. In 2002, na de bomaanslagen op Bali, heffen de Verenigde Staten de internationale sancties tegen het regime in Jakarta op en geven 50 miljoen dollar anti-terreursteun, gespreid over drie jaar. De Indonesische overheid gebruikt het geld om onder andere de separatisten in de opstandige provincie Atjeh te bestrijden.¹¹⁰ Niet alleen de Amerikanen moedigen anti-terreurecampagnes aan; ook Japan, Australië en Groot-Brittannië doen dit.

¹⁰⁹ GOUVERNEUR C. (2003), blz. 10-11

¹¹⁰ DWAN R. en GUSTAVSSON M. (2004), blz. 125-128

DEEL III

De impact van de ‘war
on terrorism’
op het conflict in
Noord-Oeganda

Voor het eerst sinds de Koude Oorlog vertonen de Verenigde Staten een verhoogde politieke en militaire interesse in Afrika. Onder de dekmantel van de ‘war on terrorism’ heeft de Bush-administratie haar aanwezigheid op het zwarte continent in enkele jaren tijd aanzienlijk versterkt. Het bezoek van Colin Powell aan Gabon en Angola (september 2002) en de reis van George W. Bush naar Senegal, Nigeria, Botswana, Oeganda en Zuid-Afrika (juli 2003) illustreren dit. De entourage van Bush noemt het continent zelfs van vitaal belang. De hernieuwde Amerikaanse aandacht voor Afrika blijkt ook uit de African Contingency Operations Training Assistance-programma (ACOTA) van de regering-Bush. Bovenop het verlenen van humanitaire hulp en het bewaren van de vrede, voorziet ACOTA in de training van Afrikaanse militairen. Daarnaast zorgt het International Military Education Training-programma (IMET) in 44 Afrikaanse landen voor de opleiding van officieren. Deze nieuwe Amerikaanse strategie in Afrika baseert zich op twee fundamentele ideeën: enerzijds de onbeperkte toegang tot belangrijke energie- en grondstoffenmarkten en anderzijds de militaire bescherming van communicatiekanalen.¹¹¹

Auteur Harvey Glickman is ervan overtuigd dat de Afrikanen de hand, die de Verenigde Staten hen nu reiken in het kader van de ‘war on terrorism’, moeten aannemen. Een actieve participatie in de strijd tegen terrorisme kan de Afrikaanse staten namelijk op weg helpen naar een betere ontwikkeling, meer veiligheid en een meer democratisch bestuur. De nieuwe generatie Afrikaanse politici die na de Koude Oorlog aan de macht gekomen zijn, moeten de kans op economische en politieke emancipatie grijpen door zich middels de ‘war on terrorism’ in de wereldpolitiek te profileren. Maar dit betekent volgens Glickman niet dat Afrikaanse leiders zomaar naar de pijpen van de Amerikanen moeten dansen. Erkenning voor de ‘war on terrorism’ betekent niet automatisch het aannemen van een neo-conservatieve hegemonische wereldvisie. In ruil voor hun strategische locatie, informatie-uitwisseling, infrastructuur en zelfs olie, stellen de Afrikaanse staten best een aantal realistische eisen. Om te beginnen moeten ze zich er van vergewissen dat de Amerikanen hun doelstellingen inzake het ACOTA-programma bereiken. Ten tweede moeten ze garanties krijgen dat de Verenigde Staten hun beloftes in verband met de AIDS-problematiek, schuldverlichting en de African Growth and Opportunity Act nakomen.

¹¹¹ ABRAMOVICI P. (2004), blz. 14-15

Tenslotte kan een samenwerking tussen de Verenigde Staten en Afrika voor een verbeterde band met moslimgemeenschappen zorgen omdat in Afrika veel moslims wonen.¹¹²

Niet iedereen is het eens met deze stelling. Dr. Michael Williams van de universiteit van San Diego verwijt de Bush-administratie verkeerde signalen uit te zenden naar Afrikaanse staten: *“Rather than awarding governments that seek further democratization, the litmus test is now the willingness of a country to “smoke out” the terrorists. The problem is that this strategy may have the unintended consequence of making regimes less democratic and to co-opt the fear of terror as a means to limit political opposition. (...) Whether through development aid, military aid, humanitarian assistance to refugees, or more aggressive diplomacy, the United States must do more to address the conditions that facilitate terrorism. Unfortunately, given the war with Iraq, this will be more difficult as the United States has fewer resources to spend on these issues.”*¹¹³

Het is onjuist te denken dat de Verenigde Staten hun anti-terreurbeleid aan Afrika (en dus ook aan Oeganda) zomaar opdringen. Verschillende Afrikaanse landen, zo ook Oeganda, hebben zich solidair met de USA verklaard in de strijd tegen het terrorisme (zie hoofdstuk 6). Op de top van de Intergouvernemental Authority on Development in Khartoum (januari 2002), laat president Museveni zijn steun aan de ‘war on terrorism’ blijken.¹¹⁴ Bovendien heeft Oeganda twaalf¹¹⁵ van zestien belangrijke internationale verdragen tegen terrorisme ondertekend en zich achter de oorlog in Irak geschaard.¹¹⁶ Zo is Oeganda op het Afrikaanse continent een van de sleutelpartners geworden voor de Amerikanen in de ‘war on terrorism’.

¹¹² GLICKMAN H. (2004), blz. 169-171

¹¹³ von BORSTEL J. and WILLIAMS M. (2004), blz. 16-17

¹¹⁴ Summit Resolution on Regional Cooperation to Combat Terrorism, 9th IGAD Summit of Heads of State and Government, 10-11 January 2002, Khartoum, Sudan
http://www.igad.org/summit/9th_resolution_terrorisim.pdf

¹¹⁵ Het gaat om volgende conventies of verdragen: Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (1963), Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (1970), Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents (1973), International Convention against the Taking of Hostages (1979), Convention for the Suppression of Unlawful Acts against Safety of Maritime Navigation (1988), Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms located on the Continental Shelf (1988), Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection (1991), International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings (1997), Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction (1997), OAU Convention on the Prevention and Combating of Terrorism (1999), International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism (1999) en UN Convention against Transnational Organised Crime (Palermo Convention) (2000).

¹¹⁶ BOTHA A. en GOREDEMA C. (2004), blz. 70-74

Hoofdstuk 8 Buitenlandse actoren

Twee landen zijn van groot belang voor het verloop van het conflict in Noord-Oeganda: Soedan en de Verenigde Staten. Hieronder volgt meer uitleg.

1. Verenigde Staten

1.1. Verenigde Staten voor 11 september 2001

De Verenigde Staten spelen een belangrijke rol in het Gebied van de Grote Meren. Algemeen kunnen we stellen dat president Clinton op het einde van de jaren negentig, na de aanslagen op de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania en voor het ontstaan van de 'war on terrorism', Oeganda al steunt op het financiële en militaire vlak. De Verenigde Staten zien Oeganda op dat moment, samen met Ethiopië en Eritrea, als een buffer tegen de fundamentalistische islamoverheid van Soedan.

1.2. Verenigde Staten na 11 september 2001

Sinds het einde van de jaren negentig is Oost-Afrika (waartoe ook Oeganda behoort) een doelwit geworden van internationaal terrorisme. De aanslagen op de Amerikaanse ambassades in Nairobi (Kenia) en Dar es Salaam (Tanzania) in 1998 en op een Israëliisch hotel in de Keniaanse havenstad Mombasa in 2002, illustreren het opkomende terrorisme in de regio. Hier zijn een aantal verklaringen voor. Ten eerste voelt de moslim-minderheid zich in het arme, katholieke Oost-Afrika gemarginaliseerd. Daarom doet ze een beroep op Arabische donors uit het Golfgebied, waarmee ze overigens historische banden hebben. Ten tweede slagen een aantal Oost-Afrikaanse regeringen er niet in het geweldmonopolie over hun grondgebied te behouden, met wapensmokkel als gevolg. Bovendien zorgen interne conflicten voor poreuze grenzen wat nefast is voor het bestrijden van terroristen.

In deze context moet men de huidige betrokkenheid van de Amerikaanse overheid in Oeganda plaatsen. Er is wel een duidelijk verschil: terwijl de Verenigde Staten in de ‘war on terrorism’ vooral focussen op al Qaeda en geaffilieerde groepen, heeft de Oegandese overheid eerder oog voor lokale actoren, zoals het LRA of het Allied Democratic Front.¹¹⁷

Hieronder volgen een aantal initiatieven van de Amerikaanse overheid die in het kader van de ‘war on terrorism’ rechtstreeks of onrechtstreeks een impact hebben op het conflict in Noord-Oeganda, nl. Amerikaanse lijsten van terroristische groepen, Amerikaanse financiële steun en ontmoetingen tussen de Amerikaanse en Oegandese overheid.

1.2.1. Amerikaanse lijsten van terroristische organisaties

De Verenigde Staten hebben sinds 11 september 2001 vier lijsten met terroristische organisaties vrijgegeven. Alle organisaties of landen die op deze lijsten voorkomen, worden met meer dan gewone aandacht van dichtbij gevolgd.

1.2.1.1. Foreign Terrorist Organisation List

De eerste is de Foreign Terrorist Organisation List (FTO) die sinds de ‘war on terrorism’ aan de Immigration and Nationality Act van 1952 is toegevoegd. Er is een werkwijze opgesteld die bepaalt wanneer een buitenlandse organisatie op de FTO-lijst terecht komt. In een eerste stap identificeert het ‘Office of the Coordinator for Counterterrorism’ in het State Department mogelijke terreurorganisaties. In een volgende fase stelt het Counterterrorism Office een gedetailleerd rapport op met gegevens van de geïdentificeerde organisatie en maakt die bekend aan het Congres. Het Congres heeft zeven dagen tijd om de aanduiding tot FTO te herzien. Bij het aanduiden van een organisatie tot FTO gelden een aantal criteria. Ten eerste moet het gaan om een buitenlandse organisatie. Ten tweede moet de organisatie zich bezighouden met terroristische activiteiten. Ten derde moeten de handelingen van de organisatie de veiligheid of nationale belangen van de Verenigde Staten in gevaar brengen.¹¹⁸

¹¹⁷ MBUGUA K. (2004), blz. 31-35

¹¹⁸ U.S. Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism, Fact Sheet, December 29, 2004
<http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/2004/37191.htm>

1.2.1.2. Terrorist Exclusion List

De tweede lijst is de Terrorist Exclusion List (TEL), die behandeld wordt in sectie 411 van de Patriot Act (*zie hoofdstuk 6*) i.v.m. het Amerikaanse immigratie- en visumbeleid. Doel is de ‘homeland security’ van de Verenigde Staten te vrijwaren en personen die gelinkt worden aan de TEL buiten de Amerikaanse grenzen te houden. De Amerikaanse Secretary of State is bevoegd om terroristische organisaties aan deze lijst toe te voegen. Een organisatie wordt aan de TEL toegevoegd als de Secretary of State vindt dat de organisatie “*commits or incites to commit, under circumstances indicating an intention to cause death or serious bodily injury, a terrorist activity; prepares or plans a terrorist activity; gathers information on potential targets for terrorist activity; provides material support to further terrorist activity.*”¹¹⁹ Net zoals bij de FTO-lijst wordt een rapport opgesteld met alle gegevens over de geviseerde organisatie.

1.2.1.3. State Sponsors of Terrorism

Het Secretary of State is bevoegd om overheden als ‘state sponsor of terrorism’ aan te duiden als de overheid in kwestie herhaaldelijk daden van internationaal terrorisme steunt. In april 2004 stonden zeven landen op de State Sponsors of Terrorism list (Cuba, Iran, Irak, Libië, Noord-Korea, Soedan en Syrië). Tegen deze landen gelden een aantal sancties: verbod op wapenleveringen en handelstransacties, beperkingen op export van ‘dual use items’,...¹²⁰

1.2.1.4. Executive Order 13224

Op 23 september 2001 ondertekent president Bush Executive Order 13224 waardoor de Amerikaanse overheid een sterk instrument in handen krijgt in de strijd tegen de financiering van terrorisme. Executive Order 13224 staat de Amerikaanse overheid toe de activa van geviseerde individuen in financiële instellingen, te blokkeren. De verordening geeft de overheid ook de

¹¹⁹ U.S. Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism, Fact Sheet, November 15th 2002
<http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/2002/15222.htm>

¹²⁰ U.S. Department of State, State Sponsors of Terrorism
<http://www.state.gov/s/ct/c14151.htm>

mogelijkheid om de activa van individuen of organisaties die sympathiseren met terroristische organisaties, droog te leggen.¹²¹

1.2.2. Amerikaanse financiële steun

De Verenigde Staten voorzien Oeganda van financiële steun. De projecten die de Amerikanen financieren zijn van heel uiteenlopende aard: ontwikkelingshulp, AIDS/HIV-projecten, democratiseringsinitiatieven, economische en educatieve programma's,... Ons interesseren echter de militaire projecten die de Verenigde Staten ondersteunen omdat die direct aan de 'war on terrorism' gelinkt kunnen worden: het International Military Education Training-programma en het East Africa Counter Terrorism Initiative.

1.2.2.1. International Military Education Training (IMET)

In het kader van het IMET-programma ontving Oeganda vorig jaar 200000 dollar. Dit bedrag wordt voor het jaar 2005 en 2006 opgetrokken tot ongeveer 240000 dollar. IMET heeft als doel het Oegandese leger te professionaliseren. De nadruk ligt op het opleiden van officieren, het naleven van de mensenrechten, peace keeping en militair-civiele relaties.

Voor het jaar 2006 komt Oeganda, op basis van sectie 516 van de Foreign Assistance Act, bovendien in aanmerking om Excess Defense Articles (EDA) te ontvangen. Deze worden gebruikt om het hoofd te bieden aan bedreigingen van terroristische organisaties, zoals het LRA.¹²²

1.2.2.2. East Africa Counter Terrorism Initiative (EACTI)

Het Anti-Terrorism Assistance-programme uit 1983 laat de Amerikaanse overheid toe buitenlandse anti-terreurinitiatieven te financieren. Deze regel in gedachten, beslist president Bush om in 2003 het East Africa Counter-terrorism Initiative (EACTI) op te starten. Via dit

¹²¹ U.S. Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism, Fact Sheet, December 20th 2002
<http://www.state.gov/s/ct/rls/fs/2002/16181.htm>

¹²² X2 (2003), blz. 265-266

programma krijgen Djibouti, Ethiopië, Eritrea, Kenia, Tanzania en Oeganda alles samen zo'n honderd miljoen dollar.

Het EACTI beoogt een aantal doelstellingen voor deze landen uit de Hoorn van Afrika en uit Oost-Afrika. Het omvat onder meer een militaire training in functie van de grensveiligheid, een verstrengde controle op immigratie en handelsgoederen, het bewaken van het luchtvaartverkeer, een opleiding voor politieagenten. Daarnaast krijgt ook het onderwijs aandacht omdat men de invloed van extremistische fundamentalisten wil beperken. Bovendien werkt de Terrorist Finance Working Group, in het kader van het EACTI, samen met Oost-Afrikaanse landen op het vlak van fraudebestrijding.

Het Terrorist Interdiction Programme vormt een specifiek onderdeel van het EACTI en is actief in Kenia, Tanzania, Ethiopië, Djibouti en Oeganda. Bedoeling is de migratie van (potentiële) terroristen in kaart te brengen door middel van een computerprogramma op luchthavens en aan grensovergangen. Een 'watch list', opgesteld door de individuele staten (eventueel in samenwerking met Interpol), moet voorkomen dat gezochte personen het land uit vluchten.¹²³

Belangrijke voorwaarde voor Oeganda om EACTI-geld te ontvangen, is het ondertekenen van het 'Article 98 Agreement', specifiek genoemd naar artikel 98 van het Statuut van Rome dat aan de basis ligt van de oprichting van het *Internationaal Strafhof*¹²⁴ in Den Haag. Dit akkoord houdt in dat Amerikaanse burgers of buitenlanders in Amerikaanse dienst boven de bevoegdheden en de rechtspraak van het Internationaal Strafhof komen te staan. Museveni kan en mag dus geen Amerika(a)nen(se) (soldaten) uitleveren die beschuldigd worden van oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid.¹²⁵

¹²³ BOTH A P. (2004), blz. 5-6

¹²⁴ Het Internationaal Strafhof (ISH) is het eerste internationale strafhof dat het internationaal recht promoot en ervoor moet zorgen dat de ergste internationale misdaden niet onbestraft blijven. De werking en bevoegdheden van het ISH zijn vastgelegd in het Rome Statuut (1998) dat goedgekeurd is door 120 landen. Het statuut is sinds 1 juli 2002 van kracht. De Verenigde Staten aanvaarden het ISH niet. Ze beroepen zich daarvoor vooral op artikel 98 van het Rome statuut. Dit artikel bepaalt dat het ISH geen onderzoek mag instellen tegen een onderdaan van een land als het daarmee ingaat tegen het nationaal recht van dat land of tegen internationale verdragen dat dat land gesloten heeft.

¹²⁵ Interview met Frank Nyakairu via e-mail, 21 april 2005

1.2.3. Ontmoetingen tussen de Amerikaanse en Oegandese overheid

Sinds 11 september 2001 hebben de Amerikaanse en Oegandese overheid elkaar enkele keren ontmoet. Deze gesprekken handelen vooral over de algemene situatie in Oeganda, maar ook terrorisme komt aan bod, zoals hieronder duidelijk wordt.

1.2.3.1. Mei 2002

Tijdens een werkbezoek aan de Verenigde Staten in mei 2002, praat president Museveni met president Bush. Museveni wil de handelsrelaties tussen beide landen aanhalen om de Oegandese economie aan te zwengelen. Eerder dat jaar had Bush namelijk beloofd om geld te pompen in Afrikaanse landen die niet alleen 'good governance' maar ook economische hervormingen nastreven. Ten tweede prijst Bush Museveni's inspanningen in de strijd tegen het HIV-virus. Ten derde gaat het over de gespannen situatie in Oost-Congo. Daar vechten rebellen, gesteund door Oeganda en Rwanda, tegen Joseph Kabila, die op zijn beurt opstandelingen steunt die de interne veiligheid van Oeganda en Rwanda in gevaar brengen. Tenslotte herhalen beide staatsleiders hun harde standpunt tegenover terrorisme.¹²⁶

1.2.3.2. Juni 2003

Op 10 juni 2003 heeft Museveni een gesprek met president Bush in de Verenigde Staten. Beide landen willen hun diplomatieke banden nauwer aanhalen. Meer specifiek gaat het over een hernieuwing van de samenwerking op het vlak van de 'war on terrorism', regionale stabiliteit en de AIDS-problematiek. Daarnaast stelt Museveni zijn twaalfpunten-programma i.v.m. de opbouw van Noord-Oeganda voor, nl. the Programme for Northern Uganda Reconstruction and Counter terrorism Initiative (*zie onder*). Bovendien willen de twee presidenten pogingen ondernemen om de handel en de democratie in Oeganda te bevorderen.¹²⁷

¹²⁶ Ugandan High Commission Kenya, *President Museveni's Working Visit to USA*, Newsletter, Issue No. 7, April - June 2002

http://www.ugandahighcommission.co.ke/newsletter/007_4.htm

¹²⁷ White House, *President Bush to Welcome President of Uganda*, Statement by the Press Secretary the White House, June 6th 2003

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/06/20030606-2.html>

1.2.3.3. Juli 2003

In juli 2003 komt president Bush persoonlijk naar Oeganda. Voor de derde keer in een jaar tijd heeft hij een onderhoud met president Museveni. De meeting kadert in een rondreis van Bush door vijf Afrikaanse landen (Zuid-Afrika, Botswana, Senegal, Oeganda en Nigeria), waarin hij zijn Afrika-beleid uit de doeken doet.

Tijdens het bezoek, dat officieel in het teken van de AIDS-problematiek staat, wordt weinig nieuws gezegd. Museveni haalt aan dat hij tevreden is met de handelsrelaties tussen zijn land en de Verenigde Staten. Bush van zijn kant prijst Museveni voor zijn leiderscapaciteiten, zijn inspanningen in de strijd tegen AIDS, zijn vrije markt-visie en zijn steun aan de ‘war on terrorism’. Hij voegt er aan toe dat Oeganda in de Verenigde Staten een vriend mogen zien.¹²⁸

Naar aanleiding van het presidentieel bezoek aan Oeganda, plant oppositiepartij Uganda People’s Congress (UPC) een demonstratie tegen het bewind van Museveni. Deze partij is het er niet mee eens dat de Verenigde Staten de ‘militaire en terroristische dictatuur van Museveni’ steunen.¹²⁹

1.3. Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda

De drie bovenstaande Amerikaanse initiatieven (nl. de terreurlijsten, de financiële steun en de ontmoetingen tussen de overheden van de Verenigde Staten en Oeganda) zijn wel degelijk van belang voor het conflict in Noord-Oeganda. Hieronder bekijken we op welke manier dit gebeurt.

Ten eerste zijn de Amerikaanse terreurlijsten van belang voor het conflict. De Amerikanen hebben het LRA op de Terrorist Exclusion List geplaatst. De Verenigde Staten beschouwen het LRA dus als een terroristische organisatie. Dat blijkt ook uit de woorden van J. Cofer Black, State Department Coordinator for Counterterrorism: *“Another group of terrorists, the Lord’s Resistance Army, is also losing headway. The government of Uganda has combined military*

¹²⁸ White House, *President Bush Thanks Ugandan President for Leadership*, White House News Release, June 11th 2003

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/07/20030711-6.html>

¹²⁹ UPC, *Visit by president Bush to Uganda*, Press Statement, Uganda Peoples Congress, March 28 2003

http://www.upcparty.net/ppc/bush_visit2.htm

*strength with offers of amnesty to move forward in defeating the terrorists.”*¹³⁰ Dit is meteen het bewijs dat de ‘war on terrorism’ wel degelijk een invloed heeft op het conflict in Noord-Oeganda.

Ook de Oegandese overheid beschouwt het LRA als terroristen. Dit komt tot uiting in talrijke overheidsverklaringen en de Suppression of Terrorism Act (*zie hoofdstuk 9*). Wat de gevolgen hiervan zijn, wordt duidelijk in volgende hoofdstukken, maar eerst moeten we toch een zeer belangrijke opmerking maken.

Het feit dat de Verenigde Staten het LRA op een van hun internationale terreurlijsten zetten, is hoogst merkwaardig. De link tussen het LRA en het internationaal terrorisme is erg onduidelijk. Zoals blijkt uit deel I, heeft Kony alleen regionale aspiraties en beperkt hij zijn acties tot Noord-Oeganda en Zuid-Soedan. Het LRA schaadt op geen enkele manier de belangen van de Verenigde Staten - toch een niet onbelangrijke voorwaarde om op een van de Amerikaanse terreurlijsten terecht te komen. Daarom is het bijna onverklaarbaar waarom de Amerikanen het LRA als terroristische organisatie beschouwen. Als men de vergelijking maakt tussen groeperingen die duidelijk tot het internationaal terrorisme behoren (zoals al Qaeda) en het LRA, komt men tot grote verschillen. Gebeurt de aanduiding van organisaties als terreurgroepen in het kader van de ‘war on terrorism’ met de natte vinger?

De houding van de Oegandese overheid is begrijpelijker gezien de wreedheden van het LRA tegen Oegandese burgers. Het LRA vormt met andere woorden een rechtstreekse bedreiging voor de Oegandese samenleving en is in zekere mate een aanval op de werking van de Oegandese staat. Daarom is Museveni geneigd de rebellie, die nu al bijna twintig jaar aansleept, als terroristisch te bestempelen om zo meer middelen te kunnen aanwenden tegen het LRA. Iedereen weet dat overheden over meer bevoegdheden beschikken om terroristen aan te pakken dan om ‘gewone criminelen’ te vervolgen. Toch probeert ook Museveni het LRA aan het internationaal terrorisme te koppelen (*zie onder*). Men kan zich de vraag stellen of de Oegandese overheid de hele ‘war on terrorism’ niet misbruikt om eindelijk af te rekenen met een lokale opstand – een

¹³⁰ Counterterrorism Coordinator Cofer Black in zijn speech tijdens de Second Intergovernmental High-Level Meeting on the Prevention and Combating of Terrorism In Africa in Algiers op 13 oktober 2004. <http://www.state.gov/s/ct/rls/rm/2004/37230.htm>

operatie waar ze tot nog toe niet in geslaagd is. Het LRA als internationale terreurgroep bestempelen, biedt Museveni grotere mogelijkheden, financiële middelen en krediet in de internationale gemeenschap in de aanpak van het conflict in Noord-Oeganda. Hij speelt daar dan ook handig op in.

Ten tweede heeft de financiële steun van de Verenigde Staten aan Oeganda ook een impact op het verloop van het conflict. Zoals gezien in punt 2, ontvangt Oeganda financiële en militaire steun in het kader van het East Africa Counter Terrorism Initiative en de International Military Education Training. De ‘war on terrorism’ heeft dus een rechtstreekse, financiële inwerking op het conflict in Noord-Oeganda. Museveni geeft sinds 11 september 2001 meer geld uit aan de bestrijding van het LRA.

Het EACTI doelt op specifieke anti-terreurmaatregelen zoals verstrengde controles op luchthavens en aan grensovergangen. Daarvoor zou de Oegandese overheid tot nu toe al zo’n 200 000 dollar gekregen hebben. Een deel van dit geld komt rechtstreeks bij het UPDF terecht, hetzij cash, hetzij als logistieke steun: *“Last month, the US donated 24 trucks for soldiers in the war zones. Also last month, the ambassador announced that the US is passing on intelligence information of movement of LRA rebels to Uganda’s Military Intelligence Section. Some of the aid is not in form of solid cash but search services. He also said they [the USA] donated communication equipment to the Uganda People Defence Force”*,¹³¹ aldus The Monitor-journalist Frank Nyakairu. De Verenigde Staten pompen dus EACTI-geld in het UPDF om het LRA te bestrijden; weerom een bewijs van de impact van de ‘war on terrorism’ op het conflict in Noord-Oeganda. Ook Charles Wald, de Amerikaanse generaal verantwoordelijk voor de militaire operaties in Afrika, bevestigt aan de BBC dat de Verenigde Staten betrokken zijn in de strijd tegen het LRA.¹³² Er is dus ook een rechtstreekse militaire participatie van de Amerikanen in het conflict in Noord-Oeganda. Of dit voldoende is om het LRA definitief te verslaan, zien we in hoofdstuk 11.

Ten derde hebben de gesprekken tussen de Amerikaanse en Oegandese overheid een onrechtstreekse invloed op het conflict in Noord-Oeganda. Officieel bespreken

¹³¹ Interview met Frank Nyakairu via e-mail, 21 april 2005

¹³² PLAUT M., *US to increase African military presence*, BBC News, 24 maart 2004
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/3561619.stm>

vertegenwoordigers van beide landen tijdens deze ontmoetingen de algemene politieke en sociale situatie in Oeganda. Maar het is een publiek geheim dat ook de ‘war on terrorism’ en het LRA uitgebreid aan bod komen in de verschillende gesprekken na 11 september 2001, al zullen beide delegaties dat niet gauw toegeven.

In juni 2003 stelt Museveni een ‘Programme for Northern Uganda Reconstruction and Counter terrorism Initiative’ voor aan president Bush. Hoewel het een herstelprogramma voor de sociaal-economische situatie in het noorden van Oeganda inhoudt, is het reconstructie-luik ondergeschikt aan het ‘counter terrorism initiative’. Het accent ligt duidelijk op terrorismebestrijding, wat de Oegandese delegatie ook letterlijk zegt aan de Amerikanen: *“Uganda, a steadfast friend and ally of the United States in its war against terrorism, has been facing and continues to face a serious terrorist threat of its own in the north. Uganda is successfully countering the LRA, which the U. S. Department of State has officially designated a Foreign Terrorist Organization. The group was created by Sudan out of the remnants of former Ugandan dictators, Amin and Obote. Sudan has been supporting the LRA until recently when the United States put the LRA on its list of international terrorist organizations. The US military in Baghdad has found documents linking the former President Saddam Hussein’s intelligence apparatus to some terrorists that have been trying to destabilize Uganda.”*¹³³

Hieruit blijkt dat de Oegandese overheid de strijd tegen het LRA wil linken aan de globale ‘war on terrorism’. In ruil voor zijn loyale (politieke) steun voor de wereldwijde oorlog tegen het terrorisme en de oorlog in Irak, wil de Oegandese overheid de Amerikanen aan haar kant krijgen in de strijd tegen ‘de terroristen van het LRA’. Het gebruikt daarbij absurde argumenten. Kampala beweert dat Soedan het LRA gecreëerd heeft om het regime van Museveni te ondermijnen. Hiermee wil Museveni aantonen dat het LRA opgericht werd om, door middel van internationaal terrorisme en met de steun van Soedan, de Verenigde Staten te treffen. Bovendien zouden de Verenigde Staten bewijzen gevonden hebben die aantonen dat de Iraakse ex-president Saddam Hoessein plannen smeedde tegen Oeganda, aldus de Oegandese overheid.

¹³³ X2 (2003), blz. 86

2. Soedan

2.1. Soedan voor 11 september 2001

De situatie in Soedan is behoorlijk complex. Grof geschetst komt het erop neer dat er grote politieke, sociale en culturele verschillen bestaan tussen het islamitische noorden en het katholieke zuiden. Zuid-Soedanese rebellenbewegingen verzetten zich al decennia lang tegen de repressieve politiek van de Soedanese regering. Een ervan is het Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A) onder leiding van John Garang, dat in 1983 opgericht wordt naar aanleiding van de invoering van de *Septemberwetten*.¹³⁴

In 1989 komt Omar al-Bashir aan de macht in Soedan. In realiteit oefent het National Islamic Front (NIF) van Hassan al-Turabi de macht uit. Opnieuw een islamitisch regime dus in Soedan dat actief het SPLM/A bestrijdt in Zuid-Soedan. Van dan af verzuren de relaties tussen Khartoum en Washington.

De regering-Bashir speelt een heel belangrijke rol in het conflict in Noord-Oeganda. Het is algemeen geweten dat het LRA de politieke en militaire steun krijgt van Soedan (en zijn leger); vooral na het mislukken van het Bigombe-vredesproces in 1994 (*zie hoofdstuk 10*), voorziet Bashir Kony van wapens, geld en 'safe havens'. De Soedanese overheid zet het LRA in tegen het SPLA. Khartoum verklaart dat het dit enkel doet omdat Oeganda het SPLM/A militair en politiek bijstaat. Museveni, een oude strijdmakker van Garang overigens, beweert dat hij de Zuid-Soedanese rebellen alleen op politiek vlak steunt.

Sinds 1994 krijgt het conflict in Noord-Oeganda dus een regionale dimensie. De diplomatieke verstandhouding tussen Soedan en Oeganda zakt in de jaren negentig tot een dieptepunt. In 1999 hervatten beide landen hun contacten met het Nairobi-akkoord (*zie hoofdstuk 10*), maar de achterliggende bedoelingen van Bashir en Museveni blijven onduidelijk.

De relatie tussen Soedan en de Verenigde Staten is al jarenlang heel fragiel. Vooral sinds Soedan een openlijk islamitisch beleid voert (begin jaren tachtig), wantrouwen de Verenigde Staten het land. De Amerikanen stoppen zelfs al hun hulp aan Soedan. Enkel de humanitaire

¹³⁴ In september 1983 voert de toenmalige Soedanese dictator Numieri de zogenaamde *Septemberwetten* in in zijn land. Deze wetten bepalen dat de Shari'a vanaf dan de rechtspraak zal beheersen. Numieri voert dus een erg pro-islamitisch beleid in Soedan.

hulp blijft overeind. De aanslagen op de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania (1997 en 1998) verdiepen de kloof tussen beide landen nog meer. De Clinton-administratie beschuldigt Khartoum van steun aan het terreurnetwerk van Osama bin Laden en brandmerkt Soedan als een terroristische staat.¹³⁵

2.2. Soedan na 11 september 2001

Na de aanslagen van 11 september 2001 en de geboorte van de globale ‘war on terrorism’, is Soedan bezig met een opsmukoperatie. Het land wil het imago van terreursponsor kwijt. Bashir beseft dat hij het heel moeilijk zal krijgen als hij het terrorisme niet openlijk afzweert. Daarom wil hij de banden met de Verenigde Staten opnieuw aanhalen. Zo verklaart Soedan, net als Oeganda, op de top van de Intergovernmental Authority on Development in Khartoum (januari 2002) dat het de ‘war on terrorism’ steunt.¹³⁶

Deze bocht in het Soedanese beleid heeft ook gevolgen voor het conflict in Noord-Oeganda. Khartoum gaat akkoord met de stelling dat het LRA een terroristische organisatie is. In officiële verklaringen veroordeelt de Soedanese overheid de wreedheden van het LRA en benadrukt de noodzaak tot samenwerking met Oeganda.¹³⁷ Bashir laat het UPDF toe het LRA op zijn grondgebied te achtervolgen tijdens Operation Iron Fist; zij het onder druk van de Bush-administratie (zie hoofdstuk 11). Bovendien belooft hij het LRA niet langer van wapens te voorzien. Maar vooral op dit laatste punt speelt Soedan een twijfelachtige rol. Verschillende bronnen melden dat Bashir zich niets van zijn belofte aantrekt, o.a. omdat het LRA zich tegen het Soedanese regeringsleger keert nadat Bashir verklaart zijn steun te staken: *"The LRA had turned against SPAF [Sudan People's Armed Forces] when Sudan withdrew its support. So some people*

¹³⁵ X2 (2003), blz. 79-81

¹³⁶ Summit Resolution on Regional Cooperation to Combat Terrorism, 9th IGAD Summit of Heads of State and Government, 10-11 January 2002, Khartoum, Sudan
http://www.igad.org/summit/9th_resolution_terrorisim.pdf

¹³⁷ Embassy of Sudan, *Government of the Republic of the Sudan condemns the Lord's Resistance Army (LRA) recent killings Northern Uganda*, press release, 25 februari 2004
<http://www.sudanembassy.org/default.asp?page=viewstory&id=247>

*within SPAF began giving support to relieve them of the pressure of LRA attacks. Some elements are still giving arms to Kony up to now.”*¹³⁸

Soedan speelt dus een heel gevaarlijk spel. Er is een groot verschil tussen wat de regering-Bashir zegt en wat ze daadwerkelijk doet. Zolang Khartoum geen eenduidig beleid voert met betrekking tot het LRA en zich dubieus opstelt tegen de Oegandese overheid, lijkt Museveni weinig kans te maken het conflict in Noord-Oeganda tot een goed einde te brengen.

Enig lichtpunt in de relatie tussen Soedan en Oeganda, is het vredesakkoord tussen de Soedanese overheid en het SPLM/A begin 2005. De Soedanese vice-president Taha en SPLA-leider John Garang bereiken in Nairobi, na ruim twee jaar onderhandelen, een vredesovereenkomst (opnieuw spelen de Amerikanen hier een dwingende en stimulerende rol). De afspraak is dat Soedan een nieuwe grondwet krijgt en dat er binnen de 6,5 jaar een referendum komt over autonomie voor Zuid-Soedan. John Garang wordt zelfs vice-president van het land. Een VN-troepenmacht zal toezien op de naleving van het akkoord.¹³⁹

2.3. Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda

Zoals hierboven duidelijk wordt, is de houding van de Soedanese overheid erg bepalend voor de (militaire) sterkte van het LRA. De ‘war on terrorism’ heeft hierin verandering gebracht. Sinds 11 september 2001 stelt Bashir zich veel strenger op tegenover terrorisme en het LRA. Normaal gezien zouden de bevoorradingskanalen van Kony daardoor droog moeten liggen. Maar dit is (nog) niet het geval. Het Oegandese regeringsleger zit het LRA op de hielen (*zie hoofdstuk 11*), maar toch kan Kony blijkbaar nog een beroep doen op bepaalde donoren in Soedan.

Het akkoord tussen het SPLM/A en de Soedanese overheid kan een positief effect hebben op het verloop van het conflict in Noord-Oeganda. Nu het gewapend verzet van het SPLA er niet meer is in Zuid-Soedan, lijkt Khartoum geen reden meer te hebben het LRA te ondersteunen. En

¹³⁸ UPDF-woordvoerder Bantariza in een interview aan IRIN, 2003.
http://www.irinnews.org/webspecials/uga_crisis/LRAstructureP3911.asp

¹³⁹ X3 (2005), blz. 41-42

iedereen weet dat het LRA slechts kan overleven met de steun (lees: wapens) van Soedan. Volgende meningen illustreren deze stelling.

Uwe Bergmeier, verantwoordelijk voor het bestuurlijk en maatschappelijk programma van de Europese Commissie in Oeganda, stelt: *“The Sudanese peace agreement has a positive impact on the conflict in Northern Uganda because of the changed relationship and roles of the government of Sudan, the government of Uganda and the SPLA in the last years.”*¹⁴⁰

Op de vraag of het Soedanese vredesakkoord een gunstig effect heeft op het verloop van het conflict in Noord-Oeganda, antwoordt Rebecca Otengo, vice-gouverneur van Lira: *“Yes, it will. We believe that the Sudan factor had also played a role because of the support Sudan gave to the LRA. By support I really understand giving arms to the LRA. But now, even the children and commanders, coming out of the bush, say that that support has been cut off. Definitely it has not been taken back. But that support has been cut off now.”*¹⁴¹

¹⁴⁰ Interview met Uwe Bergmeier via e-mail, 20 april 2005

¹⁴¹ Interview met Rebecca Otengo, 7 mei 2005

Hoofdstuk 9 Oegandese wetgeving

In dit hoofdstuk willen we nagaan of de Oegandese wetgeving een invloed ondervindt van de ‘war on terrorism’. Uiteraard gaat het om wetten die te maken hebben met het conflict in Noord-Oeganda. De wetgeving is een niet te onderschatten parameter in dit onderzoek omdat het een juridisch kader biedt waarin de oorlog in het noorden zich afspeelt. Zijn deze wetten verstrengd sinds 11 september of juist niet? Wat betekenen ze precies voor Kony en het LRA?

Meer specifiek vergelijken we de Amnesty Act (2000) en de Suppression of Terrorism Act (2002) omdat dit twee belangrijke wetten zijn tijdens de afgelopen jaren.

1. Amnesty Act (2000)

Op het eind van de jaren negentig beseffen de inwoners van Noord-Oeganda, het *Acholi Religious Leaders Peace Initiative*¹⁴² en de Oegandese overheid dat amnestie voor de opstandelingen (eerder dan vergelding) misschien de beste oplossing is om het conflict te beëindigen. Daarvoor zijn een aantal redenen aan te geven. De oorlog is op dat moment al bijna vijftien jaar bezig en eist een enorm zware menselijke en psychologische tol. De burgerbevolking heeft gewoon genoeg van de opstand. Daarnaast weten de mensen dat de meeste LRA-strijders ontvoerde kinderen zijn en dus eigenlijk ook slachtoffers zijn. Daarom is het bijna onmogelijk om de gewone rechtspraak toe te passen: de scheiding tussen daders en slachtoffers is veel te vaag. Tenslotte verklaart de recente Oegandese geschiedenis van onbestrafte dictators en wreedheden waarom de mensen hun vertrouwen in het gerecht verloren zijn en van mening zijn dat gewone vervolgingen een obstakel kunnen zijn in het vredesproces.¹⁴³

¹⁴² Het *Acholi Religious Leaders Peace Initiative* (ARLPI) is een organisatie, opgericht in 1998, die bestaat uit katholieke, Anglicaanse, islamitische en andere religieuze en traditionele gezagsdragers uit Noord-Oeganda. Het ARLPI wil de Oegandese bevolking en politieke wereld ervan overtuigen een vreedzame oplossing voor het conflict in Noord-Oeganda te zoeken.

¹⁴³ AFAKO B. (2002), blz. 64-66

Onder deze omstandigheden komt in januari 2000 de Amnesty Act tot stand “*whereas it is common knowledge that hostilities directed at the Government of Uganda continue to persist in some parts of the country, thereby causing unnecessary suffering to the people of those areas; and whereas it is the expressed desire of the people of Uganda to end armed hostilities, reconcile with those who have caused suffering and rebuild their communities; and whereas it is the desire and determination of the Government to genuinely implement its policy of reconciliation in order to establish peace, security and tranquillity throughout the whole country.*”¹⁴⁴

De Amnesty Act omschrijft amnestie als “*a pardon, forgiveness, exemption or discharge from criminal prosecution or any other form of punishment by the State.*”¹⁴⁵

Niet iedereen komt zomaar in aanmerking voor de amnestiemaatregel. Bepaalde personen die sinds 26 januari 1986 (d.i. de dag van het aantreden van Museveni als president) betrokken zijn in een oorlog of gewapende opstand tegen de Oegandese overheid kunnen een beroep doen op amnestie. Een eerste categorie zijn rebellen die zich op eigen initiatief ontwapenen en overgeven aan de bevoegde instanties. Ook rebellen die al opgesloten zitten wegens hun verzet tegen de overheid, kunnen met de toestemming van de openbare aanklager via de Amnesty Act vrijkomen. Derde groep amnestiekandidaten zijn rebellen die buiten Oeganda verblijven en die afstand nemen van hun opstandige activiteiten. Eens ze dit bekend maken aan een officiële Oegandese instantie in het land van hun verblijf, verkrijgen ze amnestie.¹⁴⁶ Elke persoon aan wie amnestie verleend wordt, ontvangt een officieel certificaat als bewijs.¹⁴⁷

Met de Amnesty Act worden ook twee organen opgericht die zorgen voor de uitvoering van de wet.

Een eerste is de ‘Amnesty Commission’, bestaande uit een voorzitter, zes bijzitters en een secretaris. Deze commissie, die het fiat krijgt van de president en het parlement, leidt re-

¹⁴⁴ The Amnesty Act, 2000

http://www.c-r.org/accord/uganda/accord11/downloads/2000_Jan_The_Amnesty_Act.doc

¹⁴⁵ The Amnesty Act, 2000, part I Preliminary

http://www.c-r.org/accord/uganda/accord11/downloads/2000_Jan_The_Amnesty_Act.doc

¹⁴⁶ Belangrijke opmerking hierbij is dat de Amnesty Act enkel geldt binnen de Oegandese grenzen. Rebellen kunnen dus in het buitenland vervolgd worden voor hun misdaden. Ze kunnen wel een beroep doen op een officiële Oegandese instelling in het buitenland, zoals een ambassade, consulaat of internationale organisatie die met de Oegandese overheid afgesproken heeft amnestiekandidaten op te vangen.

¹⁴⁷ The Amnesty Act, 2000, part II Declaration of Amnesty

http://www.c-r.org/accord/uganda/accord11/downloads/2000_Jan_The_Amnesty_Act.doc

integratieprojecten voor rebellen die een beroep doen op de Amnesty Act; verder zijn er verzoeningsprogramma's tussen ex-daders en slachtoffers. Daarnaast is ze verantwoordelijk voor een algemene sensibiliseringscampagne over de Amnesty Act.

Het tweede orgaan is het 'Demobilisation and Resettlement Team' (DRT) dat bestaat uit maximum zeven leden, aangesteld door de president en de Parlementaire Commissie voor Interne Veiligheid. Het DRT staat onder de directe controle van de Amnesty Commission. Dit team is belast met het ontmantelen van de ingeleverde wapens en het opstellen van reïntegratie- en verzoeningsprogramma's.¹⁴⁸

De amnestieperiode, normaal voorzien voor zes maanden, is al verschillende keren verlengd. Tegelijkertijd heeft de overheid ook de Suppression of Terrorism Act (*zie onder*) goedgekeurd.

2. Suppression of Terrorism Act (2002)

De 'war on terrorism' heeft ook gevolgen voor de Oegandese wetgeving. Kort na de aanslagen van 11 september 2001 wordt een wetsvoorstel ingediend dat het begrip terrorisme herdefinieert. In 2002 wordt de Suppression of Terrorism Act een definitieve wet.

Volgens deze nieuwe wet betekent terrorisme "*the use of violence or threat of violence with intent to promote or achieve political, religious, economic, and cultural or social ends in an unlawful manner, and includes the use of violence or threat of violence to put the public in fear or alarm.*"¹⁴⁹

Verder bepaalt de wet dat iedere persoon die een terroristische misdaad pleegt of erbij betrokken is, de doodstraf kan krijgen. Uiteraard zijn er strikte voorwaarden die bepalen wanneer iemand een terrorist is en wanneer niet. Iedereen die geweld gebruikt tegen een openbaar doel of een overheidsinstelling, valt onder de bepalingen van de Suppression of Terrorism Act. Wie terrorisme promoot of mensen mobiliseert met het oog op terreurdaden,

¹⁴⁸ The Amnesty Act, 2000, part III Amnesty Commission
http://www.c-r.org/accord/uganda/accord11/downloads/2000_Jan_The_Amnesty_Act.doc

¹⁴⁹ The Suppression of Terrorism Act, 2002, part III Terrorism and Related Offences
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

kan rekenen op een fikse boete en/of celstraf. Iemand die een terroristische actie kan voorkomen of informatie kan geven over potentiële aanslagen, maar dit niet doet, wordt ook gestraft.¹⁵⁰

De minister van Binnenlandse Zaken kan aangeven of een bepaalde organisatie een terroristische organisatie is en is verantwoordelijk voor het opdoeken van dergelijke organisaties. Een persoon die een terroristische organisatie al dan niet openlijk steunt (o.a. in het openbaar uiterlijke tekenen dragen die verwijzen naar een terreurorganisatie), riskeert een zware boete en/of geldstraf. Ook financiers van terreuraanslagen of terroristische organisaties worden hard aangepakt. Bovendien moeten verdachte geldtransacties onmiddellijk aan de bevoegde instanties gemeld worden.¹⁵¹

In het kader van het onderzoek naar een terrorismeverdachte of terroristische aanslag, krijgen het gerecht, de politie en de veiligheidsdiensten ruime bevoegdheden. De verantwoordelijke rechercheur mag de communicatiemiddelen van een verdachte (o.a. brieven, telefoon, e-mails) onderscheppen om de openbare veiligheid te bewaren of om aanslagen te voorkomen. Ook hebben de bevoegde instanties de toestemming om foto's te nemen van verdachten en hun activiteiten.¹⁵²

Iemand die nog geen terreurdaad gepleegd heeft, maar wel de intentie heeft om dat te doen, wordt sowieso in verdenking gesteld. Samenzweerders die in de Act opgesomde misdaden plannen, riskeren zware straffen. Medeplichtigen aan terroristische acties worden even streng behandeld als de hoofdverdachten. Personen die terreurverdachten onderdak bieden na een aanslag, zijn medeplichtig. Dit geldt echter niet voor de partner van een verdachte met wie laatstgenoemde samenwoont.¹⁵³

¹⁵⁰ The Suppression of Terrorism Act, 2002, part III Terrorism and Related Offences
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

¹⁵¹ The Suppression of Terrorism Act, 2002, part IV Terrorist Organisations, part V Financial Assistance for Terrorism
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

¹⁵² The Suppression of Terrorism Act, 2002, part VI Terrorist Investigations, part VII Interception of Communications and Surveillance
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

¹⁵³ The Suppression of Terrorism Act, 2002, part VIII Attempts, Conspiracies and Accessories
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

Tenslotte vermeldt de Suppression of Terrorism Act dat een persoon ‘reasonable force’ mag gebruiken bij de uitoefening van de functie die hem via deze wet toegewezen is.¹⁵⁴

3. Relevantie voor het conflict in Noord-Oeganda

Het LRA staat op de lijst van rebellengroepen die een beroep kunnen doen op de Amnesty Act. Om de zes maanden wordt de Act verlengd zodat zoveel mogelijk LRA-rebellen de kans krijgen zich over te geven. Iedereen die op eender welke manier (rechtstreeks of onrechtstreeks) bij een rebellie betrokken is, komt in aanmerking voor amnestie.

We moeten wel goed onthouden dat deze Act er gekomen is op de uitdrukkelijke vraag van de religieuze en culturele leiders van Noord-Oeganda. De Amnesty Act behartigt dus vooral de belangen van de slachtoffers in het conflict en niet die van de daders of van de overheid. Dit is belangrijk want het drukt de bezorgdheid uit van diegenen die in de vuurlinie van het conflict liggen en het geeft hen hoop op een vreedzame oplossing van het conflict.¹⁵⁵ Dit is wat ook Betty Akwero, coördinator van het ARLPI, beweert: *“Amnesty will be relevant at all costs and shall prevail over the terrorist law, if the government had embraced the amnesty seriously without losing trust. Museveni could have gained more and might have brought an end to this war but because there was the global cry on terrorism, he rushed after the antiterrorist funds to back up defence expenditure. These funded the Operation Iron Fist in 2002-2003 but again failed to wipe out the LRA.”*¹⁵⁶

Niet iedereen gelooft in de heilzame werking van de Amnesty Act. De Act ondervindt tegenkanting van verschillende actoren.

Ten eerste is het algemeen geweten dat de Oegandese overheid (en vooral Museveni zelf) geen voorstander is van de Amnesty Act. Onderstaande voorbeelden illustreren de dubieuze houding van de overheid tegenover de amnestiemaatregel.

Om te beginnen is de korte duur van de Act geen goed teken. De Act wordt weliswaar om de zes maanden verlengd, maar de overheid kan de Act dus op elk moment opheffen. Zo

¹⁵⁴ The Suppression of Terrorism Act, 2002, part IX Miscellaneous
www.parliament.go.ug/billtrack/bills/text/2001-022.doc

¹⁵⁵ HOVIL L. and LOMO Z. (2005), blz. 6

¹⁵⁶ Interview met Betty Akwero via e-mail, 16 mei 2005

houdt ze het verloop van het amnestieproces onder controle. De korte termijn van de Act is ook nefast voor de werking van de Amnesty Commission. Hoe kan deze commissie effectief opereren als ze niet eens weet wanneer haar mandaat eindigt? Ssemujju Ibrahim Nganda, journalist bij The Monitor, noemt de Amnesty Act zelfs een propagandastunt van Museveni in de campagne voor de presidentsverkiezingen van 2000.¹⁵⁷

De overheid zet intussen de militaire operaties tegen het LRA gewoon voort. Ondanks de mogelijkheid tot amnestie, start Museveni Operation Iron Fist in 2002. Hij beweert dat militaire druk nodig is om de rebellen tot overgave te dwingen. Operation Iron Fist is echter een ramp: Kony ziet het als een rechtvaardiging voor nog meer geweld tegen de burgerbevolking (*zie hoofdstuk 11*).¹⁵⁸

Twee jaar na de Amnesty Act treedt de Suppression of Terrorism Act in werking. Dit getuigt niet echt van de vreedzame intenties van de overheid want vanaf dit ogenblik kunnen de LRA-leden gedood worden in plaats van heropgenomen te worden in de maatschappij. (*zie onder*)

De Oegandese regering beslist begin 2004 om de Amnesty Act niet toe te passen op Kony zelf en op zijn belangrijkste commandanten. Hoewel de Amnesty Act duidelijk zegt dat iedereen in aanmerking komt voor amnestie, maakt de overheid voor de LRA-top een uitzondering.¹⁵⁹

Zoals bepaald in de Amnesty Act, krijgt elke rebel die zich overgeeft een herintegratiepakket, met o.a. cash geld en non-alimentaire middelen. In januari 2004 echter krijgen 991 van de 1780 geregistreerde ex-rebellen in Kitgum district hun amnestiecertificaat en slechts 222 (!) ontvangen hun herintegratiepakket.¹⁶⁰

Ten tweede het Internationaal Strafhof (ISH). Hoewel het ISH voorstander is van de Amnesty Act, ondermijnt het doel van het ISH de vlotte werking van het amnestieproces. Het ISH is sinds 1 juli 2002 bevoegd om misdaden tegen de menselijkheid in Noord-Oeganda te onderzoeken. Het ISH verzamelt sindsdien bewijzen tegen Kony en zijn mannen. Toch is niet iedereen opgezet met dit onderzoek. Vooral de plaatselijke bevolking in Noord-Oeganda kant zich tegen het ISH. Ondanks de goede bedoelingen van het onderzoek, vrezen ze dat het een vreedzame oplossing van het conflict in de weg staat. Ze denken dat Kony zich zal

¹⁵⁷ NGANDA S. I. (2000)

¹⁵⁸ HOVIL L. and LOMO Z. (2005), blz. 19-20

¹⁵⁹ IRIN News, *Uganda: Government curtails amnesty extension*, IRIN, 24-30 January 2004

http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=39222&SelectWeekly=Weekly&WRegion=East_Africa#ugagov

¹⁶⁰ BAGENDA E. and DOLAN C. (2004), blz. 20-22

revancheren omdat hij door het ISH beschouwd wordt als een misdadiger. Het ISH en de Amnesty Act vormen volgens hen een grote tegenstrijdigheid; de Noord-Oegandezen opteren duidelijk voor het laatste. Tijdens een bezoek aan Den Haag in maart 2005, licht een delegatie van religieuze en culturele leiders uit Noord-Oeganda (waaronder aartsbisschop van Gulu John Baptist Odama, Acholi Chief Rwot David Onen Acana II en parlementslid Jacob Oulanyah) hun standpunt toe aan het ISH.¹⁶¹

Ten derde wil Kony zelf geen gebruik maken van de Amnesty Act. In een opgenomen boodschap uit 2000 verwerpt hij het voorstel tot amnestie en verklaart dat het een leugen is. Wie zich overgeeft, beweert Kony, zal door het UPDF gedood worden.¹⁶² Bovendien weet een groot deel van de ontvoerde kindsoldaten niet eens dat de Amnesty Act bestaat omdat ze geen radio's hebben die het nieuws verspreiden.¹⁶³

Uit cijfers van de Amnesty Commission blijkt nochtans dat veel rebellen wel degelijk van de Amnesty Act gebruik maken. Eind januari 2005 hebben al een kleine 15000 rebellen uit heel Oeganda zich overgegeven, waarvan zo'n 5000 LRA-rebellen (het gaat om echte LRA-strijders en niet om kindsoldaten).¹⁶⁴

Zoals gezegd wil de Oegandese overheid het LRA op een andere manier dan met een amnestiemaatregel aanpakken. Daarom introduceert ze in 2002, enkele maanden na 11 september 2001 en nadat de Verenigde Staten het LRA op een van hun terreurlijsten plaatsen, de Suppression of Terrorism Act. Deze Act duidt het LRA aan als een terroristische groepering en toont de keiharde houding van de Oegandese overheid tegenover het LRA en terrorisme aan. Dit blijkt al snel uit de gehanteerde terminologie.

Vóór 11 september 2001 wordt een LRA-lid een 'rebel' genoemd, daarna krijgt het het etiket 'terrorist'. Dit wijst op een veranderend discours vanwege de Oegandese overheid sinds de 'war on terrorism'. Museveni wil het lokale conflict in Noord-Oeganda dus in een breder perspectief plaatsen door het LRA als internationale terroristen te beschouwen. Zo kan hij rekenen op politieke, militaire en financiële steun van buitenaf (*zie hoofdstuk 8*).¹⁶⁵ De Oegandese overheid maakt hierbij een grote fout. Is ieder LRA-lid wel een terrorist of zijn

¹⁶¹ HOVIL L. and LOMO Z. (2005), blz. 20-22

¹⁶² BBC News, *LRA leader mocks Ugandan amnesty*, 13 March 2000
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/676241.stm>

¹⁶³ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 45

¹⁶⁴ ANDERSON R., SEWANKAMBO F. and VANDERGRIFT K. (2004), blz. 40

¹⁶⁵ X2 (2003), blz. 109-110

alleen Kony en zijn hoogste commandanten dat? Is een ontvoerd kind dat tegen zijn wil zijn eigen bevolking uitmoordt, een terrorist en moet die dan ook overeenkomstig behandeld worden? De Suppression of Terrorism Act maakt hierin echter geen onderscheid. Dat dit tragische gevolgen heeft voor onschuldige kinderen, hoeft geen uitleg. Dat vindt ook Betty Akwero: *“The scenario of the LRA is more challenging because terrorism is perpetuated by the children innocently abducted amidst the UDFP protection. Kony has been in operation for long and military option has always been the case and well funded, yet deny other options for meaningful resolution of the conflict. The state has had a lot of dilemma on how to wipe out the terrorists because it doesn’t take into account the composition of who the terrorists are. What would you do if your child was abducted while on his way to school wearing an uniform and after two years, he escapes or is captured? What would you call him? A terrorist, an abductee or a fighter? Remember this children undergo a lot of military drilling and participate in committing inhuman actions.”*¹⁶⁶

We kunnen besluiten dat de ‘war on terrorism’ een juridische impact heeft op het conflict in Noord-Oeganda. De Oegandese wetgeving is er sinds 11 september 2001 duidelijk strenger op geworden. Er is weliswaar een enorme discrepantie tussen de visie van de lokale bevolking en die van de overheid wat het conflict in Noord-Oeganda betreft. Terwijl de burgers een sfeer van vertrouwen willen creëren om zo tot vrede te komen, kiest de overheid voor harde actie. Vandaar het vertrouwen van de lokale bevolking in de Amnesty Act en het blinde geloof van de overheid in de Suppression of Terrorism Act. De twee wetten zijn zeker niet complementair, maar zijn eerder aan elkaar tegengesteld. Dit blijkt duidelijk uit het feit dat ex-rebellen die zich in de loop van 2002 in het kader van de Amnesty Act hadden overgegeven, krachtens de Suppression of Terrorism Act opnieuw gearresteerd werden.¹⁶⁷

De standpunten van de bevolking en de overheid lopen dus helemaal niet samen. De overheid luistert niet naar de noden en de eisen van de mensen op het terrein. Ze drukt liever haar eigen wil door, ook op juridisch vlak (zoals blijkt uit dit hoofdstuk). Als de overheid geen rekening houdt met haar eigen bevolking, hoe kan ze dan voor een algemeen aanvaarde oplossing voor het conflict zorgen? Zolang Museveni de Amnesty Act niet serieus neemt, lijkt een vreedzame oplossing onhaalbaar. Toch zet hij tijdens zijn bezoek aan Brussel in april 2005 de deur op een kier en legt de bal in het kamp van Kony: *“Als we Kony aantreffen*

¹⁶⁶ Interview met Betty Akwero via e-mail, 16 mei 2005

¹⁶⁷ DAHLE M. and HARBIT N.J. (2003), blz.3

*in Uganda, pakken wij hem zelf aan. Als hij vrijwillig naar ons komt, verleen ik hem amnestie; als hij niet wil komen, zullen we op hem jagen.”*¹⁶⁸

¹⁶⁸ VAN DORSSELAER I. (2005)

Hoofdstuk 10 Vredesonderhandelingen tussen de Oegandese overheid en de rebellen

In dit hoofdstuk komen de vredesgesprekken tussen de overheid en de rebellen aan bod. Eerst geven we een overzicht van de verschillende onderhandelingspogingen voor en na 11 september 2001. Zo kijken we of de overheid meer, minder of evenveel gesprekken met de rebellen start. Vervolgens maken we een vergelijking tussen de twee aangegeven periodes om na te gaan of de overheid zich harder of soepeler opstelt tegenover de rebellen. Bedoeling is dus om ook hier te kijken of de ‘war on terrorism’ al dan niet een rol speelt.

1. Vredesinitiatieven voor 11 september 2001

1.1. Onderhandelingen tussen Oegandese overheid en het UPDA/M (1986-1990)

In maart 1988 stuurt Museveni een delegatie o.l.v. toenmalig majoor-generaal Salim Saleh naar Noord-Oeganda om te gesprekken te starten met het UPDA/M. Kort daarvoor heeft het parlement een amnestiewet voor rebellen goedgekeurd waarbij daders van moorden, verkrachtingen of ontvoeringen echter wel terecht gesteld kunnen worden. Veel UPDA-strijders beschouwen deze gedeeltelijke amnestie als een valstrik zodat de gesprekken in geen te beste sfeer starten.

Hoewel de politieke leiders van zowel het NRM als het UPDM niet bij het vredesproces betrokken zijn (omdat soldaten en rebellen vinden dat politici niet bereid zijn tot compromissen), resulteren de onderhandelingen in een staakt-het-vuren. UPDA-troepen zullen in het NRA geïntegreerd worden om gezamenlijk de HSM en de bewegingen van Severino Lukoya en Kony te counteren; dit gebeurt zeer tegen de zin van een aantal politici die het initiatief van het leger verfoeien. Dit akkoord leidt wel tot twee andere bestanden.

In juni 1988 wordt een vredesakkoord getekend in het Pece stadion in Gulu. Het voorziet in een stopzetting van de vijandelijkheden, de integratie van UPDA-troepen in het NRA en de

oprichting van een comité dat een nieuwe grondwet moet voorbereiden. De implementatie van dit akkoord veroorzaakt wel moeilijkheden. Een aantal UPDA-commandanten voelt zich verraden. Aan de andere kant maakt de regering de fout UPDA-leden te arresteren, hoewel hen amnestie beloofd was.

Een jaar later begint het NRM geheime gesprekken met UPDM-leiders in Londen en Nairobi. Na maanden van onderhandelen, tekenen beide partijen in juli 1990 het Addis-akkoord. Alle UPDA-soldaten zullen zich terugtrekken uit hun basissen en het UPDM komt met het NRM overeen om mee te helpen aan de heropbouw (van het noorden) van het land. Dit betekent het einde van de UPDA-opstand, maar een harde kern o.l.v. Odong Latek sluit zich aan bij de HSM of Kony. Later slaagt het regeringsleger er wel in de HSM van Lakwena militair te verslaan (*zie hoofdstuk 4*).

In diezelfde periode, probeert de overheid gesprekken aan te knopen met Kony. Maar wegens vermeende communicatiestoornissen, valt het NRA de strijders van Kony aan vooraleer de onderhandelingen begonnen zijn. Deze gemiste kans heeft ernstige gevolgen, zoals later blijkt.¹⁶⁹

1.2. Onderhandelingen tussen de Oegandese overheid en het LRA (1993-1994)

De onderhandelingen tussen de Oegandese regering en het LRA komen er op initiatief van Betty Bigombe. In 1988 wordt zij 'Minister of State in Office of the Prime Minister, Resident in Northern Uganda'. Buiten het medeweten van de regering en het leger, treft ze voorbereidingen om gesprekken te starten met het LRA. Later licht ze hen wel in. Museveni steunt haar pogingen maar toch voert hij de militaire acties tegen het LRA op. Nochtans zou openlijke steun aan Bigombe's initiatief hem alleen maar voordeel opleveren. Bij succesvolle onderhandelingen zou hij immers zijn tegenstanders die hem verwijten militaristisch te zijn, de mond kunnen snoeren. Als de gesprekken daarentegen zouden afspringen, zou hij een argument hebben om de militaire acties nog op te voeren.

In 1993 en 1994 volgen een aantal positieve ontmoetingen tussen Bigombe en LRA-commandanten, waarbij die een reeks verzoeken (o.a. algemene amnestie, verzorging van

¹⁶⁹ LAMWAKA C. (2002), blz. 28-33

LRA-gewonden in overheidsziekenhuizen) kenbaar maken aan de Oegandese regering. Eenmaal is Kony persoonlijk aanwezig. Hij stelt de Acholi-gemeenschap verantwoordelijk voor de wreedheden waarvan iedereen Kony de schuld geeft. Hij verwijt de Acholi-senioren de bevolking tegen hem op te stoken. Hij vraagt zes maanden tijd om zijn troepen te reorganiseren zodat ze gezamenlijk naar huis kunnen terugkeren.

Helaas verslechtert de relatie tussen het LRA en het NRA; mede door de arrogantie van NRA-commandanten en door het ontbreken van een duidelijk standpunt vanwege de overheid in het hele vredesproces. Museveni geeft het LRA begin 1994 zeven dagen tijd om zich over te geven. Het LRA houdt zich niet aan dit ultimatum waardoor het hele vredesproces op de helling komt te staan. Vanaf dat ogenblik start een nieuwe periode in het conflict: de regering wil de oorlog zo vlug mogelijk militair beëindigen, terwijl het LRA steun (en wapens) van Soedan krijgt en zich tegen de plaatselijke bevolking keert.¹⁷⁰ (zie hoofdstuk 4)

1.3. Eerste internationale betrokkenheid in de onderhandelingen (1996-1998)

Vanaf het midden van de jaren negentig raken een aantal buitenlandse actoren betrokken in het vredesproces in Noord-Oeganda, vooral op initiatief van *Kacoke Madit*.¹⁷¹

Ten eerste neemt de Italiaanse katholieke gemeenschap van Sant'Egidio contact op met de organisatoren van *Kacoke Madit* om een rol te spelen in de vredesgesprekken. De kerkgemeenschap focust vooral op een aantal ontvoerde schoolmeisjes uit Aboke. In het voorjaar van 1997 vinden in Rome een aantal voorbereidende ontmoetingen plaats tussen vertegenwoordigers van de Oegandese overheid en het LRA/M plaats. Daarna plant het LRA/M in Khartoum de te volgen onderhandelingsstrategie. Tijdens deze bijeenkomst stelt ene Powell Onen Ojwang, een Acholi-zakenman uit London, voor de militaire campagne van het LRA te financieren. Hij eist een stopzetting van de vredesgesprekken. Toch trekt een LRA/M-delegatie in augustus 1997 opnieuw naar Rome voor verkennende gesprekken met de Oegandese overheid.

Op 12 december 1997 organiseert de Sant'Egidio-gemeenschap de eerste officiële ontmoeting tussen de Oegandese overheid en het LRA/M sinds 1994. Beide partijen wisselen hun eisen uit. De delegatie van de rebellen houdt telefonisch contact met Onen die op zijn

¹⁷⁰ O'KADAMERI B. (2002), blz. 34-41

¹⁷¹ *Kacoke Madit* (letterlijk: grote bijeenkomst) is een meeting met vertegenwoordigers van de Oegandese regering, het LRA/M en de Acholi uit Noord-Oeganda om over het conflict in Noord-Oeganda te discussiëren. De organisatie gaat uit van Acholi die in het buitenland (vooral Londen) verblijven.

beurt de LRA-top informeert over de gesprekken. Daar blijkt echter niets van aan zodat het Sant'Egidio-proces in het water valt. Tweede reden voor het mislukken van dit initiatief is het feit dat hardliners Kony deze vredesgesprekken uit het hoofd praten.¹⁷²

Tegelijkertijd organiseert de ngo *Equatoria Civic Fund*¹⁷³ (ECF) eind 1997 een meeting tussen vertegenwoordigers van de Oegandese regering en de LRM in het Verenigd Koninkrijk. Na de ontmoeting brieven ze respectievelijk Museveni en Kony over dit initiatief. Het ECF weet echter niets van de mislukte poging van Sant'Egidio zodat deze organisatie ongeduldig wordt wegens het trage verloop van hun onderhandelingen. Gevolg van deze nervositeit is dat het vertrouwen tussen het LRA/M en het ECF zoek raakt en ook deze vredespoging mislukt.¹⁷⁴

1.4. Onderhandelingen tussen de Oegandese en Soedanese overheid (1999)

In 1999 probeert het *Carter Center*¹⁷⁵ de plooiën tussen Oeganda en Soedan glad te strijken; medio jaren negentig waren de diplomatieke banden tussen beide landen tot een dieptepunt gezakt wegens steun aan rebellen op elkaars grondgebied. De relatie tussen Oeganda en Soedan is immers een belangrijke factor in het stabiliseren van de situatie in Noord-Oeganda (*zie hoofdstuk 4*).

Aanvankelijk is het de bedoeling dat de vier strijdende partijen (overheid van Oeganda en Soedan, het LRA en het SPLA) rond de tafel zitten. Helaas slaagt het Carter Center er niet in Joseph Kony en John Garang te overtuigen aan deze onderhandelingen deel te nemen.

Carter bereikt met Museveni en al-Bashir in Nairobi (december 1999) een akkoord. De Oegandese en Soedanese regering beloven respectievelijk het SPLA en het LRA niet meer te steunen.¹⁷⁶

Het Nairobi-Akkoord creëert hoge verwachtingen over een oplossing van de crisis in Noord-Oeganda maar de implementatie ervan ondervindt moeilijkheden. Een diepgeworteld wederzijds wantrouwen tussen Kampala en Khartoum en het ontbreken van een duidelijke

¹⁷² KAVUMA R. (2004)

¹⁷³ *Equatoria Civic Fund* is een liefdadigheidsinstelling die zich inzet voor het welzijn voor vluchtelingen in Zuid-Soedan en die van UNHCR het mandaat krijgt om te werken met Zuid-Soedanese vluchtelingen in Noord-Oeganda.

¹⁷⁴ OBITA J. (2002), blz. 42-44

¹⁷⁵ *The Carter Center* is een Amerikaans vredescentrum dat, o.l.v. ex-USA-president Jimmy Carter, aan conflict-resolving doet overal ter wereld.

¹⁷⁶ NEU J. (2002), blz. 46-50

tijdelijk voor de uitvoering van het akkoord, veroorzaken een heropflakking van het geweld in de regio. Bovendien is Kony helemaal niet te spreken over het Nairobi-Akkoord. Hij zegt dat er geen rekening is gehouden met zijn eisen. Een aantal follow-up meetings in de Verenigde Staten, Oeganda, Soedan en Kenia bereiken geen doorbraak meer in de patsituatie in Noord-Oeganda. Het Carter Center bereikt dus zijn beoogde doel niet. Belangrijke reden daarvoor is dat het LRA of het SPLA niet aan de gesprekken deelnemen.

Sinds het Carter-proces is er wel een grotere internationale bereidheid om als mediator tussen de Oegandese overheid en het LRA te fungeren, o.a. vanwege een aantal Europese landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Noorwegen. Maar ook zij slagen er niet in een duurzaam voorstel op tafel te leggen waarmee alle partijen akkoord gaan.¹⁷⁷

1.5. District Peace Teams

Na de invoering van de Amnesty Act, onderneemt de overheid een aantal pogingen om de districtbestuurders in het vredesproces te betrekken.

Een eerste is het 'Joint Forum for Peace' in Kitgum, een platform dat traditionele en religieuze leiders, maatschappelijke organisaties en de lokale overheid samenbrengt.

Een tweede is het 'District Reconciliation Peace Team' in Gulu dat ook lokale actoren bijeenbrengt, zoals overheidsfunctionarissen en vertegenwoordigers van allerlei plaatselijke organisaties.

Beide initiatieven worden verondersteld de Amnesty Act in Noord-Oeganda te promoten door onder andere de amnestie-wet in het plaatselijke Luo te vertalen. De twee teams coördineren de verzoening met en reïntegratie van ex-rebellen op regionaal niveau en bereiden de Acholi-bevolking voor op een heropname van voormalige opstandelingen in het gemeenschapsleven.¹⁷⁸

¹⁷⁷ OTTO P. (2002), blz. 52-57

¹⁷⁸ X2 (2003), blz. 118

2. Vredesinitiatieven na 11 september 2001

2.1. Presidential Peace Team

In augustus 2002 stelt Museveni, vooral onder druk van het ARLPI, een Presidential Peace Team (PPT) samen, met o.a. ex-generaal Salim Saleh en toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Kategaya. Dit team wordt belast met het opstarten van vredesinitiatieven voor Noord-Oeganda. Maar het PPT krijgt niet de steun dat het verwacht en bovendien is het mandaat van het PPT onduidelijk. Zowel het leger als Museveni zelf staan niet volledig achter het initiatief. De president verklaart zelfs dat hij niet in vredesonderhandelingen gelooft en dat de enige taak van het PPT erin bestaat rebellen die zich overgegeven hebben, te reïntegreren.

Het PPT komt uiteindelijk zelden bijeen ondanks de ambitieuze plannen van PPT-lid Norbert Mao die onder andere een sterke en onafhankelijke derde partij wou aanstellen als bemiddelaar in het conflict. Het PPT wordt een jaar later opgedoekt nadat het LRA een van hun gezanten vermoordt.¹⁷⁹

2.2. Recente ontwikkelingen

De laatste jaren houdt de Oegandese overheid er een dubbele strategie op na, namelijk ‘the dual strategy of talk and fight’. Museveni legt echter meer de nadruk op het militaire luik dan op vredesonderhandelingen omdat hij vindt dat de overheid niet hoort te onderhandelen met terroristen. Hij zegt het zelfs letterlijk: “*Our work is to kill these people*”.¹⁸⁰

Even ziet het er goed uit als Kony eind 2002 instemt met vredesonderhandelingen en het LRA in maart 2003 een staakt-het-vuren afkondigt. Dit bestand houdt slechts drie dagen stand. Enkele dagen later beslist het Oegandese parlement om de militaire acties stop te zetten en vredespogingen te hernemen. Op het terrein gaan de gevechten gewoon verder.

In augustus 2004 kondigt LRA-woordvoerder Sam Kolo een staakt-het-vuren af; als reactie daarop legt het UPDF eind 2004 ook tijdelijk de wapens neer. Hierop volgen nieuwe vredesbesprekingen tussen de Oegandese overheid en het LRA – de meest intensieve sinds 11 september 2001. Minister van Binnenlandse Zaken Rugunda vertegenwoordigt de regering;

¹⁷⁹ X2 (2003), blz. 121-123

¹⁸⁰ KAVUMA R. (2004)

*brigadier Sam Kolo*¹⁸¹ de rebellen. Betty Bigombe is de tussenpersoon tussen beide partijen. De onderhandelingen zijn veelbelovend; Museveni stelt zelfs voor om voor de eerste keer persoonlijk met Kony te spreken, wat nogal vreemd is voor een president die altijd geweigerd heeft te onderhandelen met terroristen. Toch wordt de deadline die Museveni voorop stelt, nl. 31 december 2004, niet gehaald. De overheid herneemt de militaire acties voor een maand, maar Bigombe blijft contact houden met zowel de regering als het LRA en Kony zelf. Museveni kondigt daarop een unilateraal staakt-het-vuren af dat geldt van 4 tot 22 februari 2005. Vincent Oti, rechterhand van Kony, verklaart zich in te zetten voor het vredesproces, maar tot nu toe is nog altijd geen overeenkomst bereikt.¹⁸²

Na afloop van het staakt-het-vuren, flakkeren de gevechten tussen de rebellen en het UPDF weer op. Betty Bigombe gaat nog even door met haar poging tot vrede maar verlaat dan begin maart het land omdat de overgave van Sam Kolo, die bekend staat als een gematigd onderhandelaar, volgens haar het vredesproces ondermijnt. Enkele weken later keert ze echter terug in een poging de vredesgesprekken nieuw leven in te blazen.¹⁸³

3. Vergelijking tussen de twee periodes

Als we het aantal vredesgesprekken over de twee periodes vergelijken, merken we geen noemenswaardige verschillen. Zowel voor als na 11 september 2001 zijn er voortdurend onderhandelingen aan de gang, de een al intenser dan de ander. De ‘war on terrorism’ heeft dus op geen impact op het aantal vredesgesprekken dat de overheid met het LRA voert.

Over de houding van de overheid tijdens de onderhandelingen met het LRA, valt meer te vertellen. Het algemene idee van de overheid over vredesgesprekken is gekend: Museveni gelooft meer in harde militaire actie om de rebellen te stuiten dan in moeizame vredesplanningen waarbij ieder verkeerd woord fataal kan zijn. Deze overtuiging domineert de twee periodes.

¹⁸¹ *Brigadier Sam Kolo* was jarenlang de rechterhand van Kony, maar op 16 februari 2005 geeft hij zich over. Samen met Els De Temmerman, die zich inzet voor de herintegratie van ex-kindsoldaten in Noord-Oeganda, zal hij een boek schrijven.

¹⁸² X4 (2005), blz. 1-2

¹⁸³ ODONG J. en ODONGO OKOYA A. (2005)

In de jaren voor 11 september 2001 wordt dit duidelijk in volgende incidenten. Het Acholi Religious Leaders Peace Initiative is erin geslaagd zo'n twintig gesprekken te hebben met het LRA. Het ARLPI is een van de weinige organisaties die in staat is een duurzame dialoog over vrede te houden met Kony. Toch probeert de overheid dit op alle mogelijke manieren te verhinderen. Wie moeite doet om ontmoetingen te organiseren met het LRA, wordt een collaborateur of samenzweerder genoemd. Mooi voorbeeld hiervan is de arrestatie van *Yusuf Adek*¹⁸⁴ in 2001. De overheid beschuldigt hem van verraad en sluit hem meer dan een jaar op. Na zijn vrijlating, is hij, zoals verwacht, niet langer bereid als tussenpersoon bij vredesinitiatieven op te treden.¹⁸⁵

Een andere indicator van de dubbelzinnige overheidsvisie op een vreedzame oplossing van het conflict, is het Amnesty Act-verhaal (*zie hoofdstuk 9*).

Na 11 september 2001 komt er geen verandering in de houding van de overheid tegenover vredesgesprekken. Op dit vlak betekent de 'war on terrorism' dus geen breuk met het verleden. Integendeel, vanaf het moment dat het LRA als terroristen beschouwd worden, is Museveni nog meer overtuigd van zijn gelijk. De Oegandese overheid grijpt de globale strijd tegen het terrorisme aan om haar beleid in verband met vredesonderhandelingen intensiever dan ooit verder te zetten. Officieel lopen er nog altijd vredesonderhandelingen, maar tegelijkertijd is het UPDF actief tegen het LRA. De overheid houdt dus een stok achter de deur en wendt die om de haverklap aan. Met terroristen kan niet onderhandeld worden, is haar devies, wat blijkt uit verschillende verklaringen en initiatieven. Onderstaande voorbeelden tonen dit aan.

Het Presidential Peace Team (PPT) wordt verondersteld ontmoetingen met het LRA te organiseren in zogenaamde 'safe-zones'. Hoewel het PPT een initiatief van Museveni is, bestaat het eigenlijk slechts op papier. De vredespogingen van het PPT komen niet echt van de grond, mede door tegenwerking van het leger en de overheid zelf. Toppunt komt er in mei 2003 wanneer het hoofd van het PPT, Eriya Kategaya (ex-minister van Binnenlandse Zaken), door de regering ontslagen wordt.¹⁸⁶

Museveni zelf zegt letterlijk dat hij niet gelooft in vredesgesprekken, maar dat hij eerder opteert voor militaire operaties om het conflict in Noord-Oeganda te beëindigen: "*We shall*

¹⁸⁴ *Yusuf Adek* was een belangrijke figuur in het Bigombe-vredesproces van 1994.

¹⁸⁵ BAGENDA E. and DOLAN C. (2004), blz. 19

¹⁸⁶ BAGENDA E. and DOLAN C. (2004), blz. 19

*now resume military operations and put a lot of military pressure on the LRA. We shall resume pressure on them but also continue with dialogue with those commanders who are ready to speak the truth and do the right thing. (...) Everybody was involved [in the peace negotiations in 2004], from the government and international donors to traditional chiefs, but the LRA did not respect the peace process. So, the only option for us is to put military pressure on them.”*¹⁸⁷

Anderzijds zijn er met de instemming van Museveni wel vredesgesprekken, omdat hij daartoe, naar eigen zeggen, gedwongen wordt door de donors: *“Two weeks ago, president Museveni said he had been forced to talk peace with LRA by the donor community. He said the LRA are terrorists who he can never talk peace with. He accused the donors of perpetuating the 19-year old conflict. The United States, which verbally supported the peace talks, were busy equipping the government forces with intelligence and arms to fight LRA. It is believed that the US policy on the LRA and the fact that they declared it a terrorist group hardened government stance on LRA.”*¹⁸⁸

2005 kan een doorbraak betekenen in het vredesproces voor het conflict in Noord-Oeganda. Zoals blijkt uit bovenstaande uiteenzetting, zal een serieuze poging tot vredesonderhandelingen niet van de Oegandese overheid komen. Het is meer dan ooit aan de internationale gemeenschap gesprekken op te starten tussen de overheid en het LRA. Maar daar zijn een aantal voorwaarden aan verbonden. Hoe zullen de diplomatieke relaties tussen Oeganda en Soedan verlopen nu beide landen zich geschaard hebben achter de wereldwijde coalitie tegen het terrorisme (*zie hoofdstuk 8*)? Zal het onderzoek van het Internationaal Strafhof tegen Kony tot wraakacties van het LRA tegen de lokale bevolking leiden?

Dat de Verenigde Staten een rol kunnen spelen in toekomstige onderhandelingen, is weinig waarschijnlijk. Kony zal een Amerikaanse inmenging niet aanvaarden, nu de Amerikanen het LRA op de lijst van internationale terreurbewegingen geplaatst hebben. Bovendien heeft Kony geen vertrouwen meer in Amerikaanse instellingen nadat het Carter Center hem niet bij de gesprekken van 1999 betrok.¹⁸⁹

¹⁸⁷ OJWEE D. (2005)

¹⁸⁸ Interview met Frank Nyakairu via e-mail, 15 mei 2005

¹⁸⁹ BAGENDA E. and DOLAN C. (2004), blz. 18-19

Hoofdstuk 11 Militaire operaties van de Oegandese overheid tegen de rebellen

In dit elfde hoofdstuk komen een aantal militaire operaties tegen de rebellen aan bod. Zoals in het vorige hoofdstuk, maken we het onderscheid tussen de militaire acties van voor en na 11 september 2001. Meer specifiek gaat het om Operation North (1991-1992) en Operation Iron Fist (2002-2004). We gaan na of deze militaire operaties anders ingevuld worden sinds de 'war on terrorism'. Maar eerst kijken we naar het budget van het Oegandese regeringsleger, het UPDF. Is het gestegen, gedaald of gelijk gebleven sinds het uitbreken van de wereldwijde klopjacht op terroristen?

1. Militair budget van Oeganda

Het budget waarover het Oegandese regeringsleger beschikt, heeft de afgelopen jaren een hele verandering ondergaan. Het is echter heel moeilijk om (officiële) bronnen te vinden die het precieze bedrag vermelden.

Oeganda's grootste oppositiekrant, The Monitor, geeft wel een kort overzicht van het militaire budget sinds het begin van de jaren negentig. In 1992 bedraagt dit budget 44 miljoen dollar; in 1996 is het verdubbeld naar ongeveer 88 miljoen dollar. In 2002, dus na de aanslagen op het World Trade Center en het Pentagon, hebben de militaire uitgaven een omvang van 120 miljoen dollar en een jaar later is dat al 160 miljoen dollar.¹⁹⁰

Ook de overheid geeft cijfers vrij in verband met de veiligheidsuitgaven. In het financieel jaar 2001/02 bedraagt het militair budget 237,85 miljard Oegandese shilling. De twee daaropvolgende jaren stijgt dit bedrag tot 296,92 en 331,15 miljard Oegandese shilling. Deze cijfers zijn respectievelijk 12,6 %, 14,1 % en 14,4 % van de volledige Oegandese begroting van de overeenkomstige jaren. (zie bijlage 3)

We moeten wel opmerken dat ongeveer de helft van het hele Oegandese budget afkomstig is van buitenlandse donoren, vooral van Groot-Brittannië. Daarvan komt dus zeker ook een deel van bij het leger terecht. Daar bovenop komen nog eens de financiële middelen die

¹⁹⁰ MWENDA A. (2003)

Oeganda krijgt in het kader van het East African Counter Terrorism Initiative. (zie hoofdstuk 8)

De absolute cijfers interesseren ons hier niet zo veel, de relatieve des te meer. We kunnen vaststellen dat het militaire budget in Oeganda ongeveer vier keer zo groot is als vijftien jaar geleden. Dit is wat Sandrine Perrot in 1999 al beweert: “*Aussi, depuis 1986 et malgré quelques baisses ponctuelles des dépenses de défense, le budget de l’armée en termes d’hommes et d’équipement n’a pas cessé d’augmenter.*”¹⁹¹ Erin Baines, verbonden aan het LIU Institute for Global Issues in Vancouver, beaamt dit: “*I think the military budget increased by re-routing funds from social spending by 23 percent.*”¹⁹²

2. Militaire operaties voor 11 september 2001

2.1. Operation North (1991-1992)

In het voorjaar van 1991 zet president Museveni het licht op groen voor de eerste grootschalige militaire actie tegen het LRA. Operation North gaat door onder leiding van majoor-generaal David Tinyefuza, tevens toenmalig minister van Defensie, hoewel die in 1996 beweert dat hij toch niet de geschikte man was om de operatie te coördineren.¹⁹³

Operation North is heel omstreken. Er vallen ettelijke burgerslachtoffers bij de raids op Kony’s strijders; enerzijds wegens het hardhandige optreden van het (toenmalige) NRA en anderzijds bij de vergeldingsacties van Kony tegen de regeringsgezinde burgermilities. Bovendien daalt de populariteit van het NRM-regime omdat Museveni een aantal Noord-Oegandese leiders en politici laat arresteren (die later wel weer vrijkomen). Dit toont aan dat elk overheidsinitiatief mislukt, als de plaatselijke bevolking er niet achter staat.¹⁹⁴

Gedurende Operation North zondert het Oegandese leger Noord-Oeganda af van de buitenwereld: niemand komt er in of uit, communicatiemiddelen van hulporganisaties worden in beslag genomen, de economische situatie van de Acholi-gemeenschap verslechtert,...

¹⁹¹ PERROT S. (1999), blz. 61

¹⁹² Interview met Erin Baines via e-mail, 26 april 2005

¹⁹³ TINYEFUZA D. (1996), blz. 66-67

¹⁹⁴ LOMO Z. en NOVIL L. (1999), blz. 61-62

Hoewel het NRA Kony's manschappen enkele rake klappen kan toedienen, slaagt het er niet de rebellie in de kiem te smoren. Integendeel; in 1992 hergroepeert Kony zich en doopt zijn beweging om tot het United Democratic Christian Army en later het Lord's Resistance Movement.¹⁹⁵

3. Militaire operaties na 11 september 2001

3.1. Operation Iron Fist (2002-2004)

In maart 2002, enkele maanden nadat de Verenigde Staten het LRA als terroristische organisatie aanduiden, geeft Museveni het bevel tot de start van een nieuwe grootscheepse militaire operatie, Operation Iron Fist genaamd. Op dat moment bevindt het grootste deel van de LRA-strijders, inclusief Joseph Kony, zich in Zuid-Soedan. Daar leven ze dan al een tweetal jaar in verschillende kampen en voorzien in hun eigen levensonderhoud zodat ze niet meer aangewezen zijn op plunderingen. Dit is de reden waarom de situatie in Noord-Oeganda in de periode 2000-2002 relatief rustig is. Wel moeten we aanstippen dat het LRA zich wreekt op de Zuid-Soedanese bevolking omdat die zich tegen de aanwezigheid van de Oegandese rebellengroep verzet.¹⁹⁶

Het UPDF krijgt van de Soedanese overheid de toestemming om het LRA op Soedanees grondgebied te bestrijden. Het doel van de operatie is de LRA-basissen in Zuid-Soedan te vernietigen om zo ontvoerde kinderen te bevrijden en de LRA-terroristen voorgoed uit te roeien. Kony reageert door zich opnieuw naar Noord-Oeganda te begeven en zich nu ook in het meer oostelijk deel van Oeganda (Teso en Langi) te vestigen.

De jacht op Kony verloopt in drie fases. In een eerste fase splitst het LRA zich in twee groepen; een onder leiding van Kony, een ander onder bevel van Vincent Otti. Bedoeling is om de regeringstroepen in verwarring te brengen, maar deze poging mislukt. Vervolgens voert het LRA een guerilla-oorlog in een poging vroegere kampen te heroveren en de bevoorrading van het UPDF af te snijden. In een derde fase rukt het UPDF op in de bergen van Noord-Oeganda waar het LRA zich schuilhoudt, maar zonder succes.

¹⁹⁵ University of British Columbia (LIU Institute), *A brief paper on the situation in the North by Mr. James Otto to Dr. Francis Deng, Representative of the UN Secretary General on IDP's*
http://www.up.ligi.ubc.ca/_assets/Deng_uganda.pdf

¹⁹⁶ HASSEN M. and KEATING A. (2004), blz. 12-13

Operation Iron Fist is erin geslaagd de meeste LRA-basissen in Zuid-Soedan te vernietigen. Daarop is Kony echter opnieuw Oeganda binnengetrokken en heeft er zich gewroken op de plaatselijke bevolking en opnieuw massaal kinderen ontvoerd. Vergeldingsacties hebben het leven aan duizenden mensen gekost. De humanitaire situatie in Noord-Oeganda is er sinds deze militaire operatie zienderogen op achteruit gegaan.

Oeganda en Soedan verlenen in de daaropvolgende jaren meermaals het protocol dat het UPDF het mandaat geeft in Zuid-Soedan te opereren. Sinds maart 2004 zet Oeganda meer troepen dan ooit in om het LRA te bevechten. Het UPDF krijgt van Soedan de toestemming zich boven de Juba-Nisutu highway, de zogenaamde 'red line', te begeven. Deze operatie krijgt de naam Operation Iron Fist II. Tegelijkertijd vallen Zuid-Soedanese rebellengroepen, zoals het SPLA en de Equatoria Defence Forces, het LRA aan.

Gedurende de hele Operation Iron Fist speelt de dubbelzinnige houding van Soedan een niet te onderschatten rol. Sinds het Carter-proces (*zie hoofdstuk 10*) zijn de relaties tussen Khartoum en Kampala verbeterd, al moeten we dit met een korrel zout nemen. De Soedanese overheid geeft het Oegandese leger inderdaad de toestemming om op haar grondgebied operaties uit te voeren. Maar eind 2002 blijkt dat Soedan het LRA opnieuw van wapens en 'safe havens' voorziet omdat het UPDF in het kader van Operation Iron Fist het SPLA zou steunen. Khartoum ontkent alle beschuldigingen.¹⁹⁷

Operation Iron Fist vangt enorm veel kritiek. Tegenstanders verwijten de regering een slapende hond (in Zuid-Soedan) wakker te maken. Ondanks de massale inzet van regeringstroepen, slaagt de Oegandese overheid er niet in het LRA definitief te verslaan. Daar is majoor Bantariza, woordvoerder van het UPDF, het niet mee eens. "*We have rescued thousands, killed hundreds [of rebels], and over 90 percent of Kitgum District is peaceful. Operation Iron Fist has been more than 80 percent successful. People may be hungry and not have enough medicines [in the camps], but they cannot be captured in hundreds and massacre*",¹⁹⁸ verklaart hij in 2003.

¹⁹⁷ X2 (2003), blz. 87-91

¹⁹⁸ Majoor Sharian Bantariza in een interview aan IRIN (United Nations Integrated Regional Information Networks), 2003
<http://www.irinnews.org/webspecials/civilprotect/Uganda.asp>

3.2. Local Defence Units

Het Oegandese regeringsleger is niet in staat om het LRA te verslaan of de plaatselijke bevolking te beschermen, zoals blijkt uit de bespreking van Operation North en Operation Iron Fist. Om de mensen in het noorden toch tegen de aanvallen van het LRA te beschermen, richt de Oegandese overheid de laatste jaren zogenaamde ‘Local Defence Units’ (LDU’s) of ‘Home Guards’ op, zodat het UPDF zich kan concentreren op het bestrijden van het LRA. De LDU’s zijn een soort lokale burgerwachten die, bewapend en getraind door het UPDF, de bevoegdheid hebben hun gemeenschap te beschermen terwijl de regeringstroepen tegen het LRA vechten. De bekendste zijn de Arrow Group in het oostelijke Soroti-gebied en de Amuka of Rhino Group in Lira. Toch stellen veel mensen zich vragen bij de capaciteit en slagkracht van de LDU’s omdat het LRA beter bewapend en georganiseerd is.¹⁹⁹

4. Vergelijking van de twee periodes

Net als bij de vredesonderhandelingen is er weinig verschil te merken in het aantal militaire acties voor en na 11 september 2001. Zowel daarvoor als daarna onderneemt het Oegandese leger operaties tegen de rebellen. Kwantitatief gezien heeft de ‘war on terrorism’ ook hier geen invloed. Al achttien jaar lang laat Museveni weten dat hij gewonnen is voor een militaire oplossing voor het conflict en dat hij de situatie in Noord-Oeganda volledig onder controle heeft. De continue militaire druk op Kony over de twee periodes heen, moet deze visie bewijzen.

Op een ander vlak heeft de ‘war on terrorism’ wel invloed. Op de vraag of de Oegandese overheid een andere militaire strategie aanwendt sinds 11 september 2001, antwoordt Erin Baines: *“Yes: new hardware, training and use of LDUs in Eastern Uganda. Also creation of a new LRA Battalion.”*²⁰⁰ Ook Frank Nyakairu maakt gewag van een aantal veranderingen sinds de ‘war on terrorism’: *“In 2003, the government announced a bounty of \$11000 on Kony’s head saying he is wanted for terrorism and signed an agreement with Sudan to allow them enter Sudan and carry out what they called Search and Destroy Operation. In*

¹⁹⁹ ANDERSON R., SEWANKAMBO F. and VANDERGRIFT K. (2004), blz. 37-38

²⁰⁰ Interview met Erin Baines via e-mail, 26 april 2005

*November 2003, President Museveni also referred the situation of Northern Uganda to the International Criminal court to investigate war crimes with support of Washington.”*²⁰¹

Maar belangrijker is natuurlijk de financiële en logistieke steun die het UPDF, vooral van de Verenigde Staten, ontvangt. (*zie hoofdstuk 8*) Voor het opzetten van Operation Iron Fist, krijgt het Oegandese leger zelfs 40 miljoen dollar.²⁰² Daarnaast opereert het UPDF sinds de ‘war on terrorism’ op Soedanees grondgebied, met toestemming van de Soedanese overheid, waardoor Kony en zijn mannen zich in de grensstreek van Soedan en Ethiopië schuilhouden.²⁰³

Het Oegandese ministerie van Defensie geeft op haar website (<http://www.defenceuganda.mil.ug>) wekelijks een overzicht van het schijnbaar succesvolle verloop van Operation Iron Fist. Toch kunnen we ons de vraag stellen waarom de Oegandese overheid, ondanks de enorme financiële middelen die ze in het UPDF pompt, er anno 2005 niet in slaagt het achttienjarige conflict militair te beëindigen. Het antwoord op deze complexe situatie, ligt voor een groot stuk binnen het UPDF zelf.

Een eerste verklaring voor het inefficiënte optreden van de Oegandese overheid, is de alomtegenwoordige corruptie binnen de militaire rangen. Het is algemeen geweten dat veel UPDF-soldaten omkoopbaar zijn en bereid zijn (bijna) alles te doen voor geld. Het gevolg is een vicieuze cirkel. De lokale bevolking vertrouwt het UPDF niet meer en is minder geneigd om het leger informatie over eventuele schuilplaatsen van het LRA te verstrekken. De UPDF-commandanten zijn daardoor op hun beurt weigerachtig om de ogenschijnlijke vijandige burgerbevolking bij te staan. De corruptie verzielt dus de vertrouwensrelatie tussen de plaatselijke bevolking en het leger.²⁰⁴

De volgende oorzaak zit wat complexer in elkaar en valt moeilijker te verklaren. Verschillende bronnen melden dat een aantal individuen uit het UPDF, maar ook civiele groepen, economisch voordeel halen uit het conflict in Noord-Oeganda. Bepaalde hooggeplaatste militairen investeren niet alleen in defensieve taken, maar ook in handel en industrie in de regio. Soms raken hun economische en militaire belangen met elkaar verstrengeld. Treffend voorbeeld hierbij is de aankoop van een aantal Wit-Russische tweedehands MI-24 helicopters (1,5 miljoen dollar per stuk) in 1998 door de Consolidated

²⁰¹ Interview met Frank Nyakairu via e-mail, 15 mei 2005

²⁰² BAINES E. and HEEMSKERK C. (2004), blz. 4

²⁰³ ALLIO E. (2005)

²⁰⁴ HOVIL L. and LOMO Z. (2004), blz. 43

Sales Corporation (CSC). Een jaar later worden twee exemplaren teruggestuurd wegens te oud en te versleten. Museveni belast John Nagenda, een presidentiële raadgever, met het openbaar maken van de details van de verkoop. Daaruit blijkt dat Salim Saleh, op dat moment ‘supervisor’ van het ministerie van Defensie, van de CSC commissies tussen 800 000 en 1,3 miljoen dollar ontvangen heeft. Hij wordt hiervoor niet gestraft.

Er worden slechts symbolische maatregelen genomen tegen het economisch gewin door middel van conflicten in Oeganda. Zo worden, na een doorlichting in 1997, de controleur van de UPDF-financiën, kolonel Arthur Musinguzi, en diens assistent, majoor Bright Rwamiramira, ontslagen omdat ze 6 miljoen dollar in een sodafabriek geïnvesteerd hebben. Het geld was oorspronkelijk bedoeld voor het UPDF.

Zoals vaak in Oeganda, primeren persoonlijke belangen boven die van het militaire apparaat. Zolang dit verschijnsel zich voordoet, zal het UPDF nooit efficiënt kunnen optreden tegen het LRA.²⁰⁵

²⁰⁵ PERROT S. (1999), blz. 65-68

Hoofdstuk 12 Conclusie

De onderzoeksvraag van deze scriptie luidt: Heeft de ‘war on terrorism’ een invloed op het conflict in Noord-Oeganda? Zo ja, hoe uit zich dat in het beleid van president Museveni en diens regering? In de drie voorgaande delen ben ik op zoek gegaan naar een antwoord op deze vragen.

We kunnen concluderen dat de ‘war on terrorism’ wel degelijk een invloed heeft op het verloop van het conflict in Noord-Oeganda, meer bepaald op het beleid van de Oegandese regering onder leiding van Museveni (zoals gezegd in hoofdstuk 1, heb ik me beperkt tot de statelijke actor in dit conflict). Dit wordt duidelijk op een aantal vlakken: het Amerikaanse beleid tegenover het LRA, de houding van de Soedanese overheid, de Oegandese wetgeving, de vredesgesprekken van de Oegandese overheid met en de militaire operaties tegen het LRA.

Om te beginnen stelt de Amerikaanse president Bush zich harder op tegen het LRA dat hij nu, net als Museveni, als terroristen beschouwt. In onderlinge ontmoetingen herhalen beide excellenties hun strenge standpunten in verband met (internationaal) terrorisme. De Oegandese overheid krijgt financiële middelen van de Verenigde Staten in de strijd tegen terroristen. Ook het Oegandese leger vaart wel bij de logistieke en geldelijke steun dat het in het kader van de ‘war on terrorism’ van de Amerikanen ontvangt. Uiteraard zijn hier voorwaarden aan verbonden. Het LRA staat sinds eind 2001 op de Amerikaanse lijst van terroristische organisaties hoewel Kony op geen enkele manier de belangen van de Verenigde Staten rechtstreeks bedreigt. Of het LRA de Amerikanen onrechtstreeks schade berokkent, is op zijn zachtst uitgedrukt een moeilijke zaak. Om hierop een bevestigend antwoord te vinden, is verder onderzoek vereist.

Een totaal andere vaststelling is dat de ‘war on terrorism’ en de aanduiding van Kony als terrorist de Amerikaanse politieke wereld bewust hebben gemaakt van het vergeten conflict in Noord-Oeganda. Twee initiatieven illustreren dit. In maart 2004 dient de democratische senator Russ Feingold een wetsvoorstel over het conflict in. Enkele maanden later ondertekent Bush deze Northern Uganda Crisis Response Act. De wet wijst op de wreedheden die Kony aanricht en stuurt aan op een vreedzame oplossing voor de situatie in

Noord-Oeganda.²⁰⁶ Een andere indicator is het Northern Uganda Peace Initiative (NUPI) van september 2004. Het doel van dit door de Amerikanen gesponsorde vredesproject is de Oegandese overheid te adviseren in verband met onderhandelingen met het LRA en heropbouw van Noord-Oeganda. Daarnaast wil het NUPI Museveni ervan overtuigen een nieuw Presidential Peace Team op te richten.²⁰⁷

De logistieke en financiële steun die het UPDF van de Verenigde Staten ontvangt, ondermijnt wel de geloofwaardigheid van deze initiatieven.

Ten tweede is er de houding van de Soedanese overheid. Khartoum steunt het LRA al ongeveer tien jaar. Dit bewijst dat het conflict in Noord-Oeganda geen lokaal, maar een regionaal probleem is. Sinds de aanslagen van 11 september 2001 in de Verenigde Staten, merken we in officiële verklaringen van de Soedanese overheid een hardere houding tegen (internationaal) terrorisme. Khartoum beschouwt het LRA vanaf dat moment dan ook als terroristische organisatie en beweert zijn steun aan Kony daarom gestopt te hebben. Maar precies dit laatste punt blijft heel onduidelijk. Officieel kan het LRA dus niet meer rekenen op Soedan - het wordt er zelfs bestreden door het Soedanese regeringsleger - maar toch melden sommige bronnen het tegendeel. Zolang bepaalde figuren binnen de Soedanese overheid en leger geen open kaart spelen in verband met het LRA, dreigt het conflict in Noord-Oeganda onoplosbaar te worden, alle maatregelen in het kader van de 'war on terrorism' ten spijt.

Vervolgens heeft de oorlog tegen het terrorisme een juridische weerslag op het conflict in Noord-Oeganda. De implementatie van de Suppression of Terrorism Act in 2002 betekent dat LRA-leden de doodstraf riskeren omdat ze lid zijn van een terroristische organisatie. Dergelijke strenge aanpak van het LRA is nodig, maar de wetgevers verliezen wel twee belangrijke zaken uit het oog. Enerzijds is het discutabel of ontvoerde kindsoldaten terroristen zijn. Dat Kony en zijn commandanten misdadigers zijn, staat buiten kijf, maar een onschuldig kind dat gedwongen wordt te plunderen en te moorden, kan niet op een zelfde manier behandeld worden. De wet moet een duidelijk onderscheid maken tussen beide partijen. Anderzijds houdt de Oegandese overheid te weinig rekening met de opinie van de plaatselijke bevolking in het noorden. Museveni is een hevige voorstander van de

²⁰⁶ X5 (2004)

²⁰⁷ Global IDP Project, *US supported peace initiative*, September 2004

<http://www.db.idpproject.org/Sites/idpSurvey.nsf/wViewCountries/823571FCDEE2233BC1256EBA003BCB35>

Suppression of Terrorism Act. De Acholi-gemeenschap in Noord-Oeganda daarentegen ziet meer heil in de Amnesty Act van 2000. Amnestie verlenen aan rebellen en intensieve herintegratieprogramma's uitvoeren is volgens hen een betere oplossing dan de repressieve houding van de regering. De lokale bevolking heeft haar grieven al verschillende keren geuit, maar slagen er niet in de regering daarvan te overtuigen.

Ten vierde zijn er de vredesonderhandelingen tussen de Oegandese overheid en het LRA. Al bij het ontstaan van het conflict eind jaren tachtig verklaart Museveni dat hij niet wil toegeven aan de rebellen. Vandaar dat hij niet gewonnen is voor onderhandelingen met Kony. De 'war on terrorism' heeft deze visie alleen maar versterkt. Serieuze vredesinitiatieven zullen dus niet van de Oegandese overheid komen. Daarom is het aan de internationale gemeenschap om het voortouw te nemen; vooral de Verenigde Naties kunnen een belangrijke rol spelen. Dat beseft ook Jan Egeland, onder-secretaris-generaal voor Humanitaire Zaken bij de VN: *"The conflict in Northern Uganda is the biggest forgotten, neglected humanitarian emergency in the world today. We have to increase our support. We will do things. We, the United Nations, have also done too little. The donors have done too little. The government has done too little, we have all done too little. We must rectify that."*

208

Tenslotte zien we bij de militaire operaties tegen het LRA een omgekeerde evolutie als bij de vredesgesprekken. Sinds de 'war on terrorism' is Museveni er meer dan ooit van overtuigd dat de rebellen alleen militair verslagen kunnen worden. Hij pompt dan ook veel (Amerikaans) geld in het leger. UPDF-commandanten verklaren om de haverklap dat ze het LRA weldra zullen verslaan. Maar ondanks Museveni's onvoorwaardelijke geloof in het UPDF, slaagt die er niet in het nu al achttien jaar durende conflict onder controle te krijgen. De corruptie en de economische belangen vormen hierbij ongetwijfeld een enorm obstakel.

Als gevolg van Oeganda's strijd met misdadige LRA-rebellen, de strategische positie van het land in Afrika en de aanslagen op Amerikaanse ambassades in Oost-Afrika in 1998, zien de Verenigde Staten in Oeganda een sleutelfiguur in de 'war on terrorism'. Deze strijd tegen de terreur plaatst de rebellie van Kony in een ander daglicht en verschaft de Oegandese overheid ruime mogelijkheden om hard op te treden tegen het LRA. Museveni grijpt de

²⁰⁸ ReliefWeb, *War in Northern Uganda world's worst forgotten crisis: UN*, 11 november 2003
<http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/AllDocsByUNID/e1f176894430fdeec1256ddb0056ea4c>

oorlog tegen het terrorisme aan als legitimering voor zijn harde aanpak van het LRA. Maar vier jaar na de geboorte van de ‘war on terrorism’, heeft hij zijn opdracht - het conflict in Noord-Oeganda oplossen - nog niet kunnen volbrengen.

We kunnen ons dan ook de vraag stellen waarom het conflict in Noord-Oeganda blijft aanslepen. Misbruikt Museveni de aanduiding van het LRA als terroristische organisatie om geld (van de Amerikanen) te ontvangen? Of schaart hij zijn land achter de ‘war on terrorism’ om zijn politieke positie te handhaven? Op politiek vlak zijn er namelijk een aantal veranderingen op til. In juni 2005 komt er een referendum met de vraag of de grondwet aangepast moet worden. De wijzigingen willen het geenpartijenstelsel afschaffen en opnieuw een meerpartijensysteem invoeren. Bovendien krijgt de Oegandese president bij een eventuele grondwetswijziging de mogelijkheid om drie termijnen na elkaar te zetelen.²⁰⁹ Met de presidentsverkiezingen van 2006 voor de deur, lijkt Museveni dus alle macht naar zich toe te trekken. Hij haalt de ‘war on terrorism’ aan als argument voor zijn herverkiezing; volgens Museveni doet de bevolking er goed aan zich achter zijn president te scharen in tijden van terroristische dreiging van het LRA. Anderzijds zorgt Museveni best voor een snelle oplossing van het conflict in Noord-Oeganda want zijn opposanten zullen hem daar tijdens de verkiezingscampagne ongetwijfeld op afrekenen.

We kunnen besluiten dat Museveni de ‘war on terrorism’ aanwendt in het conflict in Noord-Oeganda als het hem goed uitkomt. Met deze stelling is Betty Akwero, coördinator van het ARLPI, het volledig mee eens: *“Ugandan politics is very interesting and Museveni is an admired person who is aping other leaders. In order to safeguard the American interest in the Sudan, Uganda becomes the contact and in order to back the defence expenditures, the best way is to term the LRA as terrorists. But when other humanitarian and stakeholders want to hold the state accountable, they [the Ugandan government] term the LRA as mere jiggers and bandits. This is the game and as long as there is much economic and political interest, the cat and mouse game between Kony and Museveni will go on.”*²¹⁰

²⁰⁹ IRIN News, *UGANDA: \$50 million needed to finance election activities*, 8 maart 2005

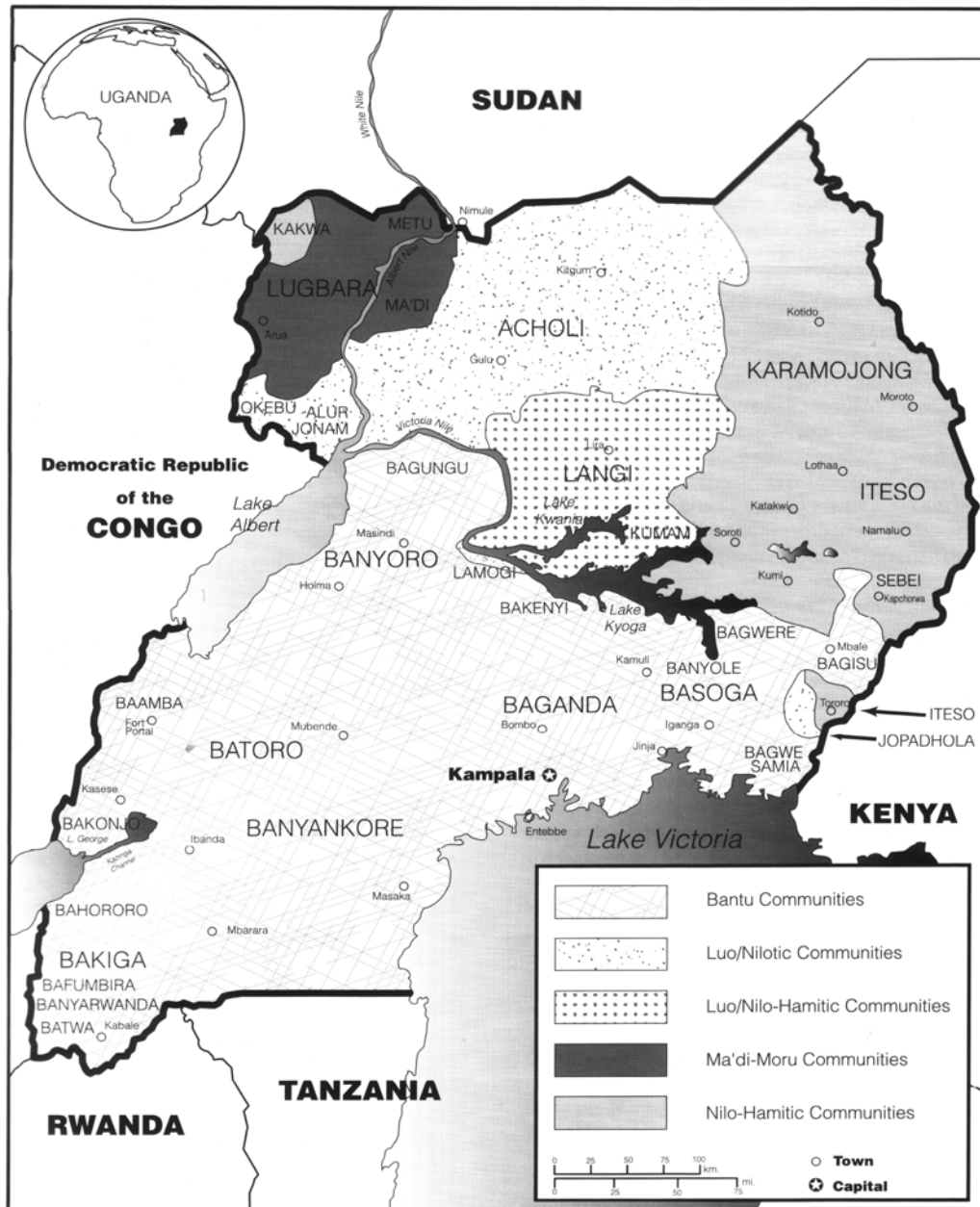
http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=45966&SelectRegion=East_Africa&SelectCountry=UGANDA

²¹⁰ interview met Betty Akwero via e-mail, 16 mei 2005

Bijlage 1: Etnische landkaart van Oeganda

Ethnographic and Conflict Maps of Uganda

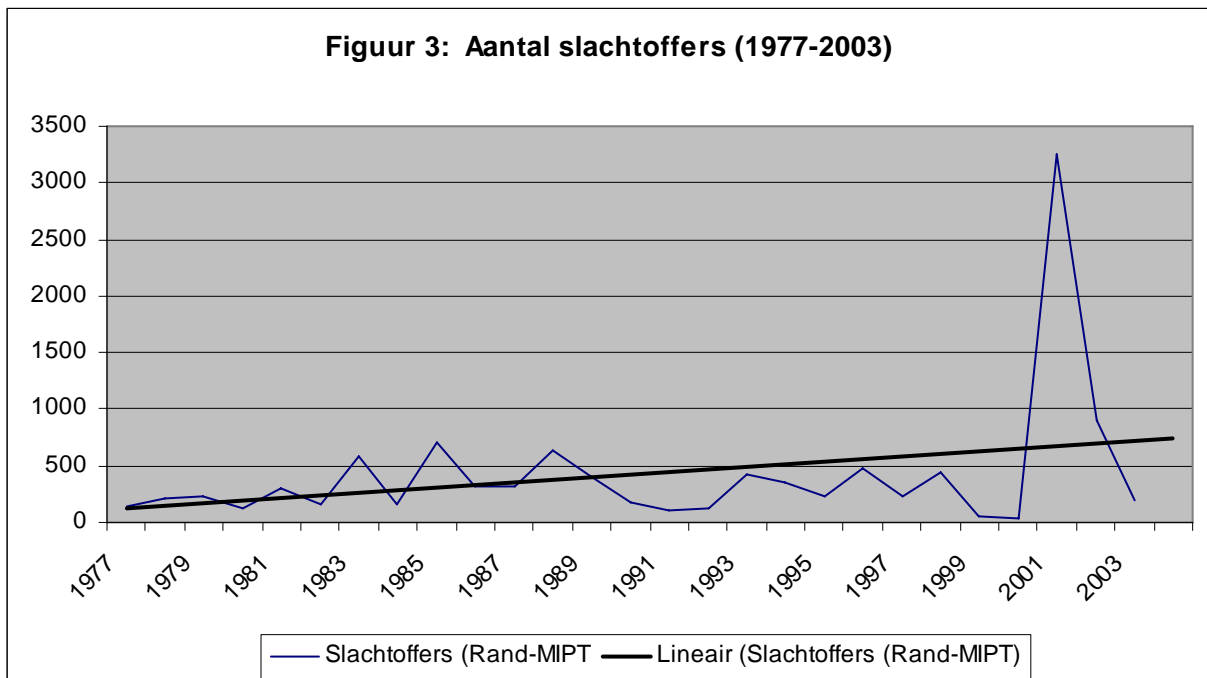
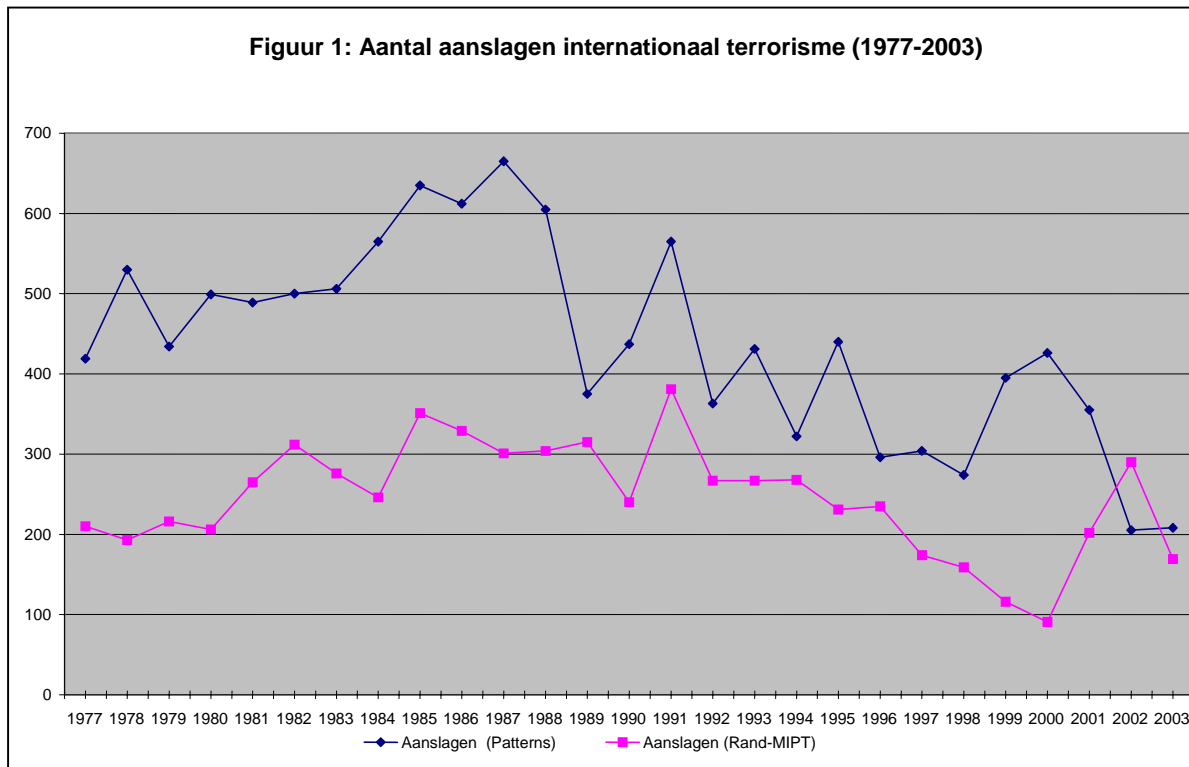
Ethnographic Uganda

Based on Minority Rights Group International's 'Ethnic Groups and Tribes of Uganda', Uganda: The Marginalization of Minorities (2001). Boundaries are not definitive but are intended to show traditionally inhabited areas.

Bron: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, blz. 14

Bijlage 2: Cijfers over terreuraanslagen (1977-2003)

Bron: Rik Coolsaet, Teun Van de Voorde, *Het internationale terrorisme. Een longitudinale statistische analyse*. Universiteit Gent, Vakgroep Politieke Wetenschappen, juli 2004

Bijlage 3: Militaire uitgaven van Oeganda (2003-2004)

TABLE 3.1: SECTORAL ALLOCATION OF GOU BUDGET IN BN SHS (excluding donor funded development)**

SECTORS	2001/02	2002/03	2003/04
	Outturn in Bn Shs	Outturn in Bn Shs	Estimate in Bn Shs
Accountability	21,48	26,09	28,92
Agriculture	42,37	49,14	48,58
Water	49,04	55,17	61,93
Law & Order	127,3	145,69	150,51
Econ Functions & social services	122,42	151,94	171,03
Health	162,89	189,89	218,84
Roads & Works	156,68	154,98	168,95
Security	237,85	296,92	331,15
Public Administration	365,76	367,15	365,32
Education	455,84	491,76	529,91
Interest payments (domestic and external)	153,4	180,78	227,8
TOTAL BUDGET	1895,03	2109,51	2302,94
TOTAL GDP	10668,1	11656,7	12994

**Donor funded development has been excluded pending trial of outturn figures.

TABLE 3.2: SECTORAL ALLOCATION AS PERCENTAGE SHARES TO THE GOU BUDGET AND GDP (excluding donor funded development)

SECTORS	2001/02	2001/02	2002/03	2002/03	2003/04	2003/04
	Outturn % Share GDP	Outturn % Share Budget	Outturn % Share GDP	Outturn % Share Budget	Estimate % Share GDP	Estimate % Share Budget
Accountability	0,20%	1,10%	0,20%	1,20%	0,20%	1,30%
Agriculture**	0,40%	2,20%	0,40%	2,30%	0,40%	2,10%
Water	0,50%	2,60%	0,50%	2,60%	0,50%	2,70%
Law & Order	1,20%	6,70%	1,20%	6,90%	1,20%	6,50%
Economic Functions & social services	1,10%	6,50%	1,30%	7,20%	1,30%	7,40%
Health	1,50%	8,60%	1,60%	9,00%	1,70%	9,50%
`	1,50%	8,30%	1,30%	7,30%	1,30%	7,30%
Security	2,20%	12,60%	2,50%	14,10%	2,50%	14,40%
Public Administration	3,40%	19,30%	3,10%	17,40%	2,80%	15,90%
Education	4,30%	24,10%	4,20%	23,30%	4,10%	23,00%
Interest payments (domestic and external)	1,40%	8,10%	1,60%	8,60%	1,80%	9,90%
TOTAL	17,80%	100%	18,10%	100%	17,70%	100%

** The share of agriculture in GoU expenditure remains low because the required interventions as stipulated in the PMA are multi-sectoral and are being targeted under the relevant sectors. Efforts are underway to increase resources flowing to districts to address Extension and Advisory Services. The agricultural sector also receives significant donor project funding, amounting to Ush 78bn in 2000/01.

bron: Budget at a glance 2003/04, Ministry of Finance Planning and Economic Development, Uganda
<http://www.finance.go.ug/Budgettransparency/Glance%20At%20Budget%2003-04%20final2.pdf>

Bibliografie

ABRAMOVICI P., *Activisme militaire de Washington en Afrique*, Le Monde Diplomatique, juillet 2004, blz. 14-15

AFAKO B., *Reconciliation and justice: 'Mato oput' and the Amnesty Act*, blz. 64-67, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

ALLIO E., *Kony fleeing towards Ethiopia*, The New Vision, 24 march 2005

ANDERSON R., SEWANKAMBO F. and VANDERGRIFT K., *Pawns of politics, Children, Conflict and peace in Northern Uganda*, World Vision Canada, 2004, 57 blz.

BAGENDA E. and DOLAN C., *Militarisation and its Impacts, Northern Uganda Strategic Conflict Assessment*, February 2004, 35 blz., in: draft CAP Uganda 2005

BAINES E. and HEEMSKERK C., *Northern Uganda Human Security Update, April-August 2004*, LIU Institute for Global Issues, Vancouver Canada, September 2004, 11 blz.

BEHREND H., *Alice Lakwena and the Holy Spirits, War in Northern Uganda (1986-1997)*, James Currey Ltd Oxford, 1999, 170 blz.

BEHREND H. and LUIG U., *Spirit Possession, Modernity and power in Africa*, James Currey Ltd Oxford, 1999, 210 blz.

BORRADORI G., *Philosophy in a time of terror, Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, University of Chicago Press, Chicago/London, 2003, 208 blz.

BOTHA A. and GOREDEMA C., *African Commitments to Combating Organised Crime and Terrorism*, Institute for Security Studies, Pretoria South Africa, 2004, 131 blz.

BOTHA P., *United States counter terrorism programmes in Africa: an overview*, Conflict Trends, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes, South Africa, 2004/3, blz. 3-10

BREMS P., *Terrorisme? Flauwekul! Geld, daar draait het om, Tsjetsjenië, waar zelfs de dood big business is*, De Standaard, 22 januari 2005

BROERE M., *Uganda: mensen, politiek, economie, cultuur*, Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam, Novib, 's-Gravenhage, 1994, 75 blz.

BROWN C., *French snub outrages British intelligence*, The Telegraph, 25 April 2004

COOLSAET R., *Actuele vraagstukken van de internationale politiek*, Vakgroep politieke wetenschappen, Universiteit Gent, 2004, 133 blz.

DAHLE M. and HARBIT N.J., *Report from the Human Rights House Foundation's fact finding mission and research trip to Uganda*, Human Rights House Network, Oslo Norway, 2003, 38 blz.

DE COCK J., *Achmed Zakajev. Terrorist, vrijheidsstrijder, gezant?*, De Standaard, 25 februari 2005

de VRIES B., *Antiterreurbeleid Blair van tafel geveegd*, De Standaard, 17 december 2004

de WAARD M. en SCHOOF R., *De onzichtbare vijand, Hoe de Europese geheime diensten worstelen met hun nieuwe rol*, NRC Handelsblad, 31 december 2004, sectie: Magazine, blz. 10

de WAARD M. en SCHOOFEN R., *Lidstaten Europese Unie laks tegen terreur, Gijs de Vries, coördinator terreurbestrijding, over noodzaak van samenwerking*, NRC Handelsblad, 30 september 2004, sectie: buitenland, blz. 4

DOOM R. and VLASSENROOT K., *Kony's message: a new koine? The Lord's Resistance Army in Northern-Uganda*, African Affairs, London, January 1999, 98, blz. 5-36

DWAN R. and GUSTAVSSON M., *Major Armed Conflicts*, blz. 95-131, in: *SIPRI Yearbook 2004, Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press, 2004, 859 blz.

ELCHARDUS M., *De Dramademocratie*, uitgeverij Lannoo Tielt, 2002, 208 blz.

FRIEDMAN T., *The Humiliation Factor*, The New York Times, 9 November 2003, late edition, section 4, column 1, blz. 11

GBLA O. and RUGUMAMU S., *Studies in reconstruction and capacity building in post-conflict countries in Africa, Some lessons of experience from Uganda*, ACBF Operations, University of Dar es Salaam, Tanzania and Fourah Bay University, Sierra Leone, December 2003, 62 blz.

GLICKMAN H., *Africa in the war on terrorism*, Journal of Asian and African Studies, 38 (2-3), blz. 162-174

GOUVERNEUR C., *Régression de la démocratie au Pays basque espagnol, Dérivés de la "guerre contre le terrorisme"*, Le Monde Diplomatique, mai 2003, blz. 10-11

HASSEN M. and KEATING A., *The responsibility to protect, A plan of action for Northern Uganda*, Liu Institute for Global Issues, University of British Columbia, Vancouver, Canada, May 2004, 41 blz.

HEIRMAN M., *Uganda, Het land van de Abaseveni, die van het zevende*, IPIS Internationale Vredesinformatiedienst vzw, Antwerpen, 1997, 60 blz.

HOVIL L. and LOMO Z., *Behind the Violence: causes, consequences and the search for solutions to the war in Northern Uganda*, Refugee Law Project Working Paper no.11, Refugee Law Project Kampala, February 2004, 53 blz.

HOVIL L. and LOMO Z., *Behind the violence, The war in Northern Uganda*, Institute for Security Studies, South Africa, monograph n° 99, March 2004, 87 blz.

HOVIL L. and LOMO Z., *Whose justice? Perceptions of Uganda's Amnesty Act 2000: the potential for conflict resolution and long-term reconciliation*, Refugee Law Project Working Paper No. 15, Refugee Law Project Kampala, February 2005, 30 blz.

KASOZI A., *The social origins of violence in Uganda 1964-1984*, McGill-Queen's University Press, Montreal, 1994, 347 blz.

KAVUMA R., *Ghosts from Nairobi 1985 haunt Museveni in Acholi*, The Monitor, 28 March 2004

LAMWAKA C., *The peace process in northern Uganda 1986-1990*, blz. 28-33 in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

LAQUEUR W., *Reflections on Terrorism*, Foreign Affairs, Fall 1986, vol. 65, n° 1, blz. 86-87

LAQUEUR W., *Terrorisme*, Uitgeverij In den Toren, Baarn, vertaling: P. W. R. Vreeken 1978, 278 blz.

LICHTBLAU E., *Bush Renews Call to Extend Patriot Act*, The New York Times, 15 februari 2005

LUCIMA O. and NYEKO B., Profiles of the parties to the conflict, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

MARI TRIPP A., *The changing face of authoritarianism in Africa: the case of Uganda*, Africa Today, volume 50, number 3, spring 2004, blz. 3-26

MBUGUA K., *East Africa, A haven or hapless victim of international terrorism?*, Conflict Trends, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes, South Africa, 2004/3, blz. 31-37

MITTELMAN J., *Ideology and politics in Uganda, From Obote to Amin*, Cornell University Press London, 1975, 302 blz.

MWENDA A., *Uncovering the ghosts in UPDF*, The Monitor, 7-13 December 2003

NEU J., *Restoring relations between Uganda and Sudan: the Carter Center process*, blz. 46-50, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

NGANDA S.I., *Amnesty law – Just a campaign trick?*, The Monitor, 11 January 2000

OBITA J., *First international peace efforts 1996-1998*, blz. 42-44, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

ODONG J. en ODONGO OKOYA A., *Bigombe back for LRA talks*, The New Vision, 29 March 2005

OJWEE D., *Gen museveni orders army to kill Kony*, The New Vision, 3 January 2005

O'KADAMERI B., *LRA/government negotiations 1993-94*, blz. 34-41, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

OLOKA-ONYANGO J., *"New-breed" leadership, conflict and reconstruction in the Great Lake Region of Africa: a sociopolitical biography of Uganda's Yoweri Kaguta Museveni*, Africa Today, volume 50, number 3, spring 2004, blz. 29-52

OTTO P., *Implementing the 1999 Nairobi agreement*, blz. 52-57, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

OTUNNU O., *Causes and consequences of the war in Acholiland*, in: LUCIMA O., *Protracted conflict, elusive peace, Initiatives to end the violence in northern Uganda*, Conciliation Resources, The African Centre for the Constructive Resolutions of Disputes in collaboration with Kacoke Madit, issue 11, 2002, 99 blz.

PALMER A., *This is why Guantanamo is so vital*, The Telegraph, 7 December 2003

PERROT S., *Entrepreneurs de l'insécurité, La face cachée de l'armée ougandaise*, Politique Africaine, Paris, n° 75, octobre 1999, blz. 60-71

THOMSON A., *An introduction to African politics*, Taylor and Francis Books Ltd, London and New York, 2000, 277 blz.

TINYEFUZA D., *"No Hope for a Peaceful Solution of Conflicts in Uganda"*, Transcript of Testimony to the Parliamentary Committee of Defence and Internal Affairs, Parliament of Uganda, 29 November 1996, blz. 66-67

VAN ACKER F., *Uganda and the Lord's Resistance Army: the New Order no one ordered*, African Affairs, London, July 2004, 103, blz. 335 - 357

VAN DAELE I., *Amerika slaat terug*, Knack, 10 oktober 2001

VAN DEN BOSSCHE G., *De spiegel van de macht, politiek-theoretische visies op de staat*, Academia Press Gent, 2002, 284 blz.

VAN DORSSELAER I., *Ugandese president Yoweri Museveni in België, Op eigen benen*, De Standaard, 21 april 2005

von BORSTEL J. and WILLIAMS M., *Rhetoric and Reality: US-Africa Relations since 9/11*, University of San Diego, 2004, 17 blz.

X1, *The hidden war: the forgotten people, War in Acholiland and its ramifications for peace and security in Uganda*, Human rights and peace centre, Makerere university Kampala, Liu Institute for Global Issues, Vancouver, 30 October 2003, 164 blz.

X2, *Fiscal year 2004 Congressional Budget Justification for Foreign Operations*, United States Department of State, Bureau of Resource Management, 13 February 2003, 580 blz.

X3, *When the times comes to stop killing, Peacemaking in Africa*, The Economist, 8-14 January 2005, blz. 41-42

X4, *Peace in Northern Uganda: decisive weeks ahead*, International Crisis Group, ICG policy briefing, Africa briefing n° 22, Kampala/Brussels, 21 February 2005, 11 blz.

X5, *Special report: Uganda and the war on terrorism*, The Sub Saharan Monitor, 16 August 2004

Internet

<http://db.mipt.org/Home.jsp>, National Memorial Institute for the Prevention of Terrorism, DFI Government Services, RAND Corporation, American Terrorism Study, United States of America, 15 februari 2005

<http://news.bbc.co.uk>, BBC News, London, United Kingdom, 21 april 2005

<http://news.com.com>, CNET Networks, United States of America, 17 februari 2005

<http://www.africa-union.org>, African Union, 24 februari 2005

<http://www.amnesty.org>, Amnesty International, 17 februari 2005

<http://www.c-r.org>, Conciliation Resources, United Kingdom, 30 maart 2005

<http://www.cia.gov>, Central Intelligence Agency, United States of America, 12 mei 2005

<http://www.db.idpproject.org>, Global IDP Project, Geneva, Switzerland, 4 mei 2005

<http://www.igad.org>, Intergovernmental Authority on Development, Djibouti, 22 maart 2005

<http://www.irinnews.org>, United Nations Integrated Regional Information Network, 12 april 2005

<http://www.parliament.go.ug>, Parliament of the republic of Uganda, Uganda, 23 april 2005

<http://www.reliefweb.int>, ReliefWeb, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, New York, United States of America, 6 mei 2005

<http://www.state.gov>, Bureau of Public Affairs, U.S. Department of State, United States of America, 14 maart 2005

<http://www.sudanembassy.org>, Embassy of Sudan, Sudan, 15 april 2005

<http://www.telegraph.co.uk>, Telegraph Group Limited, United Kingdom, 17 februari 2005

<http://www.ugandahighcommission.co.ke>, Uganda High Commission, Kenya, 28 maart 2005

<http://www.un.org>, United Nations, New York, United States of America, 21 februari 2005

<http://www.up.ligi.ubc.ca>, LIU Institute for Global Issues, University of British Columbia, Canada, 2 april 2005

<http://www.upcparty.net>, Uganda Peoples Congress, Uganda, 28 maart 2005

<http://www.whitehouse.gov>, The White House, Washington DC, United States of America, 28 maart 2005